

ernando Bernues: "Katarsis kolektiboa piztu du 'El Florido Pensil' obrak"

E u s k a l H e r r i k o A s t e k a r i a

ARGIA

Presoak eta Osasuna

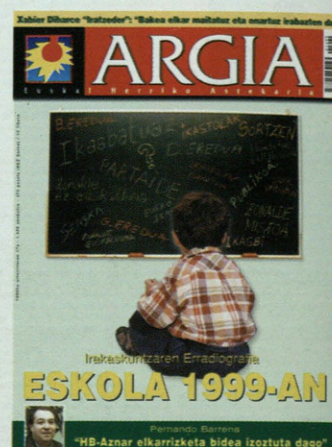
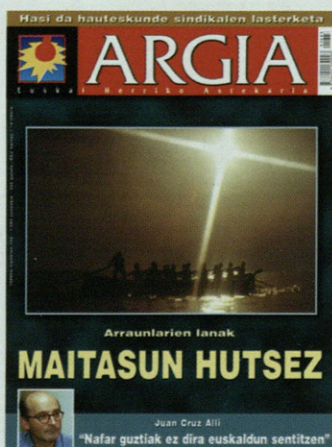
ATERIK GABEKO LARRIALDIAK

Roberto Lopez Ufarte

"Badakit egunen batean taldea hartuko dudala"

Astero Euskaraz Bizitzeko

KONPROMISOAREN KOLOREAK DITUGU

(Ezagutzen gaituzu?)

ARGIA jaso nahi dut astero

HARPIDETZA SARIAK (BEZa barne): Hego Euskal Herria: 15.000 pta • Ipar Euskal Herria: 717 libera • Espainia: 15.000 pta • Beste Atzerriak: 19.300 pta • Airez: 30.225 pta

Markatu x batez zure aukera:

- ☐ Hilabetez dohainik jaso nahi dut ARGIA berria ezagutzeko
☐ Urte osoko harpidetza egin nahi dut. (CD bat opari jasoko duzu)

Izena: 1. deitura 2. deitura:
 N.A.F./N.I.F.: Helbidea:
 Posta kodea: Herria: Herrialdea: Tel./Faxa:

SOILIK URTE OSOKO HARPIDETZA ESKATU DUENAK BETETZEKO:

Ordainketa mota (markatu x batez):

Bankuz ☐

Transferentziaz ARGIAren kontura ☐

(Bankuz ordaintzekoak betetzeko soilik)

Banku edo aurrezki kutxa: Titularra:
 Titularraren telefonoa: Titularraren helbidea:

Entitatea ☐☐☐☐

Sukurtsala ☐☐☐☐

K.D ☐☐

Kontu zenbakia ☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐

DATA:

SINADURA:

Harpidetza-orri hau bete eta bidali helbide honetara:

ARGIA, Harpidetza Saila: Zirkuitu Ibilbidea, 15. pabil. 20160 Lasarte-Oria (Gipuzkoa) • Tel.: 943 37 15 45 • FAXA: 943 36 10 48 • posta-e: harpide@argia.com • www.argia.com

ARGIAk zure datuak gure arteko harremanetarako soilik erabiliko dituela bermatzen du.

Marraskia: Absurde

■ Carlos Cristobal:
«Lizarra-Garazi ez da egokia
Nafarroarendako»

9

■ R. Lopez Ufarte:
«Badakit taldea
hartuko dudala»

28

■ Espetxeak kateatutako
osasuna

12

■ F. Bernues: «Orduko
maisuek zoriondu egin
gaituzte»

34

ORRIZ ORRI

Gora Pro Nobis. Asisko Urmeneta	4
Irakurleak mintzo	5

POLITIKA

Euskal Politikaren Termometroa	6
Elkarrizketa: Carlos Cristobal.	
Daniel Martirena	9
Espetxeak kateatutako osasuna.	
Xabier Letona	12

EKONOMIA

Portuak, ekonomiaren egoeraren neurgailu.	
Daniel Udalaiz	20

EUSKARA

Emun: lan mundua Arrasatetik euskalduntzen.	
Eneritz Garro	22

GIZARTEA

Nafar eta gipuzkoarren arteko senidetza aztergai.	
Mikel Asurmendi	24
Elkarrizketa: Roberto Lopez Ufarte.	
Eriz Zapirain	28

KULTURA

Euskal Kulturaren Ezpalak	32
Elkarrizketa: Fernando Bernues.	
Beñat Doxandabaratz	34

ASTIA HARTUTA

Argitalpenak	38
Agenda	41
Irrati-Telebista. Beñat Doxandabaratz	42
Bizia	45
Ihesi	46
Denborapasak	48

IRITZIA

Azkena: Emilio Lopez Adan 'Beltza'	50
------------------------------------	----

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Kultura eta Euskara Departamendua

Argitarapen honen edizioak laguntzaileak.

En la edición de esta publicación colabora:

kutxa

fundazioa
fundación

JABEA: KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
ZUZENDARIA: Pello Zubiria.
Kontseilu Editorialeko Arduraduna:
 Baleren Bakaikoa.
Erredakzioa: Nagore Irazustabarrena,
 Onintza Irureta, Xabier Letona, Eriz
 Zapirain.
Maketazioa: Berdaitz Goia.
Grafismoa: Aitzol Goikoetxea.
Administrazioa: Marijo Aierza.
Harpidetzak: Olatz Korta, Edurne
 Urruzmendi.
Hedapena: Ixabel Bereziartua.
Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña
 Sorraluze, Bego Zuza.
Argazkiak: Alberto Elozegi.

HELBIDEAK

GIPUZKOA: Zirkuitu ibilbidea, 15. 20160
 Lasarte-Oria. Tel.: 943 37 15 45.
 Faxak: 943 37 34 03 (erredakzioa)/
 943 36 10 48 (komertziala).
IPARRALDEA: Xalbardin baita. 64122
 Urruña. Tel.: 559 47 60 00.
 Faxes: 559 47 60 01.
NAFARROA: Iratxeko Monastegia 70, 3.
 ezkerria. 31011 Iruñea.
 Tel.: 948 17 80 78. Faxes: 948 17 80 77.
POSTA ELEKTRONIKOA:
 Erredakzioa: kazeta@argia.com
 Komertziala: komertzial@argia.com
WEB ORRIALDEA
 www.argia.com
LEGE GORDAILUA: NA 80-1963.
 ISSN: 0213-909X.
BATZORDE PAREKIDEA: 72562 E.

INPRIMATEGIA: Antza, S.A.L.
INFORMATIKA: A.S.P., S.A.L.

Harpidetza sariak:

Hego Euskal Herria...15.000 pezeta.
 Ipar Euskal Herria.....717 libera.
 Espainia.....15.000 pezeta.
 Beste atzerriak.....19.300 pezeta.
 Airez.....30.225 pezeta.

KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
 Ametzagaina Taldeko partaidea da

Desinformazioa nagusi

Horretarako behartuta egon ala ez iduri luke, orokorrean, elkarrekin bizitzean informazio falta somatzen dugula. Hori konpondu nahian gura dugun baino askoz gehiagotan zenbaitek telebista etxera heldu eta asko fite abiarazten du. Mintzo da beraien hasi-masietan bederen, telebista kateek informatzeko balio dutela, baina tamalez ez da hori agitzen. Denetara ere informatiboek telebista kateetan oso leku preziatua daukate ia izarrik maitatuena izatearena. Hala eta guztiz ere, publikoarekin lortu beharrekoa erdiesten dute, asmo izkutua bada ere, intsentsibilizazio eta desinformazioa alegia, hots, esaten dutenaren kontrakoa hain zuzen ere. Batetik uneanean irudizko bonbardaketa izugarri bat pairatzen delako eta bestetik sogile noraezean, gai ez delako, ematen duten hainbat datu asimilatzeke. Areal be adituen ustez halabarrez hesi gogor eta sendo bat osatzen da egundoko zama hori aurrera eramatea. Arta handiz kateek beraien muntaia daukate informazioa emateko eta lehia bizian eta lanjerosan aritzen dira. Dena den, Balkanetan egunero gertatzen denari buruz informazio gogaikarri franko entzun-ikusi ondoren dena azaltzen da askoz nahasiagoa, nagusiei interesatzen zaienatik at (noski), zeren eta anabesak eta pataska itsutzen baitute ikuslegoa. Nik errango nuke adimena lapurtzen ahalegintzen direla, ikus-entzulegoa sarda itsu bihur dadin beti prest onartzeko maiseatu barik haien bigebekeriak.

TOMAS ANGEL GONZALEZ
 ZABALBEITIA
 BILBO

Telefonica-France Telecom

Apirileko ARGIA baten irakurri berria dut France Telecom enpresak euskal etxe izenak kenarazi dituela telefono gidatik. Gutun honen xedea ez da Iparraldeko euskararen egotia gogora ekartzea, Hegoaldean gertakari bera duela urte dezente jazo zela salatzea baizik. Badira zazpi urte Telefonikak Hegoaldeko baserri eta kaletxe izen guztiak desagertarazi zituela telefono gidatik. Baserri eta kaletxe izen guztiak, Auzo + zenb., Errepide+zenb. edo z/g soil batez ordezkatu zituzten. Esaterako, Jauregi-Txiki baserria zena Alegiko bi-dea, 6, bilakatu zen. Gainerantzeko baserri izen guztiak ere bilakaera bera jasan zuten. Nire ustez, oraindik salagarriagoa da udal-txeek eta oro har administrazioak izan zuten jarrera; erabaki hura bere eginez Telefónica edo dena delakoaren elkarlanean aritu baitziren baserrietara joan eta bakoitza zenbaki arrotz batez birbataiatuz, zeinak erabiltzen dituen Telefónica bere gida berrietan. Eraman ezina egin zait beti gertakari honen aurrean inork ezer ez aipatu izana, nire ustetan euskararen lekukotasunari egin dakioken eraso larrienetakoa baita. Gogoratu besterik ez dago pertsonak izendatzeko jaiotetxearen izenaz baliatzeko euskal usadioa edo erreparatu bestela abizenei, etxeak euskaldunontzat izan duen garrantziaz jabetzeko. Beraz, administrazioa nahiz enpresa pribatua jatorrizko izenak erabiltzera derrigortu beharko ditugu modernitateak irents ez ditzan. Iparraldean zein Hegoaldean.

LUKAS ETXEBERRIA
 GASTEIZ

Hiruko Txikian

BARE

Itsasoa laino bazegoen ere, argialdia ekarri dio azkenean iragarritako argazkiak, abertzaleen arteko itunak alegia. Eta sinatzaileek iragan hurbilari paso egin diezaigun gomendatu diguten arren, orain arteko ezadostasunak bizirik, letorkigukeen bagari elkarrekin aurre egiten ikasteari ekiteak beharrezkoa dugula deritzot. Izan ere, itsasertzetik urruntzean hasten da ontzia daunbada eta finkatutako norabideruntz zuzen eramatean datza arrakasta, eskifaia kaskarrenak ere, kaia barrenean olinpikoa baidurike eta itsasandian negargarri. Aldiz, uranditan hezia lerrora zuzen

erasotutako dionik ez da faltako, egun hauetako hedabideetako mezu erasotzaileak lekuko. Bertako koadrilen arteko elkarkoitasuna da asmatu beharreko oinarria, inork inori gainka egin ez diezaion, trabuka arraun egiteak ez baitu ezereen behar, gurezkoa baitugu hori inongo prestakuntzarik gabe. Eta elkarbizitzak, praktikan, etengabe behar du zainketa, etsaiek ez baina geronek geure ontzia hondora ez dezagun. Barealdian ikasi, trapailan eroso xamar jarduteko gai izan gaitzen ●

◆ JOXE MARI OSTOLAZA

T E R M O

TXANPONA

MAIATZAREN
21-EKO ONDORENA

Iragan ostiralean 35 orduko lanastearen eta lan merkatuan sartzerik ez dutenentzat soldata sozial duin baten alde burututako lehen greba orokorra arrakastatsua izan zen, EAEn Nafarroan baino biribilagoa izan ere. Patronalaren, zenbait alderdi politikoren eta Hego Euskal Herriko gobernu autonomikoen aurkako jarrera izanda ere. Euskal langileen borondatea argi azaldu da. Ez dira soilik langile eta sindikatu abertzaleak izan greba egin dutenak. Euskal sindikatu guztiak izan dira deialdia egin dutenak, eta euskal langileriaaren gehiengoa protagonista. Orain ez da aitzakiarik, eta onuragarriena patronalak eta gobernuek beren erantzukizuna gain hartzea litzateke. Patronalak bere jarrera itxia laga eta negoziatzea, eta gobernuek negoziatio hori bultzatzea. Biek ala biek badakite beren jarrera mantentzen badute, ondorioak okerragoak izango direla. Greba orokor hau udazkenean gerta daitekeenaren atariko baina ez da. «Udazken beroa» saihesteak helburu amankomuna behar luke izan. Ekonomi oparoaldi honek aberastasuna berbanatzeko aukera ematen du.

◆ DANIEL UDALAITZ

EUDIMA-REN ERRONKA

ANDOAINGO Udalak EUDIMAn sartzeko bere unean hartu zuen erabakia bertan behera utzi berri du EAeko Justizia Auzitegi Nagusiak. Birtartean, intsumisioaren uholde sasoian sortutako EUDIMA hor ari da desmilitarizazioaren mezuari euskal gizartean lekua egin nahian. Aipatu Auzitegi Nagusiak Andoaingo Udalaren erabakia bertan behera utzi bazuen, hurrengo urratsetako bat EUDIMA beraren aurka egitea izan liteke. EAeko Justiziak, dena den, une honetan badirudi beste zeregin batzuetan jardutea nahia izango duela, zarata gehiegirik ez dagoen lekuan barrunba saihestu nahian. EUDIMaren erronka, ordea, barrunba sortzea da.

UDALEN TRESNA GARRANTZITSUA

HAUTESKUNDEAK hurbildu ahala, haien ostean etor daitekeenari gero eta gehiago begiratzen zaio eta, ikuspegi horretatik, udalek gero eta garrantzi handiago izango dutela esan liteke. Otsailean eratu zen Udal Ordezkarien Biltzarrak orain zertan geratuko den erabaki beharko du eta, dirudienez, ordezkariena baino zuzenean udalerrien biltzarra eratzea izango da erakundearen lehenengoetako urratsa. Zenbait buruzagi abertzalaren adierazpenak entzunda, hauteskundearen ostean udalen zeregina eraikuntza nazionalen zentrala izango da. Egingo diren ekitaldiak berderen, biziki esanguratsuak izango dira.

■ Udalen garrantziak gora egingo du.

JOSEBA OLALDE

EAJ-K MAYORREKIN BETIRAKO ETEN

MAYOR Oreja ministroaren eta EAJren arteko haserrea berotuz zihoan hilabeteotan, eta lehertu egin da azkenean: EAJk ofizialki eten ditu harremanak Mayor Orejarekin, Guardia Zibila- ren egitekoen artean fronte nazionalistari aurre egitea ipini duela ezagutu denean. Aldi berean, Iturgaiz irudi telegidatu bat dela argudiatu du Arzalluzek: Eusko Legebiltzarrean Madrildik faxez igorritako hitzaldia irakurri omen zuen.

EGI HISTORIA EGINEZ

EUSKO Gaztedik —EAJko gazte mugimendua— 1901 eta 1975 artean egindako ibilbidea biltzen du argitaratu berri duen hogeita kapituluko liburu batean. 36ko gerraren aurrekoak, gerrako kontuak, erbestea eta frankismoaren sasoiko kontuak biltzen dira bertan. Joan den astean aurkeztu zen Bilbon.

B A H E A

- Arnaldo Otegi alderdi estatualistei: «Ez dut inoiz esan espainiarrak kanporatu behar diren (...) Egon zaitezte gurekin zuen jarrera legítimoak defendatzen. Utz itzazue betoak eta etorri herrialdea eraikitzen».
- Jaime Mayor Oreja: «Autodeterminazioak demokraziaren porrota esan nahiko luke».
- Lopez Valdivieso Guardia Zibila- ren Zuzendari Nagusia: «Guardia Zibila ezingo da inoiz alderdi Euskal Herritik, lurralde nazional osoan bereak diren lanak dituelako, baita polizia autonomikoa».

E T R O A

IRUÑEA ETA IPARRALDEKO LOTURAK

IPARRALDEA Iruñearekin pasabide azkarren batekin lotzeko balizko proiektuak aztertze-ko bildu ziren iragan astean Pauen Nafarroako Gobernua eta Pirinio Atlantiarreko agintariak. Zazpi proiektu aztertu ziren —trenbide zein errepideak— eta pasabide bakoitzaren ingurugiroarekiko eragin txostenak ere ukitu ziren. Luzaideko errepidezko pasabidea da, gero eta indar handiagoa hartzen ari dena.

PP-REN LIDERGO AHALEGINAK

IRAGAN astean Espainiako ehun PPkide izan zen Euskal Herrian. Ahaleginak ez dituztela egiten bederen ezin esan. Zertarako, ordea? Ekainaren 13ko hauteskundeetan alderdi estatalistek alderdi abertzaleek baino boto gehiago lortzeko, boto bat gehiago besterik ez. Araban horretara doaz, eta lehia gogorra izango da, batez ere Gas-

SINADURA HISTORIKOA

Azkenean bai, hauteskunderen aurretik gainera, gauzatu da EHk EAJ eta EAK osatutako Jaurlaritzari eman beharreko sostengu parlamentarioaren sinatzea. Abertzaleen gehien-goak aspaldi amestutako irudia da, eraikuntza nazionalaren bidean abertzaleak bat eginda ikustea. Ez da bide samurra izango eta bakoitzak utzi beharko du beretik bidean; baina bidea hori da. Orain bidegitean asmatu behar, burujabetza kontuetan poliki aurrera eginez eta alderdi estatalistekin akordioetara iristeko bideak irekiz.

teizen. Baina helburu berdintsuaren atzean doaz beste herrialdeetan ere. Estatalistek abertzaleek baino boto gehiago lortzen dutenean, orduan bai, PPk beste jarrera bat erakutsiko luke baina, jakina, beste indar oreka baten barruan. Helburu horretara doaz, eta EAE osoan lortzea gaitza dutela jakin arren, irlak sortzea litzateke helburua.

■ PP estatelisten garaipenaren bila dabil.

■ Felix Ormazabal.

IZPIAK

Felix Ormazabal Arabako Diputatu Nagusiak berean darrai eta, EAJ, EA eta EHren arteko akordioa sinatu bada ere, Araban EAJk gehiengoa lortuko balu «alderdi españolista-ren bat» gobernuan sartuko lukeela jakinarazi du behin baino gehiagotan.

Enrique Villar EAerako Madrilgo Gobernuaren ordezkariak, EAJ eta EAK EHrekin sinatutako akordioaren ondoren «erahiletzat» jo zituen hiru alderdi horiek. Jaso zuen zaparradaren ondoren, adierazpenotan atzera egin behar izan zuen. Bere kargua Espainiako Gobernuaren esku utzi zuen.

Pedro Eza, UPNko lehendakariordea izan daiteke Barañaingo errua bere karguarekin ordain dezakeen buruzagia.

■ Pedro Eza.

dauden lekuetan ere».

- Milagros Rubio EHko bategiteari dagokionez: «Batzarrek gustukoago izango zuen nafar izaerari indar gehiago eman izan balitzaio, eta horretan indar egiten jarraituko dugu».
- PSE-EEko Nicolas Redondo Terreros: «Onartzen dugu HB egiten ari den ibilbidea, baina EAJk alderantzizko bidean egin duen bideak arduratzen gaitu».
- PSNko Juan Jose Lizarbe: «Nafarroak bere historian izan duen autogobernu mailarik handiena du, baina demokrazia eta gure instituzio foraletan sakondu behar da».

DISEINUA

FOTOKONPOSAKETA

INPRESIOA

EDIZIO DIGITALA

BIDALKETA

antza

grafikagintza & komunikazioa

INDUSTRIALDEA, 2 • 20160 LASARTE-ORIA, GIPUZKOA • TEL.: 943 37 15 45 • FAXA: 943 37 34 03
e-mail: antzagraf@antza.com • www.antza.com

C A R L O S C R I S T O B A L

Nafarroako Alderdi Sozialistak, bertzeak bertze, Urralburu eta Otano presidente ohien ustelkeri kasuak ezagutu ditu eta honek bere urak zikindu. Carlos Cristobalen aburuz, oraingo PSNk garai beltzak gainditu dituela erakutsi behar du, urak bere horretara itzul daitezen.

“LIZARRA-GARAZI EZ DA EGOKIA NAFARROARENDAKO”

Ekainaren 13an Nafarroako Gobernurako hauteskundeak burutuko dira. Aurreko legegaldian, CDN-EA-PSNk, IUren babesarekin, osatutako Gobernuak Javier Otano sozialista izan zuen presidente, baina Suitzan agertu kontuak bere dimisioa ekarri zuen. Miguel Sanz egon da legegaldia bukatu arte gobernuburu minorian. Modu laburrean, honen guztiaren balorazioa eskatuko nizuke.

Urte nahasiak izan dira, ezbaierik gabe. Dena den bi gauza nabarmenduko nituzke. Batetik, Nafarroan UPNren gobernuaren alternatiba egon daitekeela argi ikusi da, progresuzko alternatiba gainera. Alta, egia da bukaera ezin ilunagoa izan zuela, sozialisten erruagatik. Gure erantzukizuna izan zen. Bertzetik, minorian dagoen gobernu baten kaltea agerian geratu da. 29. artikulua, bertzelako akordioak ezean, talde bozkatuena gobernura eramanez, UPNrekin gertatu zen bezala. Mantengaitza da horrelako gobernu bat. Izan ere, ez dut uste berriro errepikatuko denik. Guk hori garbi erran dugu eta UPN berak ere, zeharka bada ere, antzekoa aipatu du. Gero, UPNren gobernuari buruz, arras eskuineko hezkuntza, osasuna eta politika fiskala gauzatu duela errango nuke.

■ **Javier Otano, Luis Roldan, Gabriel Urralburu...** ustelkeriaren zerrenda ez da motza izan Nafarroako Alderdi Sozialistan. Itzalak argitu al du?

Bai. Kontuan hartu behar da 1996an

■ «EAE eta Nafarroak, hainbat kontutan, bizkarra emanez dihardugu, eta ez dago arrazoirik horretarako».

egin Kongresuaren ostean alderdi berria gauzatu zela, Juan Jose Lizarbe buru ukanik. Are gehiago, gutti batzuk gara aitzineko alditik, oraindik ere, alderdian gaude. Hautesleak jakin behar du egungo alderdi sozialistak ez duela deus ikustekorik ustelkeriaren garaiekin.

■ **Berriz ere ekainaren 13a ahotan, hartzarmenak beharrezkoak izango dira seguruena eta Lizarbek berriki adie-**

razi du Euskal Herritarrok taldearen laguntzarik ez duela onartuko bera presidente izan dadin. Zein ate joko ditu PSNk?

Pena da hauteskunde atarian beti galdera berdina erantzun beharra, gure asmoa zerrenda bozkatuena izatea baita. Kontuak kontu, progresuzko gobernu baten alde agertuko gara. Zerrenda bozkatuena bagara, IU eta CDNri gure proposamena helaraziko diegu. Eusko Alkartasunari dagokionez, ilun ikusten dut. Ez, noski, EHkoekin ikusten dudanezintasuna, baina bai arraz gordin. Orain dela lau urte zilegi izan zen EAekin tripartitua osatzea, baina egun asko aldatu du bidea.

■ **Eusko Alkartasuna Lizarra-Garazi akordioaren sinatzaileetarikoa bat izatea al da zentzu aldaketa honen arrazioa?**

Zintzoa izanen naiz. Bai, horixe da arrazioa. Noski, Espainia osoan lan egiten duen taldea da Alderdi Sozialista. Horrenbertez, gure alderdia EAEko Go-

bernutik kanpo utzi duen talde batekin bat etortzea zaila da. 1995ean EAekin genuen hartuemanak eta oraingoak txarrerara egin du izugarri. Zentzu honetan, Lizarra-Garaziko akordioak Nafarroan talde ezberdinen artean genituen harremanak ozpindu ditu. Euskal abertzaleen estrategia deritzot Lizarra-Garaziri. Agian, hagitx egokia da EAerako, baina ez ordea Nafarroarako. Are gehiago, Nafarroan elkar etsaitzen gaitu.

JOYE LACALLE

■ «Egungo alderdi sozialistak ez du deus ikustekorik ustelkeriaren garaiekin».

Horrela, garai batean putzu ttiki bat zena orain ibaia da. Oraindik Nafarroan euskal abertzaletasunaren integrazioaren afera gaingiditzeke dagoen kontua da.

■ **Aldiz, Lizarra-Garaziko sinatzaileek behin eta berriro errepikatzen dute ez dela euskal abertzaleen topagunea. EAEko Ezker Batua ere hor dago.**

Baina horrek ez du arazoa konpontzen. Erran nahi dut: EA bezalako abertzaletasunak Nafarroan inoiz ez du kolakan paratu amejoramendua, Espainiako Konstituzioa, Nafarroak berak duen foru izaera. Orain, aldiz, abertzaletasunaren arrastotik bide honi eutsi dio. Hau ote den Lizarrako estrategia? Ni ziur nago baietz.

■ **Euskal Herriko bakegintzan, dena den, zein izanen litzateke Nafarroaren papera? PSNk legebiltzarra aipatu izan du eztabaidarako gune gisa.**

Tira, ETaren su-etenak irauten duen heinean, baikorrak gara. Nafarroako sozialisten aburuz, oker legoke tregua aitzinetik lortu zen alderdi batzuen adostasuna bertze alderdi batzuen adostasunarekin ordezkatzeara. Ahalik eta garbien errateko, ez dugu ongi ikusten HB inguratuko duen topaleku berri bat lortzea, hemendik

kanpo UPN gelditzen bada. Egia da, batzutan, zentzu honetan eman diren urrats batzuk positiboak izan daitezkeela bakeari

“Lizarra-Garaziko akordioak Nafarroako talde ezberdinen hartuemanak ozpindu ditu”

begira baina, berriro diot, horrelako erabaki bat ez dugu inoiz ontzat emanen, baldin eta UPN ez bada ontzi berdinean itsaso-

ratzen. Zein mahai edota zein forutan eman behar den eztabaida guttieneko arazoa dela uste dut. Dena den, su-etenaz zabaldu dutenak eta Espainiako Gobernua dira afera honetan aitzinpauso garrantzitsuenak eman behar dituztenak; haiei dagokie.

■ **Zentzu honetan, PSOE eta Madrilgo Gobernua eskutik helduta agertzen dira bakegintzari dagokionez. Hartara, eta Alderdi Sozialista oposizioa izanik, bakegintzan ere ez al luke oposizioa egin beharko, bertze alternatibak eskainiz?**

Betidanik uste izan dut estatu politika alderdi ezberdinen politikaz gaingiditzeke, eta bakea horrelako alorrean sartuko litzateke. Nire ustez, dena den, espetxe politikan adibidez, Alderdi Sozialistak Popularrak baino proposamen ausartagoak egin ditu, gero hauen politikari sustengua eman arren. Egia da zentzu handi batean Espainiako Gobernuaren politika laguntzen dugula, beti ere bakea ahalbidetuko duela pentsatzen baitugu.

■ **Euskal Presoak Euskal Herriko espetxeetara ekartzea ozenki eskatu den aldarrikapena da. Horrelako ekintzak ez al zuen bada bakea ahalbidetuko?**

Nire irudikoz, zilegi izanen litzateke bide honetan gehiago aurreratzeara. bai. Zenbat gehiago ez dakit, baina bai, gehiago egin zitekeela uste dut.

■ **Nafarroa eta EAE hurbil daude batzutan, urruti samar bertzeetan. Bi herrialdeen arteko harremanak nola ikusten dituzu? Nahikoak al dira?**

Ez, nahikoak ez. Are gehiago, hainbat kontutan bizkarra emanez dihardugula erranen dut, eta ez dago horretarako arrazoirik. Edozein kasutan, horrelako galdera Elkarlanean Organu Iraunkorrean zehazten da. Aitzitik, UPNren lankidetzaz ezinbertzekoa jotzen dut hemen ere. Horrexegatik, garai batean organuaren alde agertu baginen ere, orain norabide honetan emeki-emeki eman beharreko urrats batzuk egokiago ikusten ditugu. Hau da, bi presidenteen artean hartuemanak naturaltasunez burutzen badira aurretik, bi komuni-

ALDERDI GIZONA

48 urte dituen iruinsemea da Carlos Cristobal. Derrigorrezko Lehen Hezkuntzako irakasle den honek 1985ean aterata zuen PSNko txartela. Alderdi Komunistaren bidean ibili izan zen. Legebiltzarrean alderdiko bozeramaile izan da azken legealdian eta heldu diren hauteskundeetarako bere izena zortzigarren dago. Nafarroako zenbait hedabidetan bera agertu ohi da PSNren izenean, Carlos Cristobal alderdi gizona baita izatez.

tateetako departamendu amankomunak eta sail berdinak elkarlanean aritzen badira, Elkarlanerako Organu Iraunkorra aurre-rapauso naturala izanen da.

■ **Gertatzen dena da, orde, talde euskaltzaleek administrazioaren aldetik euskal kulturarenganako dagoen axologabekeria behin eta berriz salatzen dutela.**

Argi dago, bai, euskal kulturak Nafarroan izan dezakeen garapenaren aurka agertzen dela UPN. Gu geu, sozialistak ere, hainbat euskaltzaleren ustez, labur eta motz ibiltzen gara. Alabaina, euskarazko hezkuntza kontuetan nabarmena da UPNren jokaera ezkorra. Ez da bidezkoa Iruñerrian euskarazko hezkuntzaren alde agertzen den eskakizuna ez asetzea. Eta honek gora egiten du, jakina.

■ **Baina ez hori bakarrik. Irrati lizentzien banaketaren inguruan Euskalerria Irratiari egin zaion iruzurra ere hortxe dago. Legebiltzarreko Ikerketa Batzordearen bigarren lehendakari zu izan zinen, Jose Mari Turrillasen dimisioaren ostean. Batzordearen erabakiei Gobernuak ez die jaramonik egin.**

Bagenekien hau gertatuko zela. Kontua da arrunt ongi aztertu dugula ikerketa batzordean eta ikusi dugula nola lehiaketaren oinarriak erabiliak izan diren Euskalerria Irratiaren kalterako, eta hau salatu beharra zegoen. Are gehiago, ez dut

ulertzen nola eman zaion baimenatariko bat Nafarroako Unibertsitate Pribatuari, Nafarroako Unibertsitate Katolikoari, haxe baitu izen zehatza. Gobernuak ez gaitu harritu, egia da.

■ **Talde euskaltzaleek Nafarroako zatiaketa bermatzen duen Euskararen Legea behin eta berriro salatzen dute, euskararen garapenari mugak paratzen dizkiola argudiatuz. Zonalde ez euskalduna zonalde mistora berdintzeko Eusko Alkartasunaren lege proposamena bertan behera utzi zenuten azkenekoz, hasiera batean Alderdi Sozialista baiezkoo ematekotan bazen ere.**

Egia da EAK adierazi zuela gure baiezkoo izan bazuela. Oraindik konpontzeke dagoen arazo bat dagoela uste dut. Ez du logikarik zonalde ez euskaldunean alor publikoan euskaraz ikasteko aukerarik ez

egotea, ikastolak hor baitaude pribaturako. Baina zinez uste dut honetarako ez dela beharrezkoa Euskararen Legea goitik behera aldatzea. Guk zera defenditzen dugu, zonalde euskaldunerako derrigorrezkoa izatea euskararen irakaskuntza eta gainontzerako, horrela nahi bada, aukera eskaintzea, baina ez dugu uste beharrezkoa denik bertan behera uztea indarrean dagoen Vasucencearen legea.

■ **Eusko Alkartasunaren proposamenak ez zuen horrelakorik eskatzen.**

Bai, eskatzen zuen. Dena den, guk orduan une egokia ez zela adierazi genuen. Gai hauen inguruan beti berdin bukatzen dugu. Nafarren % 40 UPN alderdiak ordezkatzaren badu, politika jakin batzuk ezin dira bere baiezkorik gabe aurrera atera.

■ **Hondarreko bi galderek «Diario de Navarra» egunkarian agerturiko zure idazki bat izanen dute ardatz. Batean zenbaitzuk euskal abertzaletasuna, euskara eta terrorismoa zaku berean sartzen dituztela aipatzen duzu. Zure alderdian gestore izandako Victor Manuel Arbeloari eman erantzuna da.**

Halaxe da. Hainbat nafarren ustez, ETA iceberg baten muturra da soilik, honen sorburua euskararen dagoelarik. Eta nire ustez ETAK ez du deus ikustekorik euskal abertzaletasunarekin. Horrexegatik, euskal abertzale sentitzen diren nafarrak sentitzen ez direnak bezainbetez direnez,

guztiak errespetatu behar dira. Beraz, euskara, euskal abertzalea eta terrorismoa nahastean, kanpoko etsaiaren teoriari eman nahi zaio indarra, Nafarroako benetazko identitate baten mesederako.

■ **Idazki berean Nafarroako euskal abertzaletasuna Franco hil ondoren eman asmakizun moduan agertzen duzu. Arturo Kanpionek, aldiz, ez zuen diktadorea ezagutu.**

Non diozu?

■ **Hementxe (artikulua erakutsiz).**

Antifrankista progre baten moduan solasten naiz, izan ere Nafarroan alderdi aurrerakoiek horrelako ukitu abertzale bat baikenuen garai hartan. Tira, Francoren aurkakoa da gehiago, abertzalea baino. Dena den, lasai ezaba dezakezu baieztapena ●

◆ DANIEL MARTIRENA

ITZULPEN ZERBITZUA
eskura
SERVICIO DE TRADUCCION

JOSÉ ARANA, 15 BEHEGAINA

20001 DONOSTIA

TELEFONOA: 943 29 18 30

FAXA: 943 27 58 69

eskura@bezeroak.euskaltel.es

Itzulpenak

Testu zuzenketak

Interpretaritza

Bezeroen beharretara egokituz,

Ingelesa

Frantsesa

Alemaniera

Italiera

Katalana

Portugesa

Galegoa...

bizkuntzetarako itzulpenak ere eskaintzen ditugu.

1985EAN SORTUA

ESPETXEAK KATEATUTAKO

Askatasunik gabe bizitzera zigortu izan dituzte Espainia eta Frantziako justiziek. Osasunerako eskubidea badute, gainerako herritarrek moduan, beren gorputz eta burua zaintzeko eskubiderik badute. Aukerarik ez, aldiz. Arduragabekeria, Espetxe Erakundearen presioa, «segurtasun neurriak»... Interes ugari tartekatzen da preso eta bere osasunaren artean. Erreportaje honetan, legeak dioena eta errealitatea zein den azaltzen da; adibide desberdinak eta, oro har, presoaren osasunaren babesak dituen oztopoak aztertzen dira. Nor ataraden 92. artikulua onduz, espetxean hildakoak, beraiez arduratzen den Medikuen Elkarte... guztia Espainiako espetxeetan 20 urte igaro dituen Mitxel Sarasketaren iritzi artikuluekin jantzia.

Apirilaren 7an etxera heldu zen Esteban Esteban Nieto, Espainiako Justiziak ezarritako espetxe zigorra bete barik. Azkenean Tolosan; etxean aske. Minbiziak jota, ordea. Hamabi urte espetxean igaro ondoren, edozein presok duen ilusioa zuen Esteban Nietok; maite dituen artean askatasunaz gozatzea. Baina espetxeke egoaldiak faktura larria utzi dio: medikuen esanetan, minbizia erabat zabaldua du eta hilabete gutxiko bizitza geratzen zaio. Horrexegatik utzi zuen aske Espainiako Justiziak, 92. gradua emanez.

Espainiako Justizian, aldiz, denak ez ziren Esteban Nieto aske uztearen alde. Eduardo Fungairiño Espainiako Auzitegi Nazionaleko fiskal nagusiak gogor egin zuen bere askatzearen aurka. Honakoa idatzi zion Esteban Nietoren askatasunaz deliberatu zuen epaimahaiari: «Mediku forenseak egindako txostenaren arabera, fiskalak ez du ikusten bateraezintasunik zigortuaren gaixotasuna eta espetxean egotearen artean. Aipatu zigortuaren esperantza bizitzaren berri besterik ez da ematen. Horrexegatik, eta fiskaltza honek jakin badakienez zigortuak beste bi epaiketa egin gabe dituela, lehergailuz eragindako erahilketa anitzei buruzko epaiaketa alegia, fiskal honek uste du ez dela preso honek duen preso errematatuaren egoera aldatu behar».

SEGURTASUNA. Salbuespena dirudi kontakizunak, fiskal krudel baten mendeku goseak eragindako egoera. Hala izan zitekeen aurretik beste 13 euskal preso politikoko arrazoi desberdinez espetxeetan hil izan ez balira, bi Frantziako espetxeetan eta gainerakoak Espainiakoetan. Salbuespena irudituko luke, dozena bat preso oraintxe bertan hilabete luzeak ebaketen zain ez balira. Salbuespena litzateke, presoak konfiantzazko medikuaren bisita —Espainiako legeak baimentzen duen moduan— normaltasunez hartu ahal izango balu.

Baina egoera horiek guztiak, eta askoz gehiago, Espainia eta Frantziako kartzetan gertatzen dira, preso sozialekin zein politikoeekin; azken hauen kasuan gainera, presoaren bergizartratzea helburu, osasuna presio tresna gisa erabiltzen da. Osasunak etengabe egiten du topo espetxeke

horma bezain sendoa den «segurtasun neurrien» harresiarekin. Adibide bat: «'X' medikuaren bisita izateko zure eskaera luzatu diogu Espetxe Erakundeko Zuzendaritza Nagusiari eta segurtasun arrazoiak medio, ukatua izan dela jakinarazten dizugu. Murtzian, 1999ko martxoaren 10ean. Zuzendaritza». Murtziako espetxeke zuzendaritzak euskal preso bati igorritako gutuna

■ Preso asko egoera oso gaitzean bizi da

OSASUNA

da. Ehundaka halako da, eta aldaketa bakkarrak presoak eta medikuaren izenak dira, idazkiaren gainerakoa berdina da.

1995ean, aldiz, orain bisitaldia ukatua izan duen Euskal Presoen Osasunerako Medikuek honek ez zuen bere pazientea bisitatze inongo arazorik izan, Murtziako Espetxe Zaintzarako Epaileak hala baimendu zuelako. Orain ere badu epailearen

baimena; baina espetxe-ko zuzendaritzaren baimenik ez, nahiz eta honak, legez, epailearen agindua bete behar-ko zukeen.

Espainiako Espetxe Lege Organiko Orokorraren 36.3 artikulua presoak espetxetik kanpoko mediku baten zainketarako eskubidea duela dio, baldin eta presoak bere gain hartzen baditu zerbitzuaren kostuak eta «segurtasun arrazoiak eskubidea urratzen ez badute». Baina zera gehitzen du, «segurtasun arrazoi horiek inoiz ezin dutela izatera orokorra izan eta beti kasu zehatzei dagozkiela».

Espainiako espetxeek, ordea, modu orokorrean ulertzen dute artikulua, esate baterako Euskal Presoen Osasunerako Medikuekin. Ikusi besterik ez oraintsu 92. artikulua eskatu zaion Pedro Miner Aldabalde preso hernaniarrari, Cacereseko espetxeko zuzendaritzak iazko urrian erantzundakoa: «Aipatu profesionalak KAS barruan dauden Amnistiaren Aldeko Batzordeetako medikuak eta psikologoak dira, eta KAS ENAMeko erakundea da, zeinaren adar militarra ETA erakunde terroristaren. Zenbaitzutan, kolektibo honetako kideek, formularioak edo beste bitarteko batzuk medio, espetxez kanpoko kontsulta medikuek baliatu izan dira zuzenki segurtasunari dagozkion gaiei buruzko informazioa biltzeko».

Antzerako balorazio ugariarekin jarraitzen du idazkiak, azkenean «segurtasun arrazoiak» eta «presoenganako eragin txarra» argudiatuz, bi elkarteko bi medikuei bisitaldia ukatzeko. Hala ere, mediku hauek arriskutsuak dira leku batzuetan eta besteetan ez, ohikoa baita espetxe batzuetan arazoak izatea eta beste batzuetan ez. Era berean, eragin txarrekoak dira espetxe batzuetan eta sasoi batzuetan, eta besteetan ez. 1997tik aurrera espetxe guztietan idazki eredu berbera erabiltzen da ukatze hauek

guztietarako; dagozkion izenak aldatu eta kito. Alta, oztopoak lehenago hasi ziren, 1990era arte konfiantzazko medikua sartzeko aukera askoz zabalagoa zen eta orduz geroztik baimenak izugarri murriztu ziren.

Pedro Minerrek 65 urte ditu eta gaixoa larria du —biriketako gutxitasun butxatzaile kronikoa—; Hernanin 92. artikulua-
ren bidez aske jar dezaten mobilizazio

ugari egin bada ere, Espainiako Justiziak eta Espetxe Erakundeek entzungor egin diote eskariari. Txotxe Andueza, espetxeratutako HBko Mahai Nazionalakide ohiari ere 92. artikulua eskatu zaio: artritis reumatoidea eta hepatitis C kronikoa dauzka. Gaitz larriak, beraz, eta espetxean gainbehera handia egiten dutenak. 98ko irailean odoljario handi ba-

tekin eraman zuten ospitalera: «txiripaz atera zen», diote medikuek. Bi preso hauek dira egun 92. artikulua eskatua duten bakkarrak, baina beren eritasuna ez bide da aski larria oraindik.

ESPETXETAKO MEDIKUAK. Askatasuna ukatzen duen lekua nekez izan daiteke osasungarri edonorentzat. Espetxeak bere baitan dauka eritasuna: bai askatasun eza berez delako gaitza eta baita espetxearen bizi baldintzek luzarora gaitz zehatzak eragiten dituztelako ere. Hori espetxeak presoari eskaini diezaiokeen arretarik txukunena eskainita ere. Ez da oraingo kasua. Espainiar eta Frantziar estatuko espetxeetako egoera arreta egoki horretatik oso urruti dago. Espainiako espetxe askok ez du presoari behar-

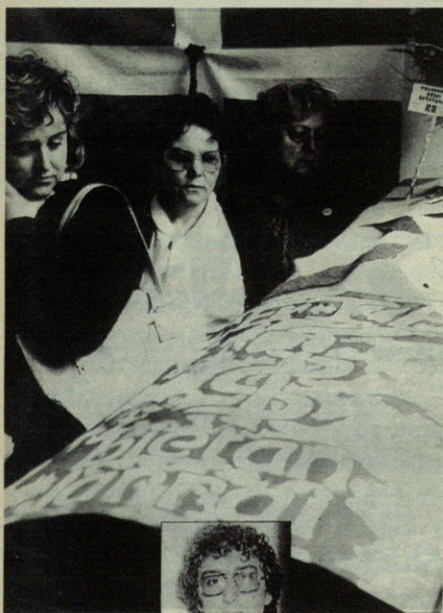
rezko aditasuna eskaintzeko bitartekorik, ez humanorik ezta materialik ere. Negligentzia ere ageri da batzuetan.

Kasu ugari dago, horien arten Joseba Asensio 'Kirruli' preso bilbotarra zenaren kasua aipagarria da: 1987an hilda topatu

AITZOL GONZALEZ

mediku zaintza behar bezalakoa ez delako.

■ Joseba Asensio, 'Kirruli', 1987an hil zen espetxean, tuberkulosiak jota.

zuten Herrera de la Mancha espetxeko bere ziegan, Erdi Aroko presondegietan legez. Espetxeko X-izpien makina matxuratuta zegoela eta xarabe bat errezetatu zion espetxeko medikuak, nahiz eta denbora luzea

zeraman bularreko minarekin. Bronkitisa diagnostikatu zitzaion.

Josu Retolaza eibartarraren kasua ere oso esanguratsua izan zen: melanoma bat zuen —azaleko minbizia— eta medikuak garatxo bat zela esan zion. Espetxetik larri atera zuten eta etxean hil zen minbiziak jota, 33 urterekin. Elkarteko medikuen esanetan, preso gutxi izango da diagnostiko txar bat jaso ez duena edo tratamendu desegokiren bat izan ez duena edo ospitalera joateko atzerapenen bat jasanez duena. Eta, hala ere, aitortzen dute: «batzuek lana ondo egiten dute».

Medikuntzaren ikuspegitik, medikua eta pazientearen arteko konfiantza funtsezkoa da gaitzari dagokionez, oinarritzko eskubidea izateaz gain. Nazioarteko legedi guztiek hala diote eta medikuntza mailako kodigo deontologiko guztiek ere bai. Espainiako espetxeetan, dena den, mediku askok funtzionario zeregina ere badu eta horrek erabat hausten du preso eta bere arteko konfiantza. «Batzuk funtzionarioak dira —diosku Itsaso Idoia-

ga elkarteko medikuak— eta beste batzuk funtzionarioarena egiten dute. Ezin da ahaztu medikuek presoan graduen sailkapenean partehartzen dutela eta beraiek biltzen duten presoari buruzko informazioa nonbaiten pilotzen dela».

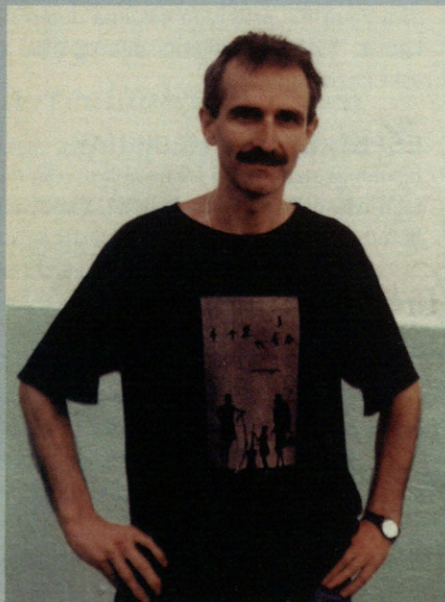
Baina borondaterik onenarekin diharduen medikuak ere mugatuta daude, espetxeetako medikuak generalistak direlako

eta edozein frogarekin lortzeko ospitalera atera behar dutelako. Presoarentzat beste abentura bat hasten da. Batetik ez daki noiz aterako den ospitalera eta generalean atera behar izate honetaz izugarri atzeratzen ditu tratamenduak. Ospitaleko txandara heltzea miraria da sarritan. Lehenik, espetxeko medikuak txanda lortu behar du; sarritan he-

mendik hasten da atzerapena, mediku gutxi eta preso asko dago eta. Bigarrenik, ospitaleko zerrenda dago eta han ere sartu egin behar da. Azkenik, behin txanda lortu ondoren, espetxetik ospitalerako trasladoa egin behar da eta hori Guardia Zibilak egiten du, eta Guardia Zibilak ere batzue-

■ Egun, Pedro Miner eta Txotxe Andueza dira gaixotasun larriengatik 92. artikuluaarekin kaleratu beharrekoak

■ Osasuna kartzeletan

Mitxel Sarasketa
Euskal preso ohia

Kartzela zigorra da. Estatuak bere dominazioa ezartzeko erabiltzen duen tresna zapaltzailea. Beraz, izatez, kontzeptu kontrajarriak dira kartzela eta osasuna.

Izan ere, zigorrak kalte egiten dio pertsonari. Eta espetxea horretarako dago. Ezin dugu ilusiorik egin, bada, kartzelaz mintzatzean osasunaren alorra begiratu nahi dugunean.

Horren aurrean, osasunaren aldetik, preso dagoenarentzat hainbat eta hobeto irauten ahalegintzea da kontua. Bizirik irautea, alegia. Badakizu zure kalterako dihardutela eta aurre egin behar diozula. Bidea bakarra da. Espetxean bizitzea bera borroka egitea baita, bertan bizitzeko ere borroka egin behar duzularik.

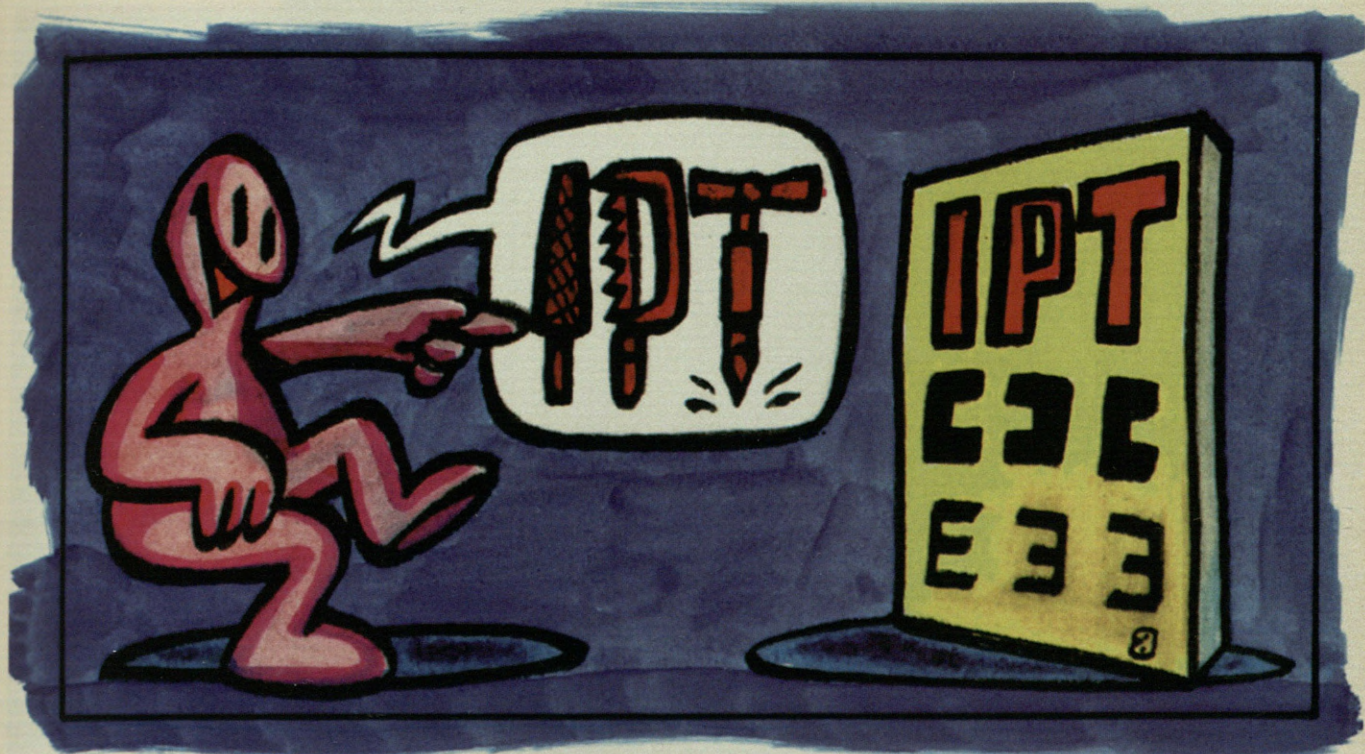
Osterantzean, legez presoak baditu bere osasuna bermatzen dituen hamaika eskubide. Lege guztietan daukazu idatzita. Espainiako eta Frantziako konstituzioek, Espetxeetako Lege eta Araubide guztiek horretaz dihardute.

Eskubide horiek oso ondo daude. Baina kontua ez da hor amaitzen. Ze aspirina mota emango diozu zigor ziegetan dagoen presoari? Zein botikaz sendatzen da preso jipoituaren amorrua? Nola osatu amaren bihotz urteetan erdibitua?

Euskal preso politikoen kasuan gainera, badago espetxe politika jakin bat presoan izorratzen saiatzeko programatua. Damututa ala heriotza esan da askotan. Eta ez da kontsigna hutsa. Hor ditugu hainbat lagun kartzeletan hil direnak politika horren aplikazioaren ondorioz. Baita torturak, minak, kalteak eta sofrimenduak pairatu eta osasunez ukituta eta jota gelditu diren milaka preso eta inguruko ere.

Zer esango dugu? Erantzukizunak estatuen ingurumenetik bilatu beharko ditugula, jakina. Politika hori asmatu, bultzatu eta babesten dutenengan. Kartzeletan politika hori aplikatzen dutenengan.

Azken hauen artean espetxeetako sendagileak ere sartu behar ditugu. Teorian presoaren osasuna bermatzen saiatu behar

E. EGUAKARRA

tan egin behar dituen gauza guztiak egiteko jende nahiko ez duela argudiatzen du.

Ospitalera iristeko azken oztopoa sakanaketa politika bera da, espetxez espetxe

ibiltzean, bakoitzean prozesuari hasieratik ekin behar baitzaio. Esteban Nietorena da honen kasurik nabarmenetakoa, bi urteko epean bost traslado ezagutu baitzituen eta

tarte horretan beti zegoen ekografia bat egitekotan. Azkenean, Cadizen egin zioten, minbizia jadanik gorputz osoan zabalik zuenean.

ko lirakeke, baina praktikan oro har espetxe politika jakin bat bideratu ahal izateko daude hor. Ez ahaztu Tratamendu Batzordeko partaideak ere badi-rela medikoak. Eta seguritate neurrien, espetxeko bizimoldeen, zigor eta sari parametroen eta bestelako irizpide politikoen menpe jokatzeko dutela beti.

Adibide bat: Josu Retolazari larru azaleko minbizia diagnostikatu ondoren hitzez hitz esan zioten: tratamendu egokia nahi baduzu preso politikoen kolektibotik irten behar duzu. Gero, amore eman gabe kalera irten eta hilabete gutxira hil zen.

Egiturazko arazoa ere badago. Jakina, espetxea ez da gaixoentzako leku aproposena. Gogora dezagun, esate baterako, Kimuli: Herrera de la Manchan hil zen tuberkulosiak jota. Aste bat lehenago sendagileak xarabe bat eman zion besterik gabe. Gero alegatu zuen kontua zela espetxean X izpiko aparailurik ez zegoela (!).

Ez dago X izpiko aparailurik. Edo gabean ez dago sendagilerik. Ziegan zaudela atea jo arren ez dizute atea zabalduko. Espetxean itxita zaude, eta ez dago aterabide

errazik osasunez jota daudenentzat.

Baina azken batean, borondatea da kontua. Zer nahi duten. Hortik atera ditzakegu ondorio argi nahikoak.

Darocan 1987 urtean Felix Zabarteri kartzelariak jipoi bat emanda ziegan konorterik gabe utzi zutelarik espetxeko sendagileak txosten bat egin zuen eskatuz buruan gehiago jo ez ziezaioten, bertan lesio bat zeukala eta.

Kartzeletako medikuak preso osasuna bermatu beharrean, espetxe politika jakin bat bideratzeko daude

Espetxeetan galdu egiten dira txosten medikoak jipoiaren frogak ezkutatzeke. In-forme mediko faltsuak bidaltzen dira salaketei aurre egiteko. Tratamendu okerrak ematen dira. Gaixo larriak ospitaletako ohean lotuta izaten dira. Polizia eta kartzelarien aurrean egiten dira kontsultak. Zure medikoaren bisitak ukatzen zaizkizu, segu-

ritatea eta arrazoi politikoak argudiatuz. Behar duzun tratamendua txantaje politikorako erabiltzen da. Preso larriak ez dira baldintzapean kaleratzen. Administrazioak ez du inoiz aipatzen kartzeletan hiltzen den jende kopuru izugarria. Gezurrak zabaltzen dira komunikabideetara presoaren egoerak distorsionatzeko...

Ni, Almeriako espetxean garunetako hemorragia izan nuenean, konorterik gabe aurkitu ninduten ziegan kartzelariak afaria ekartzera etorri zirenean. Ez nintzen itzartu hainbat ordu pasa arte, Almeriako ospitaletan. Baina tarte horretan zabaldu zuten pilularen bat hartuta izan nuela hemorragia hori. Eta horrela agertu zen komunikabide guztietan.

Kartzelan osasun arazoak dituen txarto dago. Eta preso askok du sendagilearen beharra. Areago sartu ohi dituzten espetxe zigor izugarriekin. Okerrena, baina, presoak gaixotu egiten dituela kartzelak. Eta nahita jokatzeko dutela horrela. Gogoratu Esteban Nieto.

Gizarte gaixo baten sintoma ditugu espetxeak ●

■ Gaixotasun larrien ondorioz hamarkada honetan kaleratutako presoak

Espainiako Kode Penal berriaren 92. artikulua esanetan, «gaixotasun kroniko eta larria duen preso bati baldintzapeko askatasuna» eman ahal zaio. Kode Penal berriaren aurretik Espainiako Espetxe Araudiaren 60. artikulua zen gaixo larrien kasuan indarrean jartzen zena. Ramon Arzamendi, Josu Retolaza eta Julen Galarza, adibidez, 60. artikulua horren ondorioz kaleratu zituzten 80ko hamarkadaren bukaera aldera. Josu Retolaza eibartarra minbiziz hil zen askatu eta denbora batera. 1987an Joseba Asensio, 'Kirruli', tuberkulosiak jota hil zen Herrera de la Manchako espetxean, Erdi Aroko presoak legez. Ziegan hilik aurkitu zuten goizean. Kontzientzia asko astindu zuen bilbotarraren kasuak.

Honako hauek dira hamarkada honetan gaitz larriez jota atera izan diren euskarako preso politikoak:

Jon Iturriaga Omar (Bilbo). 80ko uztailan espetxeratu zuten eta 95eko azazoan kaleratu. Gaixotasun psikiko larria zuela medio kaleratu zuten.

Fran Franco Argibai (Pasaia). Gaixotasun psikikoa izatearen ondorioz kaleratu zuten. 86ko irailean espetxeratua eta 97ko apirilean ateratakoa.

Xabier Alkain Ipinazar (Donostia). 86ko urtarrilean espetxeratu zuten eta 97ko otsailean kaleratu, gaixotasun psikikoaren ondorioz.

Patrizio Goienetxe (Lesaka). 94ko urrian espetxeratu zuten eta 98ko urrian aske utzi, pairatzen zuen gaixotasun psikikoaren ondorioz.

Mariasun Sierra (Donostia). Lupus Eritomatoso Sistemikoa du. Gaitz reumatologikoa da hau eta,

ondorioz, azalean gorridurak ateratzen zaizkio, artikulazioetan mina jasaten du eta giltzurrunetako gutxieritasuna du. 87ko abuztuan espetxeratu zuten, 89ko uztailan baldintzapeko askatasunean atera zen, 95eko apirilean berriro zigorra betetzeko kartzelaratu zuten eta 96ko ekainean, azkenik, aske utzi zuten.

Santi Diaz Uriarte (Basauri). 92ko ekainean espetxeratu zuten eta 97ko martxoan kaleratu minbiziak jota. 97eko ekainean hil zen Basurtoko ospitalean.

Jose Javier Gorostiza Lejarraga (Basauri). 92ko maiatzan espetxeratu zuten eta 94ko uztailaren 16an atera zen. 97ko urriaren 27an hil zen minbiziak jota.

Jon Idigoras Gerrikagoitia (Zornotza). 97ko abenduan espetxeratu zuten azkenekoz —96an lau hilabetez preso izan zen— eta 98ko maiatzan kaleratu zuten arnas gutxiegitasunagatik.

Pedro Mari Ginea. Bi aldiz izan da

espetxean. Lehenengoan hilabetez 89an; 97an hiru hilabete egin zituen. Kardipatia eskemikoa eta bihotz gutxitasunagatik kaleratu zuten.

Inaxio Mendiburu (Oiartzun). Espondiloarthritis ankilopoietikoa du. Bizkarrezurreko zurruntasun handia eta, ondorioz, bizkarrezurrekin egiten diren mugimenduak galarazita ditu. 84ko ekainean espetxeratua eta 97ko urtarrilean kaleratua.

Jose Luis Urain. Hipertentsio artetrial du. 94ko ekainean espetxeratua, 94ko ekainean baldintzapeko askatasunean atere. 98ko martxoan berriro zigorra betetzera sartu zuten eta 98ko urrian kaleratu.

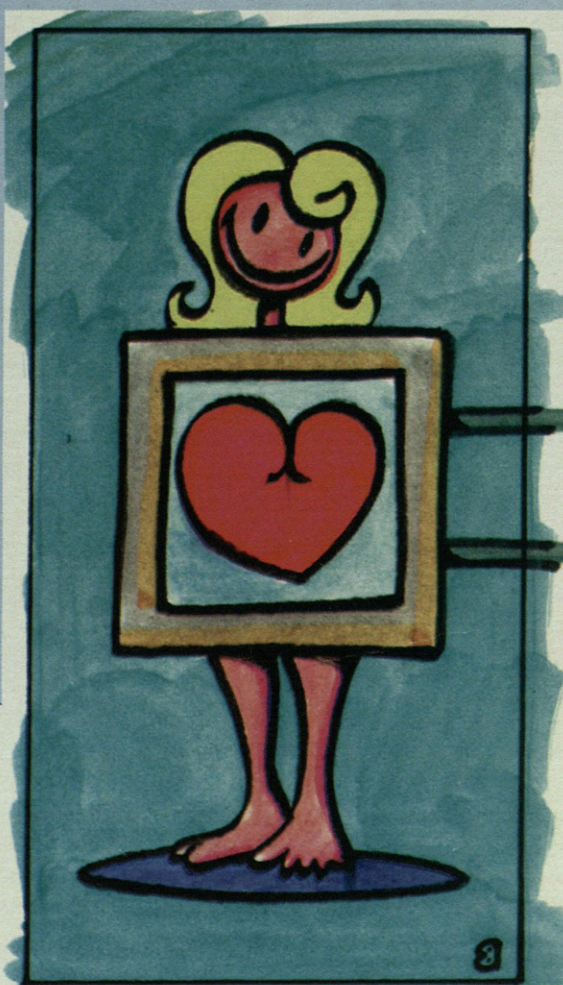
Esteban Esteban Nieto (Tolosa). 1987ko urtarrilean espetxeratu zuten eta 99ko apirilean kaleratu minbiziak jota, hilabete gutxiko bizitza iragarri ondoren. Esteban Esteban Nieto izan da gaixotasun larriagatik askatutako azken euskarako preso.

Epaitu gabe dauden presoek edo oraindik epaiketaren bat egin gabe dutenei ezin zaie 92. artikulua eskatu eta behin-behineko askatasuna eskatu behar zaie. Honakoak dira modu honetan atera diren presoak:

Begoña Sanchez del Arco (Portugalete). 95ean entregatu zuten Mexikotik eta, duela bi urte, 97ko ekainean aske geratu zen. Baldintzapeko askatasunean dago gaur egun eta 92 artikulua eskatua du.

Juan Pablo Diegez. 98ko maiatzan espetxeratu zuten eta 99ko otsailean atera zuten 35 milioi pezetako fiantza (1,4 milioi libera inguru) ordaindu ondoren. Arnasa hartzeko tresna berezia behar du lo egiteko ●

Egoera hauen ondorioek ez dute atzera egiterik kasu askotan. Zeresanik ez hildako hamairu pertsona horien, edo hamarkada honetan Espainiako Kode Penaleko 92. artikulua ondorioz —lehenengo espetxe araudiaren 60. artikulua— aske utzi dituzten hamalauengan.

Polizia, Guardia Zibila edota Ertzaintzaren jokaera salatzen duten denuntzia ugari jarri izan dute presoek, askotan emakumezkoen kasuetan gainera. Hiru kasu oso aipagarri emakumezkoenak dira. Idoia Lopez de Riañok Frantziako ospitale batean miaketa ginekologiko bat po-

liziaren aurrean egin ziotela salatu zuen. 1997ko apirilean, Valladolideko Ospitale Klinikoan, Dolores Gorostiagak miatua izateari uko egin zion Guardia Zibila aurrean zuelako; medikuak erantzun zion berak poliziarik gabe ez zuela miaketarik egingo. Txotxe Anduezak ere —espetxe-ratutako HBko Mahai Nazionaleko kidea—, iazko otsailaren 5ean ertzaintza ginekologiako kontsultatik ateratzea eskatu zuen baina hauek uko egin zioten. Kontsulta egin gabe itzuli behar izan zuen espetxera. Idoiaga doktorearen esanetan, «batzuetan, anestesia orokorreko kasuetan ere ertzaintza kirofanoan egon izan da, adibidez Oscar Abad edo Mariano Perez del Rionen ebaketetan».

MEDIKU BIDAIARIAK. Ikusmenaren galera, aginetako arazoak, arazo esteoartikularrak (hezur eta giltzaduren gaitzak), azaleko arazoak, arazo digestiboak, emakumezkoengan arazo ginekologikoak, gizonetzkoengan prostatitisa, antsietatea, kolesterol maila altua... Horiek dira medikuek beren bidaietan topatzen dituzten arazo ohikoenetakoak, gehienak espetxeetako bizibaldintzek eragindakoak. Gizakume askearen arazoak ere badira aipatutakoak baina gaitzok saihesteko aukera anitzagoa da eta sarritan norberaren borondatearen arabera. Espetxean ez, dauden baldintzak daude eta kito.

Jon Eizagirre dentista lekeitiarra da Espainian zehar hara eta hona diharduenetakoa eta aurkitutako egoerak era guztietakoak dira, bai espetxeetako ekipamendu zein erraztasunei dagokienez. «*Espetxe berriek ekipamendu hobea izan ohi dute eta zaharrek txarragoa, nahiz eta salbuespenak badiren, esate batera Cordobako espetxea, zaharra izan arren oso ondo hornitua zegoena*». Dena den, ondorio bat da nagusi: «*Gu oztopo gara espetxean. Orain siesta ordua da eta ezin dugu lanik egin eta gero beste zerbait da*».

Baina ezin erreportajea bukatu Frantziako egoera azpimarratu gabe, oro har osasunari dagokionez —eta seguruenik gainerako arloetan ere—, hango egoera Espainiako espetxeetako baino askoz okerragoa baita. Kartzelako medikuari sintomak aipatu eta berak erabakitzen du miatuta ala ez. Ez dago kanpoko espetxerako eskubiderik eta ospitalera eskuburdinez eta oinak kateatuta eramaten dituzte. Hori guztia, giza eskubideen erresuma izan ei den Errepublikan ●

Euskal Presoen Osasunerako Medikuen Elkarte 1993an sortu zen eta gaur egun 60 bat mediku biltzen dira bertan, espezialitate guztietako medikuak, odontologoak eta psikologoak. Lehenago ere bazen mediku talde bat euskal preso politikoaren osasunaz arduratzen zena baina legez elkarre gisa eratzeak zenbait kudeaketa lan samurtu zien medikuei.

ESPETXE GAIKOAK, MEDIKU BIDAIARIAK

Hilero elkartzen dira 20-30en bat mediku eta dauden kasu desberdinak aztertzen dituzte. Presoen gaixotasunak edo arazoak aztertzeko bide desberdinak dituzte. Batetik, presoen abokatuek eta familiarrek

emandako informazioa dute; bestetik, presoek beraiek gutunez aipatutakoa; eta, azkenik, batzuetan beraiek ere abiatzen dira espetxeetara, presoak miatzeko baimena dutenean. Finantziarioari dagokionez, elkarteko medikuek hilero jartzen duten diru kuotaz eta dirulaguntza partikularrez moldatzen dira.

Itsaso Idoiaga mediku bilbotarra arduratzen da talde hau koordinatzeaz. Presoen osasunaren aingeru zaindaria da, batzuetan beraiek bisitatuz eta besteetan gutun harremanaz,

dauzkaten arazoaren arabera dagokien espezialistaren esku utziz. Idoiagak 30 urte dauka eta 1992tik ari da lan honetan. Danimarkan torturari buruzko ikastaro bat egiten ere jardun zuen, eta atxilotuak ikusten, epaiketako peritajeak eta autopsiak

egiten ere badu esperientziarik (familiarren aldeko Jose Luis Gerestaren autopsia, esate batera, berak egin zuen). Tenerife eta Gran Canaria, Cadizen, Huelvan, Cartagenan, Darcocan, Avilan eta beste espetxe askotan egon izan da presoak bisitatzen. EAEko espetxeetan sartzeko baimenik ez du izan, ordea: «*Espainiakoetan sartzeko*

baino zailagoa da EAEkoetan sartzeko», diosku Idoiagak.

Baina lerro batzuk gorago aipatu den

▣ **Medikuen esanetan, Espainiako espetxeetan sartzeko baino zailagoa da EAEkoetan sartzeko**

■ Itsaso Idoiaga, medikuen elkarteko koordinatzailea.

■ *Iñaki Uriburu, Euskarako Presoen Osasunerako Medikuen Elkarteko lehendakaria*

«Legeak dioenetik oso urruti gaude»

Bera da gaur egun Euskarako Presoen Osasunerako Medikuen Elkarteko lehendakaria. Elkartean, dena den, sorreratik dihardu eta sortu aurretik ere presoaren osasunaz arduratzen zen mediku taldean zegoen. Bilbotarra da, 44 urte ditu eta bere ohiko jardunean, lan medikuntzan aritzen da, Agroman enpresan hain zuzen.

Zein gabezi nabarmenduko zenuke presoaren osasunarekiko arretari dagokionez?

Dena. Egia esan, eurek arazo handiak dituzte eta guk ere bai beharrezko laguntza medikua eskaintzeko. Batzuetan uzten digute laguntza hori ematen eta besteetan ez; badirudi dena oso modu arbitrarioan gertatzen dela baina uste dut dena ongi pentsatuta dutela. Ez digutenean uzten arrazoi nagusia beti izaten da «segurtasun arazoak». Gaitz askok, esate batera, erreabilitazioa eskatzen du, baina espetxeetan ez dago erreabilitazioa egiteko baldintzarik.

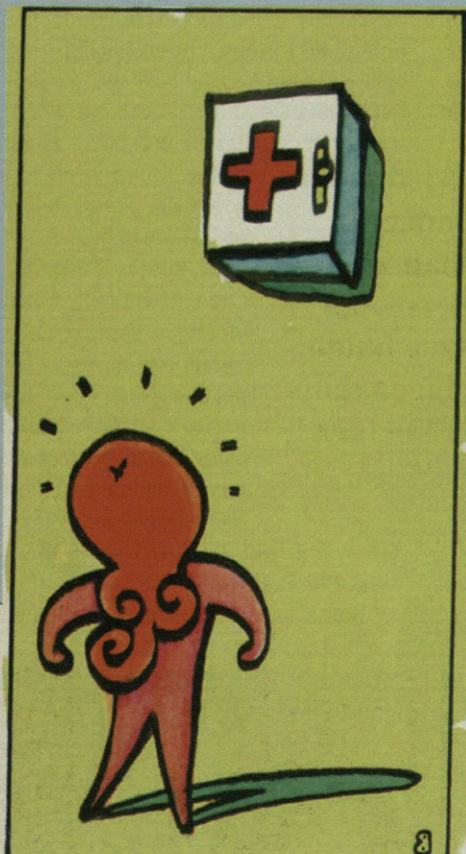
Zer eskatuko zenieke arduradunei eta instituzioei gabezia horiek egon ez daitezen.

Guk espetxetik kanpo nahiko genituzke baina espetxean badira, Euskal Herrian egon daitezela, horrela konfiantzazko medikua hobeto arduratu ahal izango litzateke presoaren arazoez. Funtsean, osasunari dago-

kionez legeak dioena betetzea eskatzen dugu, horretatik oso urruti baikaude. Begira orain Nekane Sagastumerekin gertatu dena, Euskal Herrian haurra izan duten emakumeentzako baldintzadun espetxerik ez dagoelako, Madrilera eramateko arriskupean dago.

Bai Euskal Herrian, bai Espainian, Medikuen Kolegioei kexak plazaratu izan dizkiezue. Nola hartzen zaituztete?

Medikuekin generalean ez dugu arazorik izaten. Dena den, era guztietako jarrerak izaten dira, batzuetan atsegina eta beste batzuetan hotza. Kontuan hartu behar da gu haientzat deabruak garela ●

«espezialistaren esku» uzte hori, espetxe munduan nekez uler daiteke bere zentzu literalean, kalean legez alegia, konfiantzazko medikuak gutxienetan izango baitu gaixoa bere eskuetan izateko aukera. Batzuetan medikuak espetxean sartzeko bai-

mena du eta besteetan ez. Beste askotan bezala, «segurtasun arazoak» agintzen dute, ez dago beste azalpenik. Dozena bat mediku Espainiako espetxeetan zehar gora eta behera dabil, euskarako presoaren osasun arazoei erantzun duin bat eman nahian ●

◆ XABIER LETONA

BILINTX

MEGADENDA

IGANDE ETA JAIEGUNETAN ZABALIK

Fermin kalbeton, 21 • Tel.: 42 00 80 / 42 02 24 • Faxe: 42 23 63 • 20003 DONOSTIA
 Fermin kalbeton, 30 • Tel: 42 26 96 • 20003 DONOSTIA
 Republica Argentina, 4 • Tel: 62 68 17 • Faxe: 62 68 17 • 20300 IRUN
 Arostegieta, z/g. • Tel: 67 35 33 • Faxe: 67 35 00 • 20400 TOLOSA
 Ibargarai, 12 • Tel: 76 40 50 • Faxe: 76 40 50 • 20570 BERGARA

12 JUN. GYMNASIO D'URDAZURI. 10:00 – 19:00 H.

ARGIA

Hego Euskal Herriko merkantzi portuen trafikoak % 10eko igoera izan zuen iaz aurreko urtearekin alderatuz (30 milioi tona ingurura iritsiz). Bilboko portua, 27 milioi tonako merkantziekin, Espainiako bigarrena izatera iritsi da dagoeneko.

PORTUAK, EKONOMIAREN EGOERAREN NEURGAILU

Merkantzi portuak termometro oso garrantzitsuak dira herrialde bateko ekonomia egoeraren bilakaera neurtzeko. Zenbat eta merkantzia trafiko handiagoa izan portuetan, orduan eta ekonomia egoera hobea urte horretan. Horrela bada, aurreko urteekiko marka guztiak hautsi dituen Hego Euskal Herriko portuetako 1998ko trafikoak gure ekonomiaren bilakaera baikorra egiaztatzen du, barne nahiz kanpo harremanetan.

1998an euskal merkatal portuek —Bilbo, Pasaia eta Bermeok— batez beste % 10 inguruko igoera izan dute aurreko urtearekiko, eta 30 milioi tonako kopurura iritsi dira. Gorakadarrak handiena Bilboko portuak izan du, 27 milioi tona ingururekin, aurreko urtearekiko % 18ko igoera izanik eta Espainiako bigarren portu bihurtuz. Pasaiaikoak, 4 milioi tona ingururekin, % 5eko igoera izan du. Eta Bermeokoak, 500.000 tona ingururekin, % 8koa.

BILBOKOA, ESPAINIAKO BIGARRENA. Bilboko portua Espainiako bigarren portu bihurtu da merkantzien trafikoari dagokionez (Algecirasekoaren ondoren), azken urtean 26,4 milioi tona mugituz. Eta tokiko trafikoa eta hornidura kontuan hartuz gero, 27,2 milioi tonatar iristen da. Euskal portu hau, urte bakar baten, Espainiako portuen rankingean laugarren lekutik bigarrenera igaro da, Taragona eta Bartzelonako portuak gaindituz.

■ 1998an 3.904 itsasontzi sartu zen Bilboko portuan, 1997an baino 212 gehiago.

koari dagokionez (Algecirasekoaren ondoren), azken urtean 26,4 milioi tona mugituz. Eta tokiko trafikoa eta hornidura kontuan hartuz gero, 27,2 milioi tonatar iristen da. Euskal portu hau, urte bakar baten, Espainiako portuen rankingean laugarren lekutik bigarrenera igaro da, Taragona eta Bartzelonako portuak gaindituz.

Bilboko portua inportatzailea da nagusiki. Euskal inportazioen zati nagusia Bil-

tean, Espainiako portuen rankingean laugarren lekutik bigarrenera igaro da, Taragona eta Bartzelonako portuak gaindituz.

■ Bermeok bere historiako emaitzarik onena izan zuen iaz

Bermeoko merkantzi portuak, 1989an inauguratu zenak, 1998an bere historiako emaitzarik onenak lortu ditu, Eusko Jaurlaritzako Portu Agintaritzak emandako datuen arabera. Horrela, Bermeoko kaian 1998an izandako trafikoa 442.271 tonatar iritsi da, eta horrek % 8ko igoera erakusten du aurreko urtearekiko. Guztira 315 itsasontzi lehorreratu zen bertan —joan den urtean baino zazpi itsasontzi

gehiago—, hau da, hilabeteko 26, batez beste.

Bermeoko merkantzien trafikoaren funtsezko kopurua materialek osatu zuten. 378.000 tona hustu ziren, eta gainerako 64.000 tonak Bermeotik beste portu batzuetara atera ziren. Hustu eta eramán ziren materialen zati nagusia hau izan zen: 4,75 milimetroko lodierako bobinak, siderurgiako materiala, beruna, sulfatoa, sodikoa eta potasa erregarria. De-

nen artean, 306.819 tona (guztiaren % 69,1).

Bigarrenik, merkantziaren % 12,5 (55.217 tona) paper pastak, 4,75 milimetro baino lodiera handiagoko bobinek, burni eta altzairuzko profil hutsek eta hodie, eta zura serratuak hartu zuten. Bermeoko portuan hustu eta eramán zen gainerako materiala, %8, hau izan zen: fosfatoak, aluminio landugabeak eta bobinetan dagoen paper eta kartoiak ●

■ Txatarra izan zen Pasaiaiko merkantzien arteko izar nagusia

Pasaiaiko Portuak 1998an zehar 3.941.544 tona merkantzia mugitu zituen guztira, eta horrek % 5eko igoera esan nahi du 1997 urtearekin alderatuz. 2.108 milioi pezetako fakturazioa (84 milioi libera) izan zuen iaz, aurreko urtean baino % 3 gehiago.

Pasaiaiko portuko merkantzia nagusia txatarra izan zen, Gipuzkoako siderurgia enpresentzako inportazioko lehengai nagusia. 1998an marka guztiak hautsi dira gai honen garraioan, portuan mugitutako merkantzia guztiaren heren bat baino gehiago izan baitzen (1.429.000 tona), % 11ko igoera izanik aurreko urtearekiko.

Automobil mugimenduan ere beste marka bat hautsi da. Ibilgailuak hustu edo ontziratzeko arrapala berri bat erabili ahal izateak 320.000 tonako marka historikoa lortzea ahalbidetu zuen 1998an, hau da, 1997an baino % 21 gehiago. Pasaiaiko portuko beste igoera garrantzitsu bat, % 151rainokoa hain zuzen, ikatzaren trafikoarena izan

da, guztira 256.000 tonatara helduz. Igoera horren eragile garrantzitsu bat Pasaia Donibaneko zentral termikoa izan zen, eta berau iazko urrian hasi zen jardunean.

Aipatutako igoera horien ondoren, berriaz, Pasaiaiko portuak beheakada izan

rakadagatik eta Asiako hegoekialdeko krisiagatik.

Pasaiaiko portuko petrolio-gaien trafikoak aurreko urteetako behearazko joerarekin jarraitu zuen. Trafiko hori % 18an jaitsi zen 1998an. Dirudienaz, azken urteetako etengabeko beheakada hori, gaur egun petrolio gordina garraiatzeko oliobideak erabiltzeko dagoen joeraren ondorio da.

Portu honetako arduradunen iritziz, gaitutia dago 1996ko finantz-egoera larria eta ez dago krisian. Nahiz eta Pasaiaiko badia berindartzea ezinbestekoa izan, portu honetako arduradunen ustez, portua berez «egoera zuzen eta pozgarrian dago une honetan».

Pasaiaiko portuaren arazoetako bat lekurik eza da. Bertako arduradunek diotenez, arazo hori konpondu daiteke inguruan eraikitzen ari diren industrialdeetara hedatuz. Nolanahi ere, Portuko Agintaritzak Foru Aldundiarekin batera ekin beharko dio eginkizun horri datozen hileetan ●

zuen siderurgia eta petrolioaren inguruko gaien trafikoan. Horrela, siderurgiako gaiek, nahiz eta trafiko kopuruan bigarren gai ugariena izan (779.000 tona), % 22ko beheakada izan zuten joan den urtean, besteak beste, esportazioen behe-

boko portutik iristen da. Trafikoen neurketak orokorrak garbi adierazten du Bilboko portua nabarmenki inportaziorako portu dela, bere kanpoko trafikoaren % 72,8 era guztietako inportazioz osatzen baita. 1998an 3.904 itsasontzi sartu zen bertan, 1997an baino 212 gehiago.

Bilboko portuko zerbitzu salmentaren eta kanonen fakturazioa 8.011 milioi pezetara (320 milioi libera) iritsi zen, hau da 1997an baino % 19 gehiago. Sortutako cash flowa (etekinak gehi inbertsioak) 3.829 milioi pezetakoa izan zen eta bere zortzapeña 11.000 milioi pezetatan geratu zen.

1999 urterako Bilboko portuak 5.800 milioi pezeta inbertitzea aurreikusten du, kanpoko badia handitu eta instalazioak hobetzeko obretan. Kopuru horren zati nagusia bigarren kaiko obren jarraipenerako xedatuko da, 500 metrotako atrakalekua eskaintzeko, eta baita alde industrialeko

kairako ere, itsasoari 200.000 metro koadroko azalera irabazteko.

1998. urtea bitartean beste 40.000 milioi pezeta inbertitu dira kanpoko badia handitzeko. Fondo horiek neurri handi batean fondo propioetatik zetozen eta gainerakoak Europako Batasuneko Feder Fundoetatik (5.765 milioi pezeta) eta Inbertsioen Europako Bankuarekin egindako

□ 30 milioi tona baino gehiago igaro zen 1998an Hegoaldeko portuetatik, honela marka guztiak hautsiz

kontratu batetik (7.000 milioi pezeta) etorri dira.

Bilboko portuak geroz eta aurrerapen handiagoak izan arren, bertako arduradunek diotenez, azpiegitura arloan dituen hutsune garrantzitsuek mugatu egiten dute portuaren garapena. Hutsune horien artean, tren-sarbidetxe lehiakor bat ez izatea nabar-

mentzen dute, hala nola errepedietako garraioen sektorean birmoldaketa bati ekin beharra, portuko instalazioetan merkatu librearen ezarri ahal izateko.

Bilboko portuko 1998ko ekitaldiko datuak jakinarazi diren une berean jakin ahal izan da Europako Batasuneko Kohesio Fondoak 3.000 milioi pezetako dirulaguntza eman duela Bilboko Itsasadarren ingurugiroa bere onera ekartzeko proiektu bat burutzeko. Kopuru hori aurrekontuaren % 85 da eta gainerako % 15 Bilboko Portuko Agintaritzak jarriko du.

Proiektua urrats ezberdinetan gauzatuko da, eta kutsadurak eta itsasaldiek ibai ingurune guztian, hau da, Ibaizabal Itsasadarrean bertan eta bere lau ibaiadarretan, eragindako kalteak konpontzeko xedea du. Gauzak ondo, obrak aurtan hasi daitezke, 2001. urte erdialdean amaitu ahal izateko ●

◆ DANIEL UDALAITZ

N O R M A L K U N T Z A

Arrasaten kokatua dago Emun, lan mundua euskalduntzera etorri den kooperatiba. Langile gazte talde honek, lan esparruak euskaraz hitz egitea lortu nahi du. Lehenbiziko urratsak Arrasateko kooperatibetan egin dira, etorkizunean aldiz, lan mundu osoan eragin nahi dute

EMUN: LAN MUNDUA ARRASATETIK EUSKALDUNTZEN

■ Aurkezpenean Emunek egindako lana, helburuak, etorkizunera begira dituzten asmoak eta gogoak azaldu zituen.

■ Egun, kooperatibetara bideratzen du lana. Fagorrekin sinatu du hitzarmena eta zortzi kooperatibetan dituzte plangintzak.

Orain urte eta erdi sortu zen Emun, Eskoriatzan dagoen Mondragon Unibertsitateko Humanitate eta Hezkuntza Zientzietako Fakultatearen eskutik. Bere egoitza Arrasaten duen kooperatiba gazte honen helburu nagusia lan mundua euskalduntzeko zerbitzuak eskaintzea eta esparru honetan ere euskara normalizazio bidean murgiltzea da.

Emun bezalako enpresa baten sorrera ulertu ahal izateko zenbait faktore kontuan izan behar direla aipatu digu Juan Luis Arexolaleibak, Emuneko kudeatzailerak. «Alde batetik Euskal Herrian euskararen normalizaziorako beste arlo ba-

tzutan egindako ahaleginak izan behar dira kontuan, eta ondorioz lan munduan eragiten ekiteko baldintza onak egokitu izana. Bestetik, geroz eta sentsibilizazio handiagoa dago gizartean euskararekiko, nahiz eta hau landu beharreko gaia den

Emunek enpresetan euskararen erabilera gehitzeko plangintzak diseinatzen eta garatzen ditu

oraindik; eta azkenik, momentuko egoera ekonomiko ona ere oso garrantzitsua izan da. Lan munduan euskararen garapena ziurtatzea beharrezkoa da beste esparru batzuetan euskararen normalizazioaren

alde egindako lana zapuztuko ez bada, asko baitira euskaraz ikasi eta lan munduan erdaraz jardutera behartuta dauden gazteak».

AHOLKULARITZA JURIDIKOA ETA EKONOMIKOA.

Lau langile izan ziren kooperatiba berri hau sortzeko lehen urratsak egin zituztenak. Orain ordea 21 lagun ari dira lanean, horietariko hemezortzik enpresa ezberdinetan jarduten dute euskaren erabilera areagotzeko plangintzetan murgildurik eta beste laurek zerbitzu osagarri batzuk eskaintzen dituzte. Langileak, oro har, gazteak dira eta formakuntzari dagokionez gai ezberdinetan kualifikatuak. Bestalde, langileei formakuntza egokia eta euskara maila altua izateaz gain, euskaltzaleak izatea ere eskatzen zaie.

Emunek, batez ere, enpresetan euskararen erabilera gehitzeko plangintzak diseinatzen eta garatzen ditu.

Urte eta erdian Emun asko handitu da eta enpresa askotan ditu plangintzak martxan. Egun, batez ere kooperatibetara bide-

Euskara sailaren babeslea:

OIARTZUN, UDALERRI EUSKALDUNA

Oiartzun udala

*Osasungintza, Justizia, Lan Mundua...
Hamaika urrats euskaraz eman beharrean.*

UEMA

ratzen da bere lana. Fagorrekin hitzarmena sinatuta dute eta zortzi kooperatibetan dituzte plangintzak, Danobat taldean ere zazpi kooperatibetatik bostetan dituzte plangintzak eta MCCko enpresa zenbaitetan ere badabilta lanean. Emunen esku dago, baita ere, Eroskiren Consumer aldizkariak Interneten duen euskal bertsioa.

Lehen aipatu bezala, enpresa honen lan esparru nagusiak plangintzak dira, hala ere, beste zerbitzu osagarri batzuk ere eskaintzen dituzte: aholkularitza juridikoa eta aholkularitza ekonomikoa eta auditoretza. Zerbitzu hauetan euskara helburua eta tresna da. Zerbitzu hau bereziki euskalgintzaren eremuan ari diren erakundeei zuzenduta dago momentu honetan eta beraien izate osoa euskaraz izan ahal izateko bideak zabaltzea da helburua.

KOOPERATIBETATIK LAN ESPARRU GUZTIETARA. Aurrera begirako erronka, enpresetan euskarari dagokion lekua egitea da. Orain artekoak baino plangintza zabalagoak diseinatzea da helburu nagusia. Arexolaleibak aitortu digunez, nahiz eta metodologia landua izan neurri batean, etorkizuneko beharrei aurre egin ahal izateko, gai eta arlo ezberdinak asko landu behar dituzte. Kezka nagusia ez omen da enpresa askotara arin heltzea, baizik eta eskaera guztiei erantzuna egoki eman ahal izatea.

Orain artean Emunek kooperatibetan lan egin duen arren, etorkizunean beste esparru batzuetara zabaltzea da euren asmoa eta gogoia, horretarako elkarte anonimoen, sindikatuen, enpresarien elkarteen, eta abarren inplikazioa lortu nahi dute. Helburua ez da kooperatibetan eta bailaran eragitea, baizik eta lan munduan oro har eta Euskal Herrian. «Oraingoa sendotu eta gero zabaldu», esan digu Emuneko kudeatzaileak etorkizunari buruz galdetzean.

Egindako lana, helburuak, etorkizunera begira dituzten asmoak eta gogoak gizarteratu nahi izan dituzte ekitaldi sozial baten bidez. Ekitaldia maiatzaren 19an izan zen Arrasateko Mondragon Hotelean. Aurkezpen honetan gaiaren inguruan solasean lau hizlari aritu ziren: Juan Luis Arexolaleiba bera, Jesus Garmendia Emuneko lehendakariordea eta Humanitate eta Hezkuntza Zientzietako Fakultateko dekanoa, Xabier Mendiguren Kontseiluko idazkari orokorra eta Sabin Intxaurrea, Eusko Jaurlaritzako lan sailburua ●

◆ ENERITZ GARRO

Arturok jakin nahiko luke...

■ Zertan datza Beterri-Aiztondo Gerora Bidean izeneko hitzarmena?

“Udalekin lankidetzan esparrua osatu behar da”

Xabier Irisarri

Larramendi Bazkuneko idazkaria

Gipuzkoako Aduna, Amasa-Villabona, Andoain, Asteasu, Larraul eta Zizurkilgo Udalek eta Manuel Larramendi Kultur Bazkunak Beterri-Aiztondo Gerora Bidean hitzarmena sinatu zuten maiatzaren 14an. Hitzarmenak euskalgintza eta kultur gintza ditu helburu nagusi. Izenpetu duten hitzarmenaren bidez Beterri-Aiztondo eskualdeko sei udalek Larramendi Bazkunak landu duen lan-egitasmoa dirulagundu eta babestuko dute. Lan-programa horrek hiru zati ditu: lehena udal guztiek eta bazkunak ezinbestez antolatu beharreko iharduerak osatzen dute. Bigarren atal batean, aukerako lan-programa dago eta hor udal bakoitzak aukera horretatik hautatzen du

zer irizten duen egoki bere herrirako. Hirugarren atalean, udal bakar baten eta Larramendi Bazkunaren artean aurrera atera nahi diren ekintza edo iharduerak antolatuko dira.

Hitzarmena herri erakundeetan eta euskalgintza elkarteetan arteko lankidetzan esparru finko bat osatzeko jaio da; Udalek eta euskalgintza elkarteek elkarrekiko esparruan aritzea lortzen ez badugu, gureak behintzat egin du, une honetan askoz handiago delako bidean aurrera egiteko dugun lana herritarrengandik jasotzen

dugun zuzeneko sostengua eta laguntza baino. Horrek zer pentsaturik eman behar digu.

U r r e a

■ Duela zenbait zenbaki ikatza eman genion France Telecom-i kaleratu behar zuen telefono gidan etxeko izen asko euskaratu gabe agertu behar zelako. Joan den astean gida aurkeztu zuen eta ia, 50 herri izen baziren, aurretik 120 herriko izen agertzen dira euskaraz. Hala, etxeko izenak euskaraturik ikusi ahal izateko datorren urterarte itxaron beharko dugu.

■ Iragan astean «Diario de Navarra»k, Espainia eta Portugaleko errepideen mapa eskaini zuen egunkariarekin batera. Euskal Herriko herri, hiri eta toki ugari euskaratzerakoan erdipurdiko lana egin dute. Irún (tildearekin) idatzi dute, Oiartzun, Oyarzun jarri dute eta Elanchove horrela idatzita aurki dezakegu. Adibideen zerrenda luzeagoa da...

I k a t z a

Juan Maria Olaizolaren omenez, hiru hitzaldi eman dituzte Juan San Martin, Tomas Urzainki eta Roldan Jimenok. Irunen jaiotako nafartzat zuen bere burua Olaizolak eta Hondarribian bizi zen hil arte. Nafarroa eta Gipuzkoako historiaren testigantza hauek jaso ditugu hitzaldiotan.

NAFAR ETA GIPUZKOARREN ARTEKO SENIDETZA AZTERGAI

Tomas Urzainki nafar historialaria, Juan Maria Olaizolarekin batera, «La Navarra Marítima» liburu ezagunaren egilea dugu. Hondarribian eskaini zuen hitzaldiari liburuaren izenburu bera eman zion eta Olaizolaren maxima bat ekarri zigun gogora: «Hondarribian bizi den Irunen sorturiko nafarra naiz». Esaldia kontraesankorra da, eta halaxe, oso kontraesankortzat jo zuen gure historia: «Historian barrena, hondarribiarrak nahiz tuterarrak denok nafarrak izan baikara».

HISTORIA ERREDUKZIONISTA.

«Nabarroa» berba kontzeptu juridiko politiko bezala ulertu beharra dago. «Baskoa»k, berriz, aspektu etniko-linguistikoa, ohiturei eta komunitateari erantzun dio historikoki. Oro har, biak euskaldunak izan dira. Ordea, Europako

mendebaldearen historia izkiriatu dutenek, garaian garaiko boterearen aldeko historiografia egin dute. Frantzia nahiz Espainian, nazio menperatzailearen arabera idatzia izan da gure historia, gezur historiko handiak kontatu dizkigute txikitatik. Menendez Pidal eta Sanchez Albornoz espainia-

■ Frantzia nahiz Espainian, nazio menperatzailearen arabera idatzi izan da historigrafia

rrak aipatu zituen Urzainkik.

Espainiaren historia egitean, zenbaitean agiriak gaizki interpretatuz, beren intereseko historia egin dute. Areago, oraindik ere, historiaren erredukzionismoa ematen da Espainiar Estatuko unibertsitateetan. Historia ofizialari atxikiak, ez diete bide berriei batere aukerarik ematen, aitzitik, ezkutatzen dituzte ikuspegi berriak.

Esaterako, Bizkaia, Araba eta Gipuzkoari buruz eman izan den ikuspegia ez da bat etortzen historialari nafar honek aztertu duen historiarekin.

Historia ofizialaren arabera, Gipuzkoa Gazteluko erresumara errendatu zen, eta Urzainkiren ustez, gipuzkoarren amore

emate hori ez da inon ageri.

1602an Donostiako Forua aztertzean ez omen du inolako protokolorik, ez esker onik ikusi gaztelarrekiko. Aitzitik, Antso Jakintsuaren garaian emaniko forua

kendu zitzaizenean, gaztelarrak izateri uko egin nahi izateagatik, gipuzkoarrak zigortuak izan ziren.

KULTUREN ARTEKO TALKA. Historia kulturen arteko talka da, eta euskaldunonak zeltiarrekin topo egin zuen lehen-bizi; erromatarrak etorri ziren gero. Zeltiar eta erromatar kulturek ez zuten bertakoa

■ Antzinako Oarso inguruan barrena: zeltiarrak lehenik, erromatarrak gero

Juan San Martin eibartar euskaltzain eta historialariak gure antzinako historian jarri zuen bere jardunaren abiapuntua, eta gaur egun bizi den eskualdetik hasi zen, hots Bidasoatik. Historialari honen aburuz, gure lurraldeetan aurkitutako lehen aztarnak Erdi-Paleolitiko garaioak dira; Kristo aurreko 55.000 urtetakoak. Neolitikoa Aralarretik Jaizkibelera izandako transumantzien aztarnak aurkitu ere izan direla aipatu zuen. Neolitikoz gero transumantziak segitu omen zuen, eta zeltiarrak iritsi ziren beranduago gure lurraldera. Cromlech edo harrespilak ugari dira Bidasoaldean. Baita, zeltiarrak zabalduko meategiak ere. Toponimia interesgarria utzi zu-

ten zeltiarrak. Deba izen zeltiarra dugu, esaterako. Asturias eta Santanderren ere badago Deba edo Deva izenekorik. Erromatarrak etorri ziren beranduago, eta Bortziria kontzeptu erromatarra kontsideratu zuen San Martinek. Nafarroan Bortziria eta Bizkaian Busturia izenekoak.

Markina: markesen lekunea

Erromatarrak iristean Kalagorria (Kalahorra) zen Baskoniaren hiriburua; haiek Calagurris deitua. Errioxa Nafarroaren eskualdea zen. Horren lekuko Naxera herria, bertan dira errege-erregina nafar gehienak hilobiratuak. Erdi Aroan —San Martinen jardunaren ildotik— Espainiaren marka

sortu zen, arabiarren kontrako defentsan eta Leudobiko Plok sortu ere, Karlomagoren semeak. Hortik dator markesgoa, hau da, marka zaintzen duena. Ebro eta Pirinio arteko lurraldeak, jaberik gabeko lurraldeak ziren, eta hartara ulertu behar da XII. mendean Bizkaiko markesgoa. Markina dugu Bizkaian horren lekuko. Nafarroa eta Galtelarte arteko marka ugari zeuden, jabetasunik gabeko lurraldeak. Itziarretik Durangoraino bitarteko markesgoan Eibar, Elgoibar, Soraluze-Plaentzia zeuden.

Oarso, Oiaso, Oiarso

San Martinek Strabon, Mela eta Plinio historialarien tesietan funtsatu zituen ber-

osoro ukatu hala ere, ez hizkuntza ez ohi-turak ez jurisdikzioa zituzten desegin. Pirinioaren bi aldetara antolatzen ziren euskaldunak, hierarkia sozial nabarmenik gabe.

Komunitate hitzak pisu handia izan du gure historian, gure lurraldean gizarte komunalak izan ziren. Adibide gisa, Urzainkik Erriberri (Olite) aipatzen du. Nafar Erregeen egoitza izanik, XIX. mendearte, lurren % 90 komunala zen. Germaniarrak, frankoak edo barbaroak ere pasa ziren gure lurraldetik. Nafar Erresuman kontra talka egin zuten ordea.

Erromatarrek alde egin ondoren hasten da zabaltzen nafar lurraldea. Milurteko honen hastapenetik 1512 urtera bitartean zabalduz joanen da. Aragoi, Errioxarekiko loturak errege-erreginen arteko ezkontzen ondorioa dira. Gaztelak 1167an, Errioxa eta Bizkaiairen parte bat inbaditzen ditu, ordea. Nafar eta gaztelar erregeek ebazten zituzten erresuma ezberdinen arteko auziak, eta auzi horietako bat Ingalaterrako Enrike II.a erregearengana eramana izan zen. Tirabira franko sortzen ziren lurraldeen mugen zedarripenean. Enrike II.ak trenkatu zuen mugen auzia, Nafarroaren mugak Ebron finkatuz.

XII. mendean, Nafarroaren lurraldeak Bidasoa eta Ebro bitartean zabaltzen ziren. Nafarroako Erresumak bere enbaxadoreak zituen eta hauek nafar kontzepzio politiko-juridikoa kontsolidatu zuten beren mugetatik kanpo. Orduan hasi ziren gaineratiko baskoietatik aldentzen eta ezberdintzen. Gainontzeko lurralde euskaldunok ez

■ Historian zehar Nafarroak zer nolako bilakaera izan duen aztertu zen hitzaldietan.

bezala nafarrek ez zuten amore eman frankoen aurrean.

MUSULMANEN HEDAPENA. Musulmanak, eta euren kultura, askoz lehenagotik hedatu ziren penintsulan barrena. Nekropoliak aurkitu izan dira Euskal Herrian. Erdi Aroan, haien kulturaren zabaltze eta indartzeari buru egiteko eta Penintsulatik kanporatzeko *Gurutadak* burutzen dira. Urzainkiren esanetan, nafar errege-erreginak musulmanen aliatuak izan ziren. XIV. eta XV. mende artean, Nafarroako monarkek harreman onak eta baketsuak izan zi-

tuzten Granadakoekin. Musulmanek nafarren independentzia onatsi zuten beti. Aragoi eta Leongo erregetzak, artean, gaztelarren aliatuak izaki. Elizak berebiziko rola jokatu du historiaren bilakabidean. 1525 urtean Toledon burutu zen I. Kontzilio Vatikanoa, eta bertan nafar elizak parte hartu zuen. Nafar eliza esatean, gipuzkoar eliza bere barruan zegoela adierazita dago. Gipuzkoako eliza Iruñeko elizbarrutiaren parte zen, eta hau aldi berean, Baionako eta Kalagorriakoa ere. Honetxek damaigu eza gutzera, Eliza euskaldun ezberdinen lekunea zela, eta haien batasunaren topagunea.

hitzak. Garaikideen artean, Garcia Bellidorren tesia aipatu zuen Oiarsori buruz hitz egiterakoan. Oiartzun izena Oiasotik dator. Behiala, Erreterria, Villanueva de Oiaso izan zen ere. Beranduago, foru aduanak bertan ezarri zirenean, Erreterria edo Ren-terria deitzera pasa zen eta Oiartzundik bereizi ere. Oiarso zeritzon bertako eskualdeari ere, eta itsasportu nagusia Irunen zegoen. Pasaiako portua ere garrantzizkoa izaki. Oiartzun herriaren izena Oiarso-Oiaso izenetik dator. Bidasoa berriz, Oiasorako bidea litzateke. Bideren erroa latina dugu. Beraz, erromatarrek gurean finkatu izan zireneko marka ezabaezina.

Aroko fenomenoak aztertzean, Juan San Martinek historian barrena hainbat historialarik jokatu izan duen rola kritikatu zuen. Esteban de Garibai, kasu, Felipe II.aren es-

■ Felipe II.a (1527-1598).

kribaua izandakoa. Honek, Labrit generala penintsula aldera sartu zela aipatzen zue-

nean, behin ere ez zuen idatzi Nafarroako VI. eskualde edo merindadetik zetorrela. Nafar printzea zen Labrit. Gaskoiak eta ingelesekin aliatua izanagatik, Garibaik ez zuen inoiz aipatu bere euskalduntasuna eta Nafarroako koroarekiko zuen atxikimendua.

Bere ustez, Esteban de Garibaik historia itxuragabetu zuen. Garai hartan, sentsibilitate ezberdinak ziren, nafar, gipuzkoar eta gaztelarren interesen arabera. Auziak ez ziren modu berean ebazten eta trenkatzeten beti, joera eta aliantza ezberdinen arabera baizik. Elizak berealdiko eragina zuen auzi eta liskar ezberdinetan. Badago Erdi Aroa ondo deskribatzen duen esakunea: «Erromatik ez dator Erromara itzultzen ez dena» ●

Esteban de Garibai eskribaua

Geroagoko mendetara etorriaz, eta Erdi

Honen harian, Tomas Urzainkik Juan Maria Olaizolaren protestante izaera aipatu zuen. Olaizolak protestantetzat jotzen zuen bere burua, protestantismoaren aztertzaile eta Joana Albretoko nafar erregina protestantearen jarraitzaile. Erregina hura Nafarroa protestante baten aldekoa izan zen, eta Olaizolaren ustez, haren nahiak gailendu izan balira, gaur egun, Nafarroa, eta Euskal Herria ondorioz, independentea izango zen.

DONOSTIAKO FORUA. Urzainki foruei buruz mintzatu zen, eta Donostiako

Foruaren garrantzia azpimarratu ere. Foru honen izate juridikoak merkatal arauak ezartzen zituen, eta berezitasun bat zuen. Hots, itsas bazterreko merkatal harremanak arautzeko lege izatearena. 1180 urtean jarri zen indarrean, eta bere bitartez, Na-

■ Euskaldunak Pirinioen bi aldetara antolatuak zeuden, hierarkia sozial nabarmenik gabe

farroako Erresumak Asiatik zetozten ekoizpenak jasotzen eta zabaltzen zituen. Antso Jakintsuari zor zaizkio foru hauek,

baiza Donostia hiriaren beraren sorrera ere. Antso Jakintsua, gure erregeen historian politiko onentsuenetzat ekarria izan da, eta Nafarroaren Erresumaren sortzailea dugu, eta Iruñeko Erresumaren izenez sortua lehenbizi. Gaztela, artean, Nafarroa hartuz doan errelebantziaren mesfidati ageri da. Antso Jakintsuak berriz, ofentsiba posibleen aurrean, herriak sortarazi zituen (Gasteiz, Trebiño, Biasteri, Antoñana, Argantzun, besteak beste) gaztelarrekin mugetan egiten zuten presioari aitzin egiteko. Hiri hauek, aldi berean faktore ekonomikoek eraginda sortzen dira, arazo

■ Nafarroa eta Gipuzkoa Erdi Aroan: gizarte berri baten eraikuntza

Roldan Jimenok, Jimeno Jurio historialariaren semeak, «La Navarra Marítima» liburua goretsi zuen eta obra orokortzat jo ere. Historia akademiatik kanpo aztertzen duten historialarien lana goraiatu zuen bestalde. Erdi Aroko Nafarroa eta Gipuzkoaren arteko historiari mugatu zuen hitzaldia Jimenok. Erdi Aroan, bisigodoak Euskal Herrian sartu zirenean, herri homogeneo bat aurkitu zutela adierazi zuen nafar historialari gazteak. Arabiarrek iritsita-koan, kristau andana bat iparreko mendialdean ezkutatzaren zirelarik. Anartearen, Iruñeko Erresuma sortu zen, eta aldi berean, Penintsulan gainontzeko erresumak eratzen hasi ere.

Bidasoa nafarra zelarik

Donostiaren sorrera ez da ulertzen Nafarroako Erresuma ulertu gabe. Eta hura sortu ondoren, 1200ean, oraingo Gipuzkoako hainbat lurralde, Hondarribia eta Irun, Bidasoa hots, nafar lurraldeak ziren. Antso Jakintsuaren eskutik sortua, Donostia gaztelarren eskura pasako zen beranduago. Jimenoren iritziz, gaztelarrek Donostia hiria konkistatu izanak berebiziko eragina izan du Euskal Herriaren bilakabidean. Donostia sortu aitzin, berau Hernani herriaren auzo bat baino ez zen. Antso Jakintsuak ordea, itsasoaren garrantziaz jabeturik, Antigua auzoan zegoen herria, Alde Zaharrean eraikiarazi zuen. Gasteiz, Trebiño eta Lizarra herriein batera, monar-

kek arautu lehen estatuez profitatzen ziren donostiarrak. Hiritar hauek abantaila bereziak baliatzen zituzten, eta Gipuzkoa eskualdea garatuz joan zen. Donostiak Errenterira batetik, eta Orio eta Usurbil aldera bestetik. Garai hartan, populazioak beheranzko joera zuen, eta herri berrien eraikuntza bidez, Antso Jakintsuak Gipuzkoarentzako proiektu politiko eta ekonomiko propio bat bultzatzeko asmoa izan zuen. Nafarren foruen berdintasun eta askatasunean.

■ Hondarribiko harresia.

Gaztelarrak indarrez

Antso Jakintsuaren asmoak pikutara bota zituzten gaztelarrek ordea. Indarrez sartu baiziren Gipuzkoan, eta probintzia erdia hartu ere. Errege Katolikoen aroa zen, eta musulmanen kontra ziharduten gaztelarrek. Errege Katolikoek gerrarako aliatuak bilatzen zituzten gipuzkoarren artean, eta hamaika trikimailu erabili ere haien alde para zitezen. Gipuzkoarren artean nafarzaleak izanik ere,

gaztelarzaileak ez ziren gutxi. Altabada, orduan jalgi ziren gure historiako lehen intsumisoak. Izan ere, gipuzkoar anitzek Gaztelako armadaren soldadu izateari uko egin baizioten. Foruek arautzen zituzten monarkia batekiko zein bestekiko harremanak. Zentzu honetan, katramila asko izaten ziren, eta horrelakoetan, auziak ebazteko Jakako Forua hartzen zuten arautegi eredutzat.

Burgesiaren aroa

Erdi Aroan —Roldan Jimenoren hitzetan beti ere— iraultza bat eman zen, burgesiaren aroa izan zen eta hiri berrietako gizartetan mentalitate aldaketa nabarmena eman ere. Merkatal aroa izaki, bere garapenean itsasoak garrantzia itzela izan zuen. Testuinguru hartan ulertzen dira Donostia, Pasaia nahiz Hondarribiako itsasportuen munta handia. Iparralderago, berriz, Baionako portua zegoen. Aturri ibaian barna iristen ziren mota guztietako gaiak: manufaktura, espezieak, baita ardoa, olioia eta artilea ere. Gaztelarrek Donostia kendu zieten irunarrei ordea. Hurrengo mendeetan itunen bitartez moldatu behar izan zuten nafarrek, istilu frankoren artean beti ere. Konkurrentzia gaitza bizi izan zen merkatal alorrean. Berez, gaztelar foruek ez zieten berezko deusik ekarri gipuzkoarrei. Ordea, amarruen bitartez berauek patrimonializatu eta beren interesentzako ederki baliatu zuten, Roldan Jimenoren hitzetan ●

demografiko eta sozialei aitzin egiteko. Beraietan burgesia jalgitzen da, eta hirietan politika hasten da gauzatzen. Herri hauek berezko estatuaren ezaugarriak hasten dira bereganatzen. Honek guztiak Nafarroa eta Gaztelako monarkien arteko borrokak eta interesak suspertzen dituelarik.

ERRESISTENTZIAREN ONDORIOA.

Antso Jakintsuak foru ezberdinak aldarrikatu zituen aipaturiko herrietan. Lehenbizikoa Jakako Forua izan zen, foruen historian erreferente nagusia. Foru guztiak antzekoak dira; garai hartako hiri berrien garapen politiko eta legeen ezaugarriak arauak. Jaka eta Donostiaz bestera

Durango Forua oso zen ezaguna. Nafar errege-erreginek emandako eskubide publiko nahiz pribatu bezala kontsideratu izan diren foruak deuseztatzen ahalegindu ziren gaztelarrek ordea. Foruek, nola edo hala, mendez mende iraun izan zuten, eta Urzainkik erresistentziaren ondorio bezala

jotzen ditu. Nafarroako Erresumaren historia konkista eta errekonkistaz beterik dago. Historiazaleek interpretazio eta erabilpen ezberdinak egin dituzte historiari, eta Elizak berealdiko rola jokatu izan du. Erresuma ezberdinen arteko hitzarmenak irabazleen arabera idatziak izan dira. Sarri

askotan monarkiaren nahi-menez eta elizaren presiopean hainbat erresuma amore ematera behartua zen, beren soberaniaren parte handia galtzeraino. Urzainkiren ustez, historiak beti izan du jarraikortasun bat, eta gizaldiz gizaldiko gertakariak ez dira isolatuak bezala ulertu behar. Gure historiaren bilakabidea etenik gabeko gertakarien on-

dorioa da bere ustez; katebegi lotuen osaketa alegia. Azken konkista horietako bat Nafarroa Beherekoa izan zen, gaztelarrek burutua, nafarrek lau urteko erresistentzia burutu ondoren. Alemaniako Carlos V. eta Espainiako I.ak onetsia izan zen konkista, Nafarroako errege-erreginak soberanoak

■ Olaizolaren ustez, protestantismoa gailendu izan balitz, egun Euskal Herria independente izango zen

■ Senitarteko bazkaria izango da hilaren 6an Juan Maria Olaizolaren omenez.

zirelarik. Beranduago jada, 1805ean, Irun eta Hondarribia Gipuzkoako lurraldea izatea pasa ziren. Nafarroa eta Gipuzkoa bat izan dira historian. Horren karietara, hitzaldi sorta hauen ondotik, ekainaren 6an, San Martzial ermitan nafarren eta gipuzkoarren artean senitarteko bazkaria burutuko da Juan Maria Olaizolaren oroimenez eta gorazarrez ●

◆ MIKEL ASURMENDI

EUSKAL SELEKZIOAREN EGUNA

Maiatzak 30
Oirtzunen

Egitaraua

Kirol ekitaldiak: pilota, futbola, errugbia, sokatira, samboa, whusua, saskibaloia, herri kirolak, dardoak, xakea, arko tiraketa. **Kirola guztiontzat:** ESAIT guneak heldu eta haurrentzat, eta kirol eskalada. Guztiok kirola eginez parte hartzeko guneak. **Euskal zaletuen topagunea:** Peña, zaletu talde eta abarren topagunea. Euskal selekzioaren aldeko aldarrikapenarekin atxekimendua lortu nahi da. **Jaia eta festa:** Gozategi, Bide Ertzean, Xuia, Mikel Urdangarin, Bertso jaialdia. Egun osoan zehar triki-tilariak, txarangak, bazkariak, ogitartekoak, txosnak eta abar.

Laguntzailea:

**Jokoan
jai99**

euskal selekzioaren aldeko iritzi taldea

Esait

Hamaika eginda hogeita bi!

ROBERTO LOPEZ UFARTE

“BADAKIT EGUNEN BATEAN TALDEA HARTUKO DUDALA”

Zenbatetan ez ote da Atotxako futbolzalea, berak baloia hartu eta aurkako ateari sigi-saga aurre egitean, bere eserlekutik supituki altxatu, eta jokaldi sinesgaitz bat burutzean poltsikora eskua sartu eta zapi zuria, zelai guztiarekin batera, astindu. Realaren urrezko garaietako ‘11’k arrats ahantzezinak eragin ditu hainbat zalaren artean, ez da dudarik. Hamarkada pasatxo eman zuen, belaunaldi mitikoarekin bat; askok oraindik buruz esango luke hamaikako hura, lezioa bailitzan. Ez zuen bertan amaitu futbolari ibilbidea, baina entrenatzaile gisa itzuli zen. Egun bigarrena da; askok ordea, etorkizuneko gidaritzat jotzen du, eta bere nahia ere ez dago hortik urrun.

Hainbat tokitan azalduko zenuen noiz eta nola hasi zinen futbol munduan, baina urte haiek gogoraraztea nahiko nuke, hasteko.

Gogoan dut hastapen haietan, hondartzan jokatu behar zela esan zidatenean, niretzat ezusteko handia izan zela. Marokon eta Andaluzian bizi nintzenean, inoiz ez nuen pentsatu ere egin hondartzan futboleant egin zitekeenik. Behin espreski eraman ninduten Kontxara, eta esan zidaten, ‘begira, hemen jokatzen da futboleant’. Nik ez nekien zen marea jaitsi egiten zela, zelaia gogor jartzen zela, eta futboleant egin zitekeela. Orduko Realeko guztiak bezala, ni ere Kontxan hasi nintzen.

■ Lehen zelaiean, udaletxetik gertuen dagoenean, futboleant egitea ez zen oso samurra, hainbeste putzurrekin...

Zenbait egunetan urez josia zela ere jokatzen genuen. Gainera lehen, gogoan dut, guk oinutsik jokatzen genuela. Etxebarren medikuak (Realean hainbat urtean mediku izanak) aipatzen zuen gure garaian lesio asko izaten zirela baloiari oinutsik emateagatik; oinpuntakoa ematerakoan edo baloia oso gogorra zenean, behatzak bihurritu egiten zirela. Nik ez nuen halako arazorik inoiz izan; baloiari ondo ematen saiatzen nintzelako-edo (irriz). Las Vegas taldearekin Kontxako txapeldunak izan ginen, eta Real gutako sei fitxatza etorri zen, 13 urte genituen. Beste bostek Realarekin fitxatu zuten eta nik ez, erokeria iruditzen zitzaidan, gehiegizkoa, nik nire lagunekin egon nahi nuen. Gero gertatu zen, bostek ez baina nik Realean bukatu nuela.

■ Real Unionen zeundela fitxatu zintuen Realak.

Hilabete eman nuen Real Unioneko gazteekin, eta ondoren lehen taldera igo ninduten. Preferenten geunden eta hirugarren mailara igo ginen. Etxarrik orduan Michelinen jokatzen zuen eta askotan gogoratzen du nik buruz sartutako gol batekin (sartu ditudan gutxiak, nik ez baitut buruz sartzen atea hutsik egonda ere) igo ginela. 15 urterekin, Real gero eta gehiago hurbiltzen ari zen, baina Sporting ere etorri zen fitxatza. Hauek bi egun beranduago etorri ziren, hasieran Real baina lehenago etortzekoak ziren, baina atzeratu eta Real aurreratu zitzaizen. Nik dudak neuzkan, ‘ni ez naiz hemen jaio’ esaten nien, bai bainekien Realak nola funtzionatzen zuen, baina hasieratik esan zuten ‘ez, ez, hemen ez dago inongo dudarik, zu Euskadin jokatzen ari zara, Irunen bizi zara eta harrobikoa zara’. Fitxatu nuen, eta noski, inoiz ez naiz damutu.

■ 17 urterekin debutatu zenuen Lehen Mailan, 1975ean, Athleticekin kontragainera. Hamarkada azken denboraldian, 79-80an, lehen Liga irabaztekoan egon zineten...

■ “Xixoneko garaipena deskribaezina da; nik banekien egun horretan penalti egingo zidatela, baina ez nuen bota nahi”

Egin genuen denboraldirik onena ziuraski hori izan zen, 32 partida galdu gabe. Nire ustez ez genuen Sevillan galdu, Madrilen galdu genuen, non partida lapurtu ziguten. 2-0 irabazten gindoazen eta 2-2 bukatu genuen. Gauza horiek Madrilen gertatzera ohituak gaude. Garai hartan orain baino erraztasun handiagoz, orain bai baitirudi kontrolatuago dagoela, baina lehen nork kontrolatzen zuten hori?

■ Hurrengoan, 80-81ean, lortu zenuten lehen Liga. Ordurako historia egingo zuen taldea osatua zenuten.

Zortea izan genuen denak adin beretsukoak izatean, ni gazteagoa nintzen arren. Maila altuko taldea zen, arlo guztietan. Fi-

sikoki eta teknikoki, oso talde parekatua zen. Eta batez ere adiskide talde bat ginen; guztiak batera hasita... Elkar ezagutzen genuen, bagenekien lagunak nola pentsatzen zuen, batek baloia zuenean zer egin nahi zuen; solidarioak ginen denekin, lasterkaldi bat egin behar bazen taldearen alde, egin egiten zenuen. Orain horren hutsunea sentitzen dut, batek besteentzako lan zatarra egitea. Batek zutoin motzera joan behar bazuen bigarrenak gola sartu zezan, hori nahigabe egiten genuen. Hori gure arrakastaren zati bat izan zen.

■ Nola gogoratzen duzu Xixonen esku-ratutako lehen Liga hura?

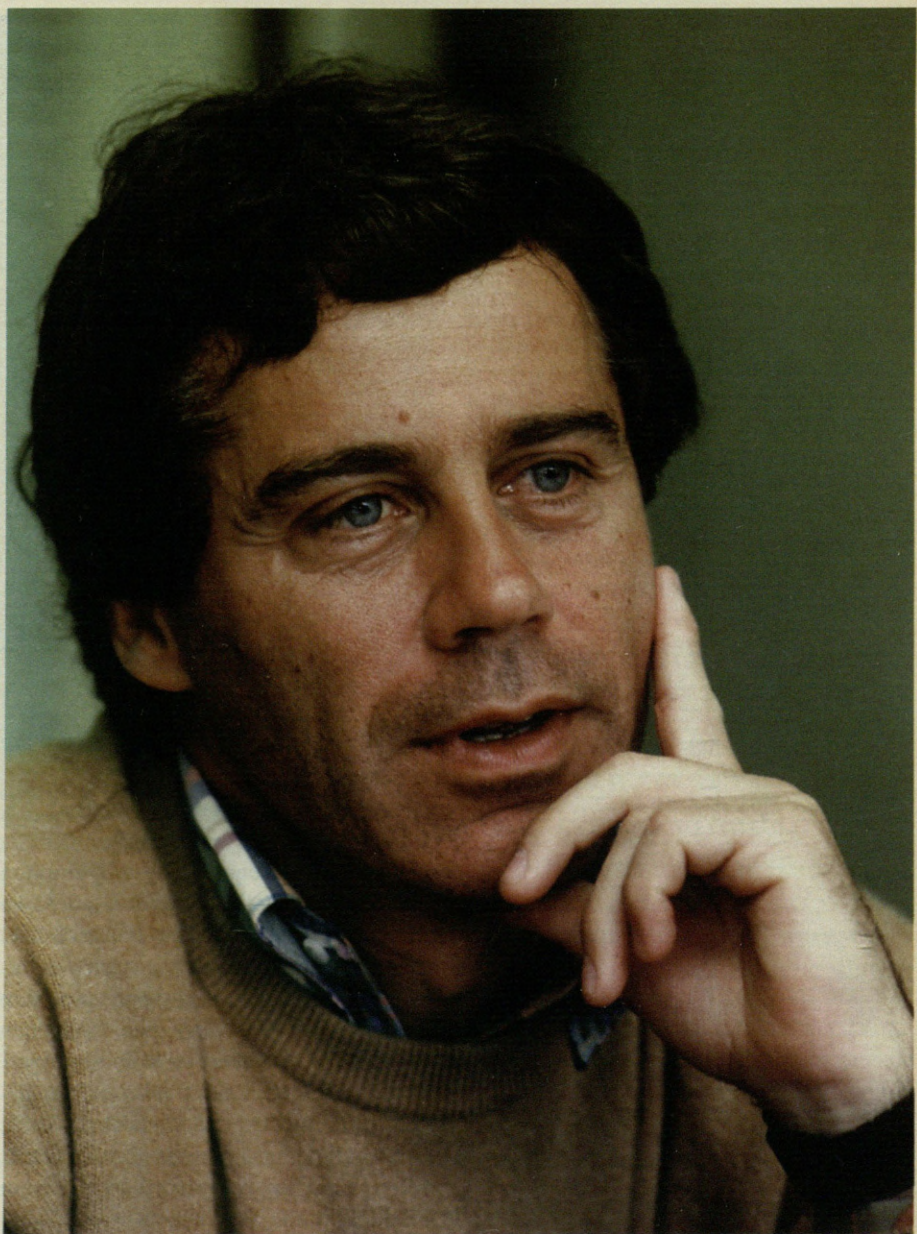
Nik uste inori ez zaigula ahaztuko Xixoneko lehen liga hura. Nahiz eta aurreko urtea urterik politena izan, 32 partida galdu gabe egon ginelako, Xixoneko garaipena deskribaezina da. Nik gogoratzen dut konbentzitu nengoela penalti bat egingo zidatela (eta egin ere egin zidaten), baina ez nuen bota nahi. Aste osoan egon nintzen horri bueltak ematen. Inaxio Kortabarria-rekin hitz egin nuen eta esan zidan 'zu lasai, zuk penaltia egin eta nik botako dut' eta hala izan zen. Inaxiorekin gainera oso harreman ona izan nuen.

■ Realeko hamaikakotik zazpik Espainiako selekzioan jokatzeko zenuten...

Hemengoak izate hutsagatik besteen hutsak ere ordaindu behar izan genituen. 82ko mundialean, bigarren fasea ez pasatzearen errua Realeko guztiei egotzi zigten, argi gainera. Selekzioetik desagertu ginen. Nire kasuan kritika asko izan ziren; 82ko mundialaren aurretik izar handienetakoa banintzen, ondoren nik ez dut esaten handienetakoa baina izan nitekeen jokalaririk garrantzitsua bat. Bada inoiz ez ninduten berriro deitu. Denak kendu gintuzten, Arkonada ezik. Bazirudien bera ukiezina zela, baina handik bi urtera kendu zuten.

■ Urte batzuen buruan, entrenatzaile aldaketa izan zen, Toshack etorri zen, eta pixka bat geroago zuk ere alde egin behar izan zenuen.

Nik beti esan izan dut Ormaetxeak atera zuela talde honetatik atera zitekeen gehiena. Beste batzuk esaten dute beste entrenatzaile bat etorri izan balitz, sei liga irabaziko genituela. Nik diot hori gezurra dela, erabatekoa gainera. Beti esan izan dut, izan dudun entrenatzaile onena bera izan dela. Gero Toshack etorri zen eta jokatzeko modu berri bat, ideia berri batzuk ekarri zituen. Guk horiek baloratu eta aintzat hartu genituen. Nik, berarekin, Realetik

ALBERTO ELÓSGI

■ «Behin Conchara eraman ninduten eta ezin nuen sinistu han jokatzeko bazegoenik».

alde egin behar izan nuen; berak oraindik esaten dit ni izan naizela izan duen jokalaririk onena, baina ikusten zuela atzetik zetorren Begiristainek nire lekua hartu zezakeela, eta talde honek hala funtzionatzen duenez, eta egia da, atzetik datorren bat baldin badago, hari leku egin behar zaio. Txarrena izan zen Txikik urtebete bakarrik egin zuela, hurrengo urtean Bartzelonara joan baitzen.

■ Eta zer moduz Realetik kanpo? Madrillgo Athleticon lehenik eta Betisen ondoren?

Realetik atera nintzen, gogoz kontra, baina nik uste esperientzia polita izan zela etxean duzuna baloratzeko, aldagela konplikatuak ezagutzeko. Batzutan erotu egi-

ten zinen Gilekin; bere lehen proiektua zen eta 2-1 edo 3-1 irabazi ondoren esaten zigen 'astelehenean bilera!'. Eta guk, 'baina zer gertatzen da?', eta berak 'guztiak botako zaituztet!', 'baina irabazi dugu', 'ez baduzue 5-0 irabazten, ez dit balio!'. Astelehenero gauza bera zen, entrenatzailea hizketan hasten zen eta 'zu isilik, zu ere bota egingo zaitut eta'. Orduan, entrenatzaileak autoritatea galtzen zuen, bazirudien agintzen zuena Gil zela eta ez entrenatzailea. Hemen aldagela halakoa bazen, Betisen eromena zen, jendea elkarri joka... Baina horrek guztiak futbolaren alderdi txarra ikustarazi dit, agian denek behar dutena ikusi, eta hemen zenuena baloratu. Hemen tirabiraren bat dagoenean, esaten

Hamarrekoa

INAXIO KORTABARRIA

«Niretzat kasik aita bat izan zen taldean. Oso harreman ona nuen, eta gero ere mantendu dugu»

LUIS ARCONADA

«Lider bat, agintzen zekien, eta paradoxikoki (esaten zen arazoak zituela zenbait jokalarirekin) nirekin ez zuen inoiz arazo bat bera ere izan»

JESUS MARI ZAMORA

«Inoiz ahazterik ezin izango dudana ezker hegala. Memoriz ezagutzen genuen elkar. Eta orain, Realean dagoenez, izugarri pozten naiz»

JOXE MARI BAKERO

«Belaunaldi berria, horiekin ere oso ondo moldatu naiz. Bakero, Txiki... taldearen onerako egiten zuten lan. Jende legala»

ALBERTO ORMAETXEA

«Izan dudana entrenatzailerik onena»

JOHN BENJAMIN TOSHACK

«Ideia berriak ekarri zituen, ezagutzen genituenen oso desberdinak»

BERND KRAUSS

«Familiarra, gertukoa. Askatasun asko ematen dit eta hori oso polita da»

JAVI DE PEDRO

«Ezker-oin aparta». Zurearen modukoa? (kazetariak) «Hobe. Desberdinduko dizut: nik baino ukitu gehiago du (ez naiz batere apala izango), baina nik baino talentu gutxiago. Talentuarekin esan nahi dut beti aukeretan onena hautatzea eta berak ez du beti aukerarik onena egiten. Izugarritzko pasea egin diezazuke (urrutira seinalatzen du), baina ez da konturatzen hemen alboan hura baino pase hobe duela gola egiteko»

LUIS FERNANDEZ

«Berarekin hitz egitean oso normala, baina zenbait gauza entzuten dizkiodanean harritu egiten naiz»

ORBEGOZO

«Presidente handi bat»

■ «Guztiz konbentzita nago harrobia gero eta gehiago baliatuko dugula».

duzu 'hau ez da deus, tontokeri bat da nik bizi dudanarekin alderatuta'.

■ **Jokatzeari utzi bai baina futbola ez. Laster hasi zinen entrenatzen.**

Nik argi nuena zen nire karreraren amaieran ez nuela zelaietatik arrastaka ibili nahi. 31-32 urterekin uztea erabaki nuen. Urtebete sabatiko eman nuen entrenatzaile karneta ateratzeko eta Donostiako Marianistas ikastetxean (nik ikasi nuen tokian) haurrak entrenatzen ibili nintzen. Horren ondoren, Realak eskaini zidan kadete txikiak entrenatzeko aukera. 'Taldea hau emango dizugu' esan zidaten, eta nik, 'behar dena', pozez gainezka nire etxera bueltatzearen. Entrenatzen hasi nintzen, berehala pasa ninduten gazteen taldera eta, jada Toshack hemen zegoe-la, esan zidan lehen taldean nahi ninduela, laguntzeko eta delegatu papera betetzeko. Berriro lehen taldetik gertu egoteko aukera izan nuen, nik nahi nuena, eta oso ondo pasa ditut ikasketa urte hauek. Entrenatzaile baten ondoan zaudenean, entrena-

tzaileak behar duena da pentsatzen duzuna esateko gai izatea. Adibidez, esaten dizu 'zuk nor aterako zenuke?', 'bada nik hau, hau eta hau aterako nituzke'. Eta hor eztabaida bat dago eta berak konbentzitzen zaitu edo zuk konbentzitzen duzu. Gero badakizu bera dela azken erabakia hartzen

duena. Eta zuk pentsatzen duzunaren kontrakoa hartzen badu, babestu egin behar zaio, denok helburu bera dugu eta.

■ **Arestian Kortabarría eta Ormaetxea aipatu dituzu. Garai batean Kortabarría esan zuen bera ez zela inoiz lehen mailako entrenatzaile izango ez zuelako Ormaetxeak sufritu zuena sufritzerik nahi. Zuk aldiz, pauso hori eman duzu.**

Entrenatzaileek hainbeste gauza dituzte buruan... momentu bat iristen da kasik ero bihurtzen direna, dena milimetrikoki neurtua eraman nahi dute... Konturatzen zara azkenean entrenatzaileak ez direla bizi, hainbeste erantzukizun dute.

Hori nik denekin bizi izan dut. Niri beti galdetzen di date, 'noiz hartuko duzu taldea?' Beti gauza bera esaten dut: nahiago nuke 10 edo 15 urte igarotzen badu dagoen entrenatzaileak, hori seinale ona litzateke Realarentzat, niretzat eta beretzat. Nik badakit, ondo jakin ere, egunen batean taldea hartu beharko dudala eta prest egon beharko du-

dala, baina ez dut inongo presarik. Prest nago horretarako, badakidalako taldea hartzen duzun unetik maleta prest izan behar duzula. Egun batean Realean zaudete eta hori izugarria da, baina beste egun batean beste edonon.

■ **Toshack, Salva Iriarte, Irureta eta**

■ **“Niretzat, entrenatzaile on bat izateko, garrantzitsuena aldagelan giro on bat sortzea da, talde gidari ona izatea”**

orain Kraussen alboan zaude. Nola ari zara garatzen zure estimo berariazkoa?

Gogoratzen dut zuzendaritzako kide batek esaten zuena: 'hemen ez dago egi absoluturik, etortzen da entrenatzaile bat eta gauza bat esaten dizu, beste bat etortzen da eta kontrakoa'. Niretzat garrantzitsua aldagelan giro on bat sortzea da, talde gidari ona izatea. Talde gidari ona bazara, eta emaitzek laguntzen badute... Laguntzen ez badute, munduko entrenatzaile onena izan zaitezke, baina berdin-berdin botako zaituzte. Toshackek lehiatzeko modu bat zuen, zirikatzen; Salva gauzak ahalik eta ondoen eramaten saiatzen zen, ordena eta disziplina handiz; Irureta, errepikakorra zen, berriro, berriro eta berriro gauza bera; eta Krauss familiarragoa, baina era berean exijentea, alemaniarra izaki. Nik Kraussek oso harreman ona dut. Ez diot hau oraingo entrenatzailea delako, ziuraski 3-4 urte pasatzean eta bera

hemen ez dagoenean, gauza bera esango dut. Berarekin, egia da, parte hartzeko aukera gehiago izan dut, alderdi guztietan.

■ **Egungo Realaren egoerara etorritik, badirudi gazteak pixkanaka igotzen ari direla eta indar berezia egin nahi duela horretan Realak. Afizioarentzat hau pozgarria da.**

Guk izugarritzko konfiantza dugu harrobiarengan. Baina beti zabilta taldea indartu nahian. Nola indartzen duzu taldea? Atzeritarrez gain, harrobiko jendearekin. Eta hor Aranburu eta Barkeroren gain, nik badauzkat beste hiru izen, esango ez ditudanak, baina badakigunak hauen bien oso gertu daudela. Harrobiari lasaitasuna eta segurtasuna ematen badiozu, badago jendea, eta ez da ahaztu behar publiko asko identifikatzen dela hauekin. Harrobia guretzat sakratua da.

■ **Entrenatuz jokatzu beste gozatzen al duzu? Lehen, entrenamenduan, jokalariekin batera ikusi zaitugu jokatzeko...**

Gero eta gogo gutxiago dut hor jokatzeko. Gaur bat falta zen, eta jokatu beharra nuen. Baina jada barregarri geratzen zarela konturatzen zara. Gaur hiru ukitutara zenez, eta nik beti jokatu dudanez oso azkar, ukitu batetara-eta, bada ez neukan arazo-

■ Kovacevicen alboan, aldageletara bidean; harrobitik halako jokalar bat irtetea zilegi dela uste du Lopez Ufartek.

rik, baina zuk imajina ezazu Fuentesi aurre egin behar diozula, bada ez diozu inoiz iskin egingo. Gauza bat esango dizut, eta askotan eztabaidatu dut hori Jesus Zamorarekin: orain lehen baino maila altuagoa dago bai fisikoki, bai teknikoki. Berak dio, 'ez, lehen ginen...', ez, ez, orain maila tekniko eta fisiko gehiago dago. Gertatzen dena da askoz azkarrago jokatzeko dela, eta ez dagoela ezertarako espaziorik. Di Stefano, adibidez: nire aitarentzat eta asko-

□ **“Egin genuen denboraldirik onena ziuraski 79-80koa izan zen, baina Madrilen partida lapurtu ziguten”**

rentzat izan da munduko jokalaririk onena. Bada, Di Stefano bezala, nik ez dut esango asko dagoenik, baina lehen beste jokalarien eta Di Stefanoren arteko aldea halakoa bazen (eskuekin tarte zabala adieraziz), orain onenen eta erdi mailakoen arteko oso gertu dago. Eta gainera izugarriak dira fisikoki.

■ **Reala UEFAn sartzeko lehian dago. Nola ikusten duzu etorkizuneko Realak, harrobiko jokalar gehiagorekin, atzerriko gutxiagorekin, Ligaren bat edo Koparen bat eskuratzeko aukerekin...**

Epe laburrean Liga bat irabaztea oso zail ikusten dut. Gure helburua hemendik aurrera UEFA-n sartzea da. Kopa bai, kapaz sentitzen gara baten bat irabazteko. Guztiz konbentzituta nago harrobia gero eta gehiago baliatuko dugula, hori da etorkizuna, horiek egingo dute futbola herriari iristea.

■ **Anoetan askotan entzuten dira Athleticen aurkako nahiz aldeko goletan txaloak eta txistuak, hurrenez hurren. Zer sentitzen duzu hori ikustean?**

Gure garaian guk irabazten ez baguenen, Athleticen irabaztea desio genuen. Denek, jokalariek eta afizioak. Gero gertakari batzuk izan dira, zeinak eragin duten harreman hori galtzen joatea. Aurtentxe edo ez dakit zein Athleticen lehendakari esan zuen Euskadin talde bat baino ez zela egon behar eta hori Athletic zela. Bilbokoek bere egin zuten esaldi hori. Eta gero, ahal izan dutenean, eta batez ere Etxeberriaren kasuan,

jokalaria kendu dizkigute. Nik Etxeberria kadete txikitik eduki nuen eta, txikienean izanik ere (niri beti txikiak gustatu izan zaizkit), onena zen. Iruditzen zitzaidan inoiz izan dudana jokalaririk onena. Izugarritzko klausula jartzen diozu, bi taldeen artean hitzarmen bat dago, zeinaren arabera ez dagoen erasorik ondoko taldearengana, lagunak garela, alegia... Hori guztia ez bada betetzen, jendeak guk lehen genuen adiskidetasuna galtzen du. Hala ere harreman horiek berbideratzen ari dira. Nik uste elkar lagundu behar dugula. Biak harrobiko taldeak izanik, elkar borrokatu behar dugu harrobikoak ez diren taldeen aurka, diruarekin beren legea inposatzen saiatzen direnen aurka.

■ **Euskal selekzioak urtero partida bat jokatzeko du eta maila txukuna ematen du. Uste duzu lehiakorria izan daitekeela mundu mailan?**

Argi dago baietz. Real eta Athletic bezalako talde lehiakorrak izanda eta talde handietara joan diren eta mantentzea ezinezkoa egin zaigun zenbait jokalar gehituta, ni konbentzituta nago selekzio oso indartsua genukeela, edozeinekin lehiatzeko gai ●

◆ ERIZ ZAPIRAIN

E Z P

PRINTZA

JUSTIZIA ETA EUSKARA

Sabin Intxaurrea, Eusko Jaurlaritzako Justizia Sailburuak «Euskaldunon Egunkarian» justizia euskalduntzeko plangintzari buruzko zenbait gogoeta egiten du: «1996az geroztik pertsonal laguntzailea transferituta dago Jaurlaritzara. Horren eraginez, euskalduntze prozesuari berandu heldu zaio. Gure erronka nagusia litzateke, eta lehen urratsak egiten ari gara, Justizia arloa euskalduntzeko plan bat burutzea, ahal denik eta erakunde eta pertsona gehienekin adostuta. Eskuduntzak izango dira muga. (...) Dagoeneko euskara ikas-taroetan ari dira langileak, ez bakarrik gure baitako pertsonal laguntzailea, baita epaile, magistratu eta fiskalak ere. Berandu bada ere, epe ertainean euskaldun guztiak bermaturik izango dituzte Justiziarikiko harremanak.»

Gobernu zentralak duen jarrierari dagokionez ondokoa uste du: «Modu ofizialean, behintzat niri ez didate sekula esan euskalduntze prozesuaren aurka daudenik, baina ez dute aldeko jarrera nabarmenik azaldu. Gauzak bere horretan utziz gero, zoritxarrez, hizkuntzarik ahulenak egoera ahulean jarraituko du. Hemen beharrezkoa da diskriminazio positiboa izatea, euskararekiko konpromiso sendoa izatea, eta konpromiso sendo hori hitzetatik ekintzetara pasatzen ez den bitartean, euskarak, tamalez, egoera latzean jarraituko du.»

GERO ETA ANTZERKIZALE GEHIAGO

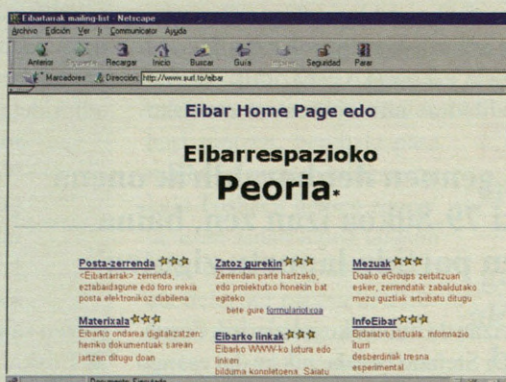
Sarea programak antzerki emanaldien eta ikusleen kopurua handitzea lortu du. Iazko datuak eskaini berri dituzte programako kideek antzerki eskaintzari dagokionez, 1997tik %18 igo da. Eskaintza gehitzeak ikusle kopurua gehitzea ekarri du eta %33 igo da 1997. urtearekin alderatuta. Erakunde publikoen diru-laguntzek ere %25 gora egin zuten eta Sarea programak duen aurrekontu osoaren %46 diru publikoa da.

«ARDI BELTZA» ALDIZKARIA URRIRAKO

«Egin» egunkariko ikerketa taldean ziharduten kazetariak eta egunkari horretan aritutako beste zenbait lagunek hilero argitaratuko den ikerketa eta salaketa aldizkariaren proiektua egin dute. Aldizkariak 17 atal izango ditu eta toki berezia izango dute kartzelak, ekologiak, segurtasun indarrek, hizkuntzak, teknologia berriak eta auzitegiek. Urrian ateratzeko asmoa dute eta aurki 10.000 harpidedunen babesa bilatzeko kanpaina hasiko dute.

«EIBARRESPAZIOKO PEORIA»

Eibarko euskaraz «ataria» esan nahi duen «peoria» izena ipini diote eta Interneten euskaraz funtzionatzeko duen lehen posta zerrenda lokale-

■ «Peoria», Interneteko euskal gune berria.

tik sortu da. Luis Fernandez eta Gari Araolazak animatzen duten «Eibartarrak» posta zerrendak www.surf.to/eibar helbidean ditu zerrendaz gain Eibarko linkak, Infoeibar zerbitzua, Materixalak atala eta beste. «Herri ekimen ez profesionala, ez komertziala, ezta instituzionala ere» da «Peoria».

ZIENTZIA FIKZIOZKO ZINEA IRUÑEAN

Maiatzaren 18an hasi eta ekainaren 3a bitartean zientzia fikziozko bederatzi film ikusgai izango dira Principe de Viana zinematokian. Iruñeko Kutzak eta Sade enpresak antolatutako zikloa da. Era berean maiatzaren 21 eta 28an eta ekainaren 4an zientzia fikziozko zinemari buruzko hitzaldiak egingo dituzte. Bestelako zine estila lantzen dute Josu Eizagirrek eta Gaizka Villatek estreinatu berri duten «Sequitur Angelorum» film laburrean. 20 minutuko iraupena du eta iragan udazkenean filmatu zuten, euskaraz,

HITZ BITAN

- Joseba Gabilondok ondokoa dio euskal literaturaren inguruan: «Euskal literaturaren tradizioa nazionalista eta politikoa da; Orixetik Bernardo Atxagara arte, Euskal Herria ordezkatzeko izan da euskal literaturaren funtzio eta helburu nagusia»
- Nekane Oroz filologian doktoreak zera dio Nafarroan dauden euskararenganako jarriaren inguruan: «Orain ere arrazoi afektiboak, moralak, eta norberak hizkuntzari dion zaletasuna izan dira Nafarroan euskararenganako aldeko jarriaren nagusi»

Ondarroan, Mutrikun, Ipazterren eta Bilbon.

K.A.I. MENDEKO AZTARNAK GASTEIZEN

Araban dagoen Oka-Iruñeko aztarnategian Kristo aurreko I. mendeko erromatar garaiko multzo piktoriko garrantzitsua topatu dute. Oraindik berreskuratu egin behar badute ere, Euskal Herrian den multzorik garrantzitsuenetako bat dela uste dute. Aztarnategiko arduradunen ustez aurkitutakoak informazio ugari eman- go du orain bi mila urteko gizarteaz.

TXALAPARTA I. TOPAKETA

Datorren ekainaren 4 eta 5ean Txalaparta I. Topaketa egingo da Huarten. Bertoko txalaparta tailerrak antolatu du eta bi egunetan ekintza ugari izango dira. Ostiralean, arratsaldeko zazpi eta erdietan Euskal Herriko Soinu tresnen erakuske-

«BAI EUSKARARI» AKORDIOAK GIZARTE ERAGILEN BABESA

Euskal Herriko 647 gizarte eragilek euskaralduntze bidean neurriak hartzeko konpromisoa hartu dute iragan astean. «Bai euskarari» akordioa izenpetuz, Euskararen Plan Estrategikoan parte hartuko dutela hitz eman dute ekonomia, hezkuntza, kirola, kultura, komunikazioa eta gizarteko beste hainbat alorretan diharduten gizarte eragiletako ordezkariak. Kontsiluak antolatuta, ekitaldiak egin ziren Bilbon, Gasteizen, Donostian eta Iruñean. Akordioa iragan abenduan sinatu zuten 22 sustatzaileek akordioarekiko konpromesua berretsi zuten.

ta izango da eta txalaparta kontzertua izango da. Hurrengo egunean festa irekia eta gero herri afaria egingo da gaueko hamarretan txalaparta soinuek giroa alaitu bitartean. Afaria ondoren dantzaldi sorpresa eskainiko dute.

■ Huarten egingo da Txalaparta I. Topaketa.

■ Piarres Xarriton.

IZENAK

Piarres Xarriton euskaltzainak Manuel Lekuona Saria 1999 jaso du Eusko Ikaskuntzaren eskutik. Euskal kulturaren garapenean egin duen lana gorai-patu zuten bertan bildutakoek. Aurten banatu dena 17. saria izan da.

Jon Mujika elgoibartar dantzariak «Gogoaren hegalak» izenburuko ikuskizun berria sortu du. Hau izan da Euskal Autonomia Erkidegoan egin den lehendabiziko dantza-ikus- kizun osoa. Mujikaren ko- reografia joan den maia- tzaren 21ean estreinatu zuten Elgoibarren.

Eneko Labegerie jadanik desagertutako «Guk» taldearen kidea izandakoak, iraupen luzeko bere bakar- kako lehen diskoa kaleratu du. «Nazio Berria» izena du Labegiereren lan berriak eta dituen hamaika kantuetan borrokatzen den herriaren boza entzuten da.

■ Eneko Labegerie.

● Gerardo Markuleta idazleak zera dio: «Ironia gaur eguneko literaturaren ezinbesteko tresna dela uste dut. Gaur egun, epikak eta lirikak gutxi dute esateko. Zentzu honeta, gaztelania bera erabiliz, ipuinak euskalgunago gertatzen direla zenbaitzutan iruditu zait.»

● Jean Marie Woehrling Europako Kontseiluko ordezkariak ondokoa dio hizkuntza gutxituen gainean: «Txostena, hizkuntzen eta kulturaren konplementaritatearen ideian pausatua da eta hizkuntzen antagonismoan. Frantziak, bere izenpetzea ohoretu nahi badu berretsi egin behar du. Izenpetzea, bakarrik engainamendu politiko bat da»

FERNANDO BERNUES

Marka guztiak hausten ari da. Duela hiru urte estreinatu zenetik ia 800 emanaldi egin ditu «El Florido Pensil» euskal antzezlanak. Milioi erdi ikusletik gora. Eta birak herriz herri jarraitzen du. Ezusteko honetaz Fernando Bernues Tanttakako zuzendariarekin mintzatu gara.

“OBRA IKUSITA ‘ERREGIMEN’EKO MAISUEK ZORIONDU GAITUZTE”

Obrak Bartzelonan zazpi hilabete eman ditu, «El Grec» Jaialdiko ezustekoa, Madrilen beste zortzi etengabe. Zein da «El Florido Pensil»-i eman diozuen ongarria?

Nik uste zenbait elementu biltzen dituelako izango dela; «katarsis» kolektiboa pizten du. Alde batetik, iraganeko mamuekin jotzen duelako. Jendeak oroimenean iltzatuta dituen bizipen piloa ekartzen dizkio gogora. Bestetik hizkuntzaren gatazka plazaratzen da. Obra liberatzailea da, gazte jendearentzako ere, «gurasoen txapa» entzun beharrean ikusi egiten dutelako. Era berean, eskola, nahiz eta aldatu egin den, oraindik badu alderdi konprenigaitz hori, alegia, zertarako balio dit hau ikasteak? Ikasleen arteko lehiak ere hor dirau. Horrelakoa izan behar duzu, gehien ikasten duena da garailea.

Ahoz ahokoa ere oso lagungarri izan zaigu, Baina honetaz aparte, badu beste zerbait «deskribaezina» jendea erakarri duena. Izatez, ez da formula bat jarraitzen duen antzezlan, ez dago izen ezagunik, ekoizpen xumea da «El Hombre de la Mancha» obraren ondoan. Dena den, zentzu teatralean ez da Tanttakak burutu duen lanik borobilena; niri behintzat, «Agur Eire, agur» hobia iruditu zitzaidan.

■ Nola heldu zenion egokitzapenari? Zer erantsi diozu obrari liburuan ez zegoena?

Guillem Jordi Graels dramaturgoak nire urtebetetzearan Sopeñaren liburuaren oparitu zidan, inolako asmorik gabe. Irakurtzean, kontxo! esan nuen; honekin egin liteke zerbait. Donostiako «Mundaiz» Ikastetxean ikasitakoa naizenez, giro hori bizi izan dut, antzezlaneko pupitreak nik neuzkanak dira. Abiapuntua beraz, bost heldu umez jantzita eta bost pupitre izan ziren. A

Un espectáculo de:
TANTTAKA
teatroa.

Dirección: Fernando Bernués / Mireia Gabilondo

EL FLORIDO PENSIL
de ANDRÉS SOPEÑA MONSALVE
Memoria de la escuela nacionalcatólica

■ «Iaz irabazi gehien izan duen obra izan da, 'El Hombre de la Mancha' ren ondotik».

ze matraka jasan behar izan genuena! Baina ez 50 urteren bueltan dabiltzan gizonen begipean, inozentziaren ikuspegitik baizik. Halaxe, umeak txandaka ikasle bilakatzen doaz. Behin molde narratiboa daukazula tiraka hasten zara.

Liburuaren muina bere horretan utzi dugun arren, eszena berriak ere asmatu ditugu; adibidez: liburuan ez da sexua ikutzen, apaizaren eszena bat sartu dugu katekesian. Pertsonaia bakoitzaren ingurune soziologikoan ere sakontzen dugu. Aipatzen ez den arren, Eibar edo Bergaran dago girotua, baserriko «kasheroa», aberatsaren seme sasi-ilustratua azaltzen dira. Hizkuntzaren kontuak asko aberastu du istorioa. Maisuarekin euskaraz kanpoan eta gazte-leraz barruan. Amaieran ere bost umeren biografia ematen dugu, zer bilakatu ziren, eta abar. Hain zuzen, Andres Sopena egi-leak, nahi genuena egiteko esan zigun, antzerkiaz ezer ez dakit eta! Liburuan dagoen Santuen ikonografia oso polita da, tamalez, ezin izan dugu horrekin gehiegi jokatu. Amaierako epilogoak propio idatzi du, Frankok testuliburuetan ipinarazten zituen esaldiekien eta.

■ **Gaur egungo publikoak «ikus-entzunezko» heziketa bat edukitzeak zenbaterainoko eragina dauka antzezlanak taxutzerakoan?**

Bai, eragin handia du. Azken 30 urteotan publikoaren gustua ere aldatu egin da, ikus-entzunezko heziketa izugarria dugu, informazioa gureganatzeko modua askoz sintetikoagoa da, klasikoak hor egonda ere. Hori da gure erantzukizuna, baina politikari edo sortzaileok askoz atzerago gaude publikoaren ondoan, «El Florido Pensil»-en molde narratiboak ez dio ikusleari dena «bandejan» ematen, hori eskertu egiten du. Euskararen kontua ere onera doa. Iaz «Dakota» euskaraz estreinatze-ko zenbait emanaldi egin genituenean, gehiegi zela esan ziguten; ba, leporaino egon zen egunero.

■ **Pako Sagarzazu, Mikel Garmendia, Jose Ramon Soroiz, Kike Diaz de Rada eta Zorion Egileor. Egokitzen ari zinela boskote hori al zenuen buruan? Zer nabarmenduko zenuke aktore bakoitzagandik?**

Bira oso luzea izaten ari denez, hasierako boskotea aldatuz joan da. Gisa hone-tan beste gauza batzuk egin ditzakete. Baina egia esanda, liburuak egokitzen ari nintzela, haien irudia ikusten nuen esaldiak

■ «Abiapuntua bost pupitre eta bost heldu umez jantzita izan ziren».

esaten. Beren neurria egin dago, bakoitzaren izaera kontuan hartuta. Banan banan hasiz gero, Mikel Garmendiaren ironia nabarmenduko nuke. Ikuskizuna oso gertukoa egiten zaio, garai hura bete betean bizi izan zuelako. Soroizek berriz, saltzeko gaitasun ikaragarria du, barruko kementa, edozer sinesgarri egiten du. Beste batek esanda ez du graziarik; logikatik ateratzen den dohaia du. Hurrengoak, Pako Sagarzazu; ba, erregistro aldaketa handia egiten du umea eta helduaren artean. Nabaritzen zaio irratan «Doña Elvira»-ren rola urtetan antzeztu izana. Kike Diaz de Radaren pertso-

mozten ziona» hau da, liburuan agertzen den antzoki berean ginen. Burgoeseko herri txiki batean berriz, soinketako irakasle herrena agertzen denean, mundu guztia atzera begira jarri zen norbaiten bila; pertsonaia hori nonbait benetakoa zen. Beste hainbeste inspektore Falangistaren agerraldian. Gertatu zaigu ere bizirik geratzen diren «errejimen»-eko maisu eta maistrek zorionak ematea, inolako erresuminik gabe. Txarretik ere izan dugu. Madrilen tramankulu Frankista guztiak ostu zizkiguten, bandera, argazkiak, gertatu izan zaigu behin kontratua eginda zegoela, ia antzezteko

bezperan zinegotzi edo alkate batetik emanaldia suspenditzea, bonba mehatxuak edo telegramak ere ez dira falta izan.

■ **Zimeldu arte mantenduko al duzue lorategia?**

Eskatzeari uzten duten arte iraungo du. Zertarako laga funtzionatzen duen zerbait? Izan garen tokietara bueltatzen ari gara. Iaz, Bilbora bigarren aldiz joan ginenean, uste genuen ez zuela hain harrera onik jasoko. Bada, emanaldi guztietan Arriaga leporaino bete zen.

■ **3X3 konpainiaren «Dakota» obrak katalanez arrakasta handia erdietsi du, hemen oster, ez hainbeste.**

Hemen ere ondo ari gara egiten. Ez da nik ekoiztu dudalako baina oso momentu onak dituen lana da. Faktore askoren araber izaten da gustatzea ala ez, egun horretan ze aldarte duzun, norekin zauden...

■ «Publikoaren gustu teatrala aldatu egin da azken urteotan; ikus-entzunezko heziketa izugarria dugu-eta»

naia ez da erraza, ez baitu halako esaldi barregarririk. Baina, herriko aberatsaren semearena egiten badu ere, jakin izan du pertsonaiari alde «hauskorra» ematen. Azkenik, Zorion Egileorrek ondo ematen du pobreaken rola egiten; pianojole aparta da, gainera. Azken batean, nork bere «ni»a erabiltzen du; beraien arteko «kimika» oso ona izan da, gainera.

■ **Hiru urteren buruan, anekdota franko edukiko dituzue kontatzeko, ezta?**

Bai, mordoska ditugu. Onak gehienak. Esaterako, Granadako herri batera joan, eta hara non akomodadorea gugana hurbiltzen zaigun, «ni naiz Andres Sopenari sarrera

Nahiz eta nekez lortuko duen «El Florido Pensil» en oihartzuna, antzetzeko «Dakota» askoz ere zailagoa da bestea baino. Eszena bikainak dauzka, afaltzen ari direla, Apaolazak Ramon Agirre haginlariari aitortuarazi nahi dionekoa emaztearekin oheratzen dela. Komedia naturalista da, gai garaiki-deak oinarritzat hartzen dituen.

■ **Zeintzuk dira esku artean dituzun proiektuak.**

Niri erronkak gustatzen zaizkit; kontatzeko era ezberdina dela, eszenaratzea dela, eta abar. Horren haritik Tanttakaren lan guztiak oso anitzak izan dira, «Flaeminio», «Denak errudun», «Umekeriak» bakarriketa. Hortaz, gure hurrengo egitasmoa ere ezberdina izango da. Alessandro Bariccoren «Novecento» izeneko bakarriketari helduko diogu. Duela gutxi film bat egin du Tim Roth aktore britaniarrak, oso komertziala izan arren, nahikoa ongi dago egokitua. «Ozeanoko pianojolearen kondaira» du izena. Ontzi batean bizi den pianojole umezurtzaren istorioa kontatzen du. Ez da inoiz lehorreratu, ez du beraz, agiririk. Bera jaso zuen gizon beltza hiltzean, bakarrik geratu eta ospe handiko jazz band batean jotzen hasiko da. Gauzak okertuko dira ordea. Ontzia mugertuta dagoenez, jaitsi dadila ohartaraziko diote, lehertu egin behar dute eta. Baina berak uko egingo dio alde egiteari. Bakarriketa eta musika nahastuko dira, Pinpix (Soroiz) euskaraz eta Kike Diaz de Rada gaztelaraz, Iñaki Salvador pianoan dutela. Errelismo fantastiko kutsuko obra da. Gizon hau eguneroko ka-

■ «Hemen ez dugu Kataluniak sortzaileen alde egiten duten defentsa. Ez dakigu gure abagune kulturala baliatzen».

pritxo arruntan aurrean bizkarra emanda bizi da, gizartearen zurrumbilotik kanpo. Jendeak galdetzen dit: zergatik ez duzu emakumeen «Pensil» bat egiten? Ba, ez. Zerbait ezberdina egin behar da. Horri lotua, beste proiektu batean ere ari gara: «Emakumeak beren oheetan», bost emakumezko, bakoitza belaunaldi batekoa. Nork bere adineko hainbat pertsonaia egingo ditu, beti ere leku ezberdinetan, ariketa espiritualak, hotelak, ospitaleak; sexualitatea-

ren inguruko hausnarketa bat izango da.

■ **Iñaki Salvador kanpoan musikari mirestua da. Hemen ez da sobera ezaguna. Orokorrean, gure sortzaileek ez dute merezi bezalako onespenik jasotzen. Ez al zaizu iruditzen hemen ez dakigula gure abagune kulturala saltzen?**

Bai, jakina. Hemen ez dugu Katalunian sortzaileen alde egiten duten defentsa. Hangoa mitifikatu gabe, baina egia da, ez dakigu gure abagune kulturala baliatzen. Inoiz ez bezala egon arren, kanpoan arrakasta lortu arte oharkabean pasatzen gara. Adibide ugari dago. Ur konpainiari duela hiru urte «Antzerkiko Sari Nazionala» eman arren, ze oihartzun izan du? Hutsaren hurrengoa. «El Florido Pensil» Madrilén estreinatu genuen arte ETBkoei ez zitzaion argia piztu gure berri eman behar zutela. Orain ere, telebistan eman berri dute. Konparazioa egin «Arcilla Sarietan» gehienera «Euskal talderik onenaren saria» irabaz dezakezu, ez ordea, sari orokorra. Bost axola zaizkit sariak baina

hala da. «El Florido Pensil» estatu mailan garrantzitsuenak diren «Max sarietarako» izendatua dago. 5.000 profesionalen botoak jasotzen ditu, horietatik 3.000 Kataluniakoak, 1.000 Madrilgoak eta gainerakoak, elkargoetakoak. Horren berri eman ordez, kontrakoa egiten dugu hemen. Ahal bada ondokoa txikitzen saiatzen gara. Hala ere, noizbait gurea baloratzen hasiko ote garen itxaropena ez dut galtzen ●

◆ **BENAT DOXANDABARATZ**

B I L B O

Maiatzaren 27tik, ekainaren 7ra Arenalean

- Euskal eta erdal nobedadeak - Euskal musika
- %10eko beherapena

Bizi irakurriz

EUSKADIKO LIBURU AZOKEN BATZORDEA

BIZIAREN SORRERA ETA EBOLUZIOA

Berririk ba al duzu Ediacaran eta Burgess Shalen, Prekanbrikoan, gertatu ziren bizi-esperimentu izugarriez? Ba al dakizu teoria zientifiko batzuek biziaren sorrera Lurretik kanpo kokatzen dutela? Entzun al duzu noizbait giza garuna eta gogamena pentsamendutan espezializaturiko bakterioen kolonia baten sorkuntza dela? Hau guztia eta askoz gehiago, deigarriak diren argazkiekin gainera, liburu honen orrietan.

— OINARRIZKO LIBURUTEGIA —

HOGAIGARREN MENDEKO GERTAERA NAGUSIAK

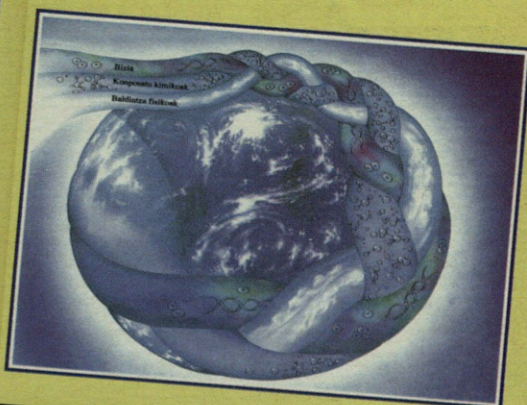

GAIK

ARGITALDARIA

— OINARRIZKO LIBURUTEGIA —

BIZIAREN SORRERA ETA EBOLUZIOA (TEORIA BERRIAK)

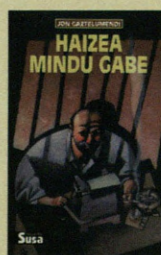
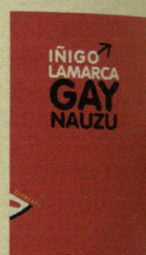
HOGAIGARREN MENDEKO GERTAERA NAGUSIAK

Gerra mundialen kausak eta ondorioak, 1936.eko gerra Euskal Herrian, nazien garaipena, munduaren ekonomi berrantolaketa, Errusiako iraultza eta Sobiet Batasuneko suntsipena, XX. mendeko demografia eta gizartea, zientzia eta kultura, krisialdi ekonomikoak, aurrerapen zientifikoak eta iraultza informatikoak... Betidanik era errezean, argazki ugariekin eta euskara bikainean, eduki nahi izan duzun informazioa, orain zure esku.

*Jadanik
salgai zure
liburudendan!!!*

Astia Hartuta

L I B U R U A K

HAIZEA MINDU GABE*Jon Gaztelumendi*Susa
151 orrialde**GAY NAUZU***Iñigo Lamarca*Alberdania
92 orrialde
1.000 pta.

Jon Gaztelumendik idatzitako lehen liburua da «Haizea mindu gabe». Liburua hamaika ipuinez osatua dator, denak Espainiako Puerto de Santa Mariako kartzelan idatzia 1997tik eta 1999ra bitartean. Hitzaurrea Jokin Urain idazleak egin du Bonxeko espetxetik. Ohto indiarren mamua azaldu zaie gauean bi presori: azalgorrien oroimenaz hitz egiten die, bere arbasoen izpirituaz, erreserba barrutiaz... Kartzelak dira erreserba-barrutiak. Lana olerki batekin hasi eta beste batekin bukatzen da. Bigarrenak, Goizalde Atxutegik idatzia, izenburuari erreferentzia egiten dio: «(...) Haizea mindu gabe sentitu nahi dut; haizea mindu gabe barre, negar, oihu egin nahi dut. Askatasunean bizi nahi dut haizea mindu gabe.» ●

Homosexuala da Iñigo Lamarca, eta homosexualtasun horren aitortza ezezik, homosexualitatea normaltasun osoz bizitzeko eskubidearen aldarrikapena ere bada liburu hau. Idatzi asko idatzi baditu ere hauxe da Lamarcaren lehendabiziko literatur lana. Bederatzi urte zitueneko oroitzapenekin hasten da liburu: inon idatzirik ez dauden, baina nonahi bortxaz inposatzen zaizkion eredu heterosexualek arabera izan nahi zuen mutikoaren sexu-esnatze gatazkatsuen kronika zirraragarriekin, hain zuzen. Irakurleak homosexualitatearen inguruan aritzen den lan zintzoa eta biluzia izango du esku artean. Homosexualitatearen normalkuntzan lagundu nahi duen lana da ●

MUSIKER. CUADERNOS DE MUSICA 10Eusko Ikaskuntza
156 orrialde**UZTAILAREN LAUA, RENON***Javi Cillero*Kutxa Fundazioa
83 orrialde
500 pta.

Musika Koadernoaren 10. alean, 1998. urtean ospaturiko Eusko Ikaskuntzaren 80. urtemuga izan zela aprobetxatuz, koaderno honen bizitzaren hamabost bat urteetan argitaraturiko lanak berrikusteko aukera izango du irakurleak, 1983an lehen alea argitaratu zenetik orainarteak. Miguel de Arizu musikoaren eta Berastegi herriko organoaren, XVII. mendekoak biak, inguruan aritzen diren ikerlan bik eta beste zazpi saiakera-lanak osatzen dute argitalpen hau. Lan horietariko batzuetan Euskal Herriko musika-maisu gailenatariko zenbaiten —Aita Donosita, Guridi eta Gonzalez Acilu— obra batzuk aztertzen dira hainbat ikuspegitik ●

Lan honek 1999ko Donostia Hiria Literatur Sarien Antzerki-Saria irabazi du eta Kutxa Fundazioaren eskutik argia ikusi du. Bost eszenek osatzen dute Cilleroren laugarren idazlana dena. Bi pertsonaia nagusiaren arteko elkarrizketetan oinarritzen da liburu: John izeneko zahar eri bat eta aspaldiko artzainen kontuak ikertzen dabilen gazte bat. Tarteka beste pertsona batzuk ere agertuko dira. Johnnek eta gazteak ez dute elkar ezagutzen, baina zaldi bat dela-eta, elkarri apustua egin diote. Apustu hura aitzakiatzat hartuta hainbat kontu elkarri esango dizkiote. Azken batean, zaldia baino gehiago dute jokoan: Johnen iragana eta gaztearen etorkizuna bera ere ●

GERONIMO

Imanol Murua

Elkarlanean
146 orrialde
1.300 pta.

Bi kronika idatzi eta gero Imanol Murua kazetariak biografia bat kaleratu berri du, Elkarlanean eskutik. Mexikarrek Geronimo deitu zuten chiricahua apatxeen gerlarien buru mitikoaren bizitza azaltzen zaigu gerlariaren izena daraman liburuan. Liburuak lurraren defentsan aritutako indio gerlariaren alde ezagunena ezezik, ezezagunagoa den bizitzaren atala konta-

tzen du: 1886an errenditu zenean, estatu batuarren gatibu bihurturik bizi izan zen hurrengo 23 urteetan, hil zen arte. Erakusketaz erakusketa ibili zuten «indio basatien» erakusgarri. Liburuan barrena Geronimoren eta beste indio askoren argazki ugari agertzen dira zuri-beltzean. Bestalde azken orrialdetan gerlariaren bizitza kronologikoki antolatuta aurkituko du irakurleak ●

«Tristeak izan ziren bere azken urteak»

Geronimo gerlariaren bizitza kontatzen duzu zure hirugarren lan honetan. Zergatik?

Egia esan erdienkarguzko lana da. Elkarlanean argitaletxeak biografia bat idazteko eskaera egin zidan. Zergatik Geronimo? Interesantea iruditzen zaidalako, bere bizitzak sinbolizatzen duelako Ipar Ameriketako azken urteotako historia. Borrokalari hutsa izan zen eta bukaera tristeia izan zuen.

■ **Liburuan oso ezaguna den Geronimo pertsonaia desmitifikatu egiten duzu nolabait...**

Liburuan ez dut ezer berririk deskubritzen. Geronimoren bizitzaren atalik ezagunena gerlariarena da eta hori kontatzen dut, kolono zurien aurkako borroka, soldadu estatubatuarren kontrakoak...Baina bestalde, jendeak ezagutzen ez duen aldea erakusten dut: errenditu zenetik, hil zen arte 23 urte eman zituen zurien esku gatibu. Benetan tristeak izan ziren Geronimoren azken urteak.

■ **Dokumentazioa nondik bildu duzu?**
Dokumentazio dexente dago Geronimoren

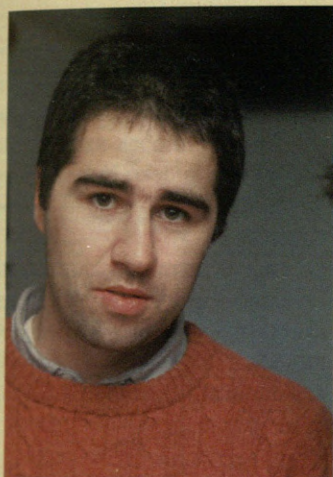
inguruan. Etsaiek, batik bat, bere gorabeherak jaso zituzten. Horietan oinarrituta biografia asko idatzi dira. Gainera, indioak berak bere bizitza osoa kontatu zion kazetari bati. Gaur egun, interneten ere lor daiteke informazio asko.

■ **Zein irakurlego motari zuzentzen zaio liburua?**

Publiko zabalari zuzenduta dago baina batik bat gazteriari. Modu irakurterrazean eta ari-nean idazten saiatu naiz. Geronimoren istorioa ezagutu nahi duen edozeinek gustura irakurriko du liburua, baita, indioen gaietan interes berezia ez duen publikoak ere.

■ **Nola definituko zenuke Geronimoren bizitza esaldi gutxitan?**

Geronimo neolitikotik nahiko hurbil zegoen garaian jaio zen eta ikaragarritzko jauzia eman eta gero, gizarte industrializatu batekin egin behar izan zuen topo. Gizarte industrializatu horrek suntsituta hil zen. Ahal izan zuen bitartean, bere herriaren askatasunaren alde borrokatu behar izan zuen ●

■ Imanol Murua

«Geronimo» liburuaren
egileaLENTE PROGRESIBOAK
3 punturen arteko distantziarik erosoena

urritu

tarteko distantzia

hurbil

Edozein distantziatar ongi ikus dezazun, MULTIOPTICASen irtenbiderik onena dugu. INDO betaurreko progresiboak. Erosoak eta eraginkorrak. Ikusmen nekatua shantz dezazun. Gainera, gure MULTIOPTICAS txartelarekin ordaintza hiru hilabete erosotan egin ahal izango duzu inolako gainkargurik gabe. Eta Travel Club puntuak lortu ahal izango dituzu. Dei ezazu 900 34 35 36 telefonora eta informazio gehiago emango dizugu.

INDO

DISTANTZIA GUZTIAK BETAURREKO BAKARREAN

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a

Hernani, 4 - DONOSTIA

DISKOAK

KRABELINEN HERRIMINHA

Askoren artean

Alberdania
88 orrialde
1.000 pta.

ASKATASUN TAUPADA

Etsaiak

Esan Ozenki R.
2.100 pta.

Alberdaniako «zerberri» saileko zazpigarren lana da «Krabelinen herriminha». Jon Alonsok, Iñigo Aranbarrik, Garikoitz Berasaluzek, Juan Garzia Garmendiak, Koldo Izagirrek, Edorta Jiménezek eta Bego Montoriok idatzitako liburua da. Idazleek Krabelinen iraultzaren ondorengo Portugalekiko harremanen kronikak kontatzen dituzte. Egileen hitzetan, 1974ko apirilaren 25ean armadako talde matxinatuek Salazarren diktadurari amaiera eman ziotenean, «orduan ikasi genuen Portugali beste begiz begiratzen (...) mundu oso eta bestelako bat deskubritu genuen» ●

Etsaiak taldeak aire eta erritmo berriak dakartzkigun diskoa jadanik katean du, Esan Ozenki Records disketxearen eskutik. Lekeitiarren bosgarren lana den honek «Askatasun taupada» izenburua du. Aurreko diskoa, duela bi urte argitaratu zuten. Oraingoan ere punk sustriak ageri dira eta horien lekuko dira disko honetako zenbait kantuen erritmoak. Era berean, orain arte hain nabarmen ageri ez ziren rap kutsuko erritmoak entzun daitezke.

Hamaika kantuk osatzen dute Etsaiak taldearen azken lana. Abestiak prestatzerakoan lan erritmoa inoiz baino independenteagoa izan da, kantuekin esperimentazio ugari egin dituztelarik. Diskoaren izenburu bera daraman abestia eta «Egun-senti berriaren bila» izenekoak dira lanaren gakoa. Beste abesti batzuren artean hurrengoak aurkituko ditugu: «Ni ta zu», «Egin gara», «Garrasia» eta «Faxismoaren gerizpa». «Burrumba» kanta osatzeko, Bilbo inguruko Txatunga Benbe taldeko zenbait kideren laguntza izan du talde lekeitiarrak, brasildar erritmoak sartu dituztelarik. Psychophony taldeko kide baten kolaborazioa handia izan da kantuei giro berriak ematerakoan.

Kantu guztien letrak euskaraz, gaztelaraz, frantsesez eta ingeleraz irakur daitezke. Bihotz taupadek diskoari amaiera ematen diote, ate bat irekita utziaz etorkizunean taldearen bide ideologiko zein musikal berriei ●

URTEETAN EUSKAL HERRIA GURE UHINETAN

GETXO maiatzak 28, 29 eta 30
Eskulangintza
Azoka
Euskal Herria, Espainia, Frantzia eta Portugaldik etorritako langileen eskulanak ikusteko aukera bikaina.
Fadurako frontoia
11:00-14.30 eta 17:00-21:00

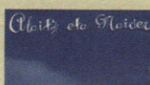
SUTA GAR

ORDUÑA maiatzak 29
Su ta gar, Pilt eta Filfler
Hiru taldeek erritmo bizia jarriko diote gauari.
Frontoia
22:30

DONOSTIA maiatzak 30
Phil Cunningham & Aly Bain
Bikoteak doinu zeltiarretan oinarritutako kantak eskainiko ditu, soinua eta bibolinaren bidez.
Victoria Eugenia
21:00

IRUN maiatzak 29
Alaitz eta Maider
Bikoteak "Inshala" izeneko disko berria aurkeztuko du.
Amaia Antzokia
20:00

BAIONA maiatzak 29
Leben Sagardo Eguna
Baionako Ikastolek, Gau Eskolak eta Gure Irratiak antolatuta, euskal kulturaren hitzordu berria. Besteak beste, Tapia eta Leturia izango dira bertan.

SANTUTXU maiatzak 28
Mikel Urdangarin
Kantariak "Badira hiru aste" diskoaren aurkezpen kontzertua eskainiko du.
Txurdinaga Behekoa
21:30

BILBO maiatzak 31
Euskadiko Orkestra Sinfonikoa
Orkestrak Mozart eta Mendelssohnen lanak eskainiko ditu.
Ayala Antzokia
20:00

BILLABONA maiatzak 28
Bertsolari Txapelketa
Gipuzkoako Eskolarteko 19. Bertsolari Txapelketaren finala izango da.
Olaederra Kiroldegia
16:00

LASARTE-ORIA maiatzak 28
Ballet dantzaldia
Biarritzeko Thierry Malandainen ballet konpainiak lau lan dantzatuko ditu.
M. Lekuona Kultur Etxea
20:00

IZPURA maiatzak 29
"Vole ta vie"
Rut eta Maria Agirre ahizpek muntatutako antzerkia ikusgai izango da.
Faustin Bentaberry
21:00

Agendarako deialdiak hogeiei egun lehenago bidali 37 34 03 faxera

Argitarapen honen edizioko laguntzaile:

En la edición de esta publicación colabora:

 kutxa

fundazioa
fundación

A ze euskara sintetikoa! Beti «Tasio» ematen. Hortaz, nola ikusiko dugu zinea euskaraz? Film komertzialak eman! Halaxe, bikoizketa hobetu eta tiradizoko filmak jartzen hasi badira ere, ezer gutxi aldatu da. ETB 2an berriz, kontrakoa: filmek audientzia altua lortzen dute.

STALLONEK EUSKARAZ KALE

CIESek emandako datuen arabera 30.000 ikusle gehiago omen ditu ETBk. Inoiz ez bezalako joera gorantz. Bada ordea, arantza bat programatzaileei loa galarazten diena: zinea euskaraz. Azkenaldian ETB 1ean emandako filmak ezin komertzialagoak diren arren, emaitza kaskarra ari dira ematen; denek %10etik beherako audientzia baitute. Izenburuen sona ikustea baino ez dago: «Hiltzaile jaioak», «Bronxeko istorio bat» ez dira %4tik pasa. «Alien»ek %2,6. Stalloneren «Dredd epailea»k %4,1 eta «Arrisku bizian» arranditsuak %4,3 baino ez. Audientzia gehien lortu duena «Iluntzetik egunsentira arte» izan da: %8,1, alegia. Eta hori jakina, huskeria bat ETB-2an eman lezaketaren ondoan. Hain zuzen, aise ikusteko moduko filmak ditugu, ikusgarriak entzungarriak baino. Stalloneren dialogo sakonak bereziki; haren bi esaldi jarraian kristoren diskurtso bihurtzen dira eta.

HIKA ETA JURAMENDUKA.

Lehen, euskara enkorsetatua erabiltzen zen, ez zen sinesgarria baxtere. Bikoizlarien dramatizazioa ere izotza baino hotzagoa zen. Orain ordea, bistan da gauzak aldatu egin direla, ez ikusteko aitzakiarik egon ez dadin, bederen. «Batetik bikoizlarien teknika aldatu egin da, gehiago trebatu dira. Bestetik, hizkuntzaren trataera

■ Dialogo «sakonez» josia dagoen «Dredd epailea» filmak %4ko audientzia baino ez du eman. Zergatik ote?

lehen baino askoz naturalagoa da. Gidoia itzultzea ez da liburu bat itzultzea, testua entzutekoa delako; oso kontutan hartzen

□ **“Euskaratutako filmak sinesgarriak dira orain. Bikoizlariak trebatu eta hizkuntza naturalagoa da”**

dugu hori» azaltzen digu Asier Larrinaga EITBko Euskara saileko arduradunak. «Erabiltzen diren egiturak, denek ulertze-ko modukoak izan daitezela saiatzen gara.

Filmaren barruan lagunartean badaude hika nagusitu da. Gertutasun bat ematen dio hikan aritzeak. Bestalde, irainak eta biraoak direla, hizkuntzaren naturaltasunari egiten diogu leku, ‘kabroi’, ‘izor haldi’ edo ‘putakume’ esan behar bada, gordinkeria esaten da. Akzio filmetan ez da inolako arazorik egoten. Benetako lana berba etengabe egiten duten filmetan egoten da; esaterako, Woody Allenen ‘Broadway balapean’, ‘Rosetarren gerra’ edo oraindik ematekoa den ‘Gaixo ingelesa’n. Bikoizlari-entzatzat ere hori da benetako erronka».

OHITURA SORTU ARTE.

Arestian esan bezala, ahalegin hori ez da tamalez audientzian nabaritu. Nahiz eta film komertzialak programatu, bikoizketa biziki zaindu, euskara gertua erabili eta berebiziko promozioa egin, jendeak «zapping» egiten jarraitzen du euskarazko film baten aurrean. Zer egin? Hor dago koxka.

Jarraitu ohitura sortu arte? edo utzi, alferrik baita saiatzea. Josu Bilbao ETB 1eko film arduradunak garbi dauka: «Hamaika faktore daude ikusleen ohiturak finkatzeko. Bada, guk beste bat daukagu: ez dugu zinema euskaraz ikusteko ohiturarik. Hori da oztoporik handiena. Igande gaueko ordutegia ona izanda ere, txikitatik fikziozko erreferentzia guztiak gaztelaraz jasotzen ditugu. Eskerrak belaulaldi berriak gu baino ohituagoak dau-den. Hala ere, okerrera emisio eskubideak

lortzea garestia dela da, ez da errentagarria. Baina tira, zailtasunen gainetik seginuko dugu, harik eta ohitura sortu arte. Badakit hasieran arrotza egiten zaigula; baina lehenengo bost minutuak pasata erabat murgiltzen zara filman». Jendeak erreferentzia hurbilak nahi ditu nonbait. Nola liteke bestela, «Segoviako ihesa» edo «Behiak» filmek, ehun aldiz emanda ere, «Arriku bizian»ek baino audientzia hobeazate? Hor ikusten da hurbiltasunak ze eragina duen. Orain arteko sorpresa bakarra «Iluntzetik egunsentira arte» izan da, gazte jendearekin konektatu baitu.

Euskarazko audientzia potentziala gehienera % 25ekoa izanik, Josu tematua dago, «espero dezagun laster emango ditugun filmek harrera hobeazate. Armen-darizen 'Bihotzaren Sekretuak', Ibarretxe anaien 'Solo se muere dos veces' delakoa edota 'Perdita Durango' Alex de la Igle-siarena».

TXANPONAREN BESTE ALDEA.

ETB 2an aldiz, alderantzizkoa gertatzen ari da. Konparazioa egin «La noche de» hasi zenetik, telebistan gehien ikusi diren hamar filmen zerrenda bat egin eta horietako bost ETB 2an emandakoak dira. Berriki ikusi ditugun «Como Conquistar Hollywood»ek % 10.1 eta «Luna de miel para tres»ek % 9.9 eman dute. Hori ordea, ez da jendeak uste bezain samurra izaten, estrategia lanaren ondorena baizik. Lehenik, FORTA telebista autonomikoen artean «Major»ei, film multzo zabal bat erosten zaie (Estatu Batuetako banaketa etxe erraldoiei, alegia). Film sorta horretan film onak, halamoduzkoak eta txarrak daude. Erdia baino gehiago film «baxtertuak» izan arren, horiek ere derrigor eman behar dira,

URTARRILETIK MAIATZA ARTE GEHIEN IKUSI DIREN FILMEN ZERRENDA

Kanala	Saioa	Filma	Audientzia	Share
•ETB2	La Noche de..	La Mascara	18.6	47.6
•TV1	Pelicula Semana	La Mansion	17.6	40.8
•ETB2	La noche de	Goldeneye	17.0	44.3
•Tele5	Cine 5 Estrellas	Phenomenon	16.7	40.9
•Tele5	Cine 5 Estrellas	Dos Policías Rebeldes	16.3	30.6
•TV1	Pelicula Semana	Rápida y Mortal	16.2	37.3
•ETB2	La Noche de..	Abierto Hasta el Amanecer	16.0	30.3
•A3	Gran Cine	Niño Rico	15.7	32.2
•Tele5	Cine 5 Estrellas	Pasajero 57	15.4	36.7

Iturria: SOFRES

(1999/1/1-1999-5-17)

ordu txikietan gehienetan. «Kudeatzen jakitean dago koska, estrategia lanak film bati ahalik eta etekinik handiena atera diezaiogun. Bizpahiru urteko baimena duzu, hiru emanaldi egiteko. Halaxe, programazioa osatzerakoan, 'prime time' en (gaueko 10etatik goizeko 1ak arte) erakargarrienak sartzen ditugu; ostegun gauetan 'La noche de'n eta asteartetan aldiz, film ez hain

teburuko bazkalosteetan hutsune galanta zeukaten. Horren kariaz, igande arratsaldeko «Siempre cine» saioa abiarazi zuten, gainontzeko kanaletan nekez ikusten ahal diren film klasikoak eskaintzeko. Bada, joan den astean ere % 19,5 erdietsi zuen, TVE-tik oso gertu.

Dena den, nahiz eta filmak FORTAren bidez erosi, ez da erraza film multzo maitatu bat lortzea, are gehiago jakinki kanal bakoitzak irizpide ezberdinak dituela. «Hemen filmak purrustaka ikusten diren bitartean, Andaluzian berriz, ez dira zinezaleak, barietate eta lehiaketak nahiago dituzte nonbait. Galizian beste hainbeste gertatzen da. Katalunia eta Madrilen dextente ikusten dute zinema telebistan. Valentzian aldiz, barne produkzio eskasa izan arren, film gutxiago ikusten dira, «Tombola» saio arrosa-hori-beltzean joaten baitzaie sos guztia. Ikustekotan, beldurrezkoak gura dituzte» ●

◆ BENAT DOXANDABARATZ

«Euskaldunok oso zinezaleak gara. Andaluzia edo Galizian berriz, batere ez. Barietate saioak nahiago dituzte»

komertzialak, baina gure audientziaren gustuekin bat datozenak» argitzen digu Jose Luis Blanco ETB 2-ko filmen programatzaileak.

Larunbat gauean futbola dagoelarik, «TV movie» bat jarri ohi dute. Joan den astekoak adibidez, % 16,1 lortu zuen. Futbol ondorengoa berriz, %20 inguruan ibiltzen da. Ez dago batere gaizki. Iaz arte, as-

T x o r i B a t e k E s a n D i g u

■ «IKUSGELA»KO LAU SAIO BEREZI

Ekainaren hondarrean Izaro Iraeta eta Jokin Oregik aurkezten duten programak itxura ezberdina hartuko du. Bestalde, «Hau dok umorea» ekainaren 7an abiatuko da. Egun berean «Hitzetik Hortzera» berezia ere izango dugu. Halaber, «Oskorri» taldeak Urretxun egingo duen «Iparragirreraren kantak» emandakia ekainaren 5ean grabatuko da ●

■ «ESTA ES MI GENTE» EKAINAREN 18AN

Xehetasun gehiago xelebrekeria saio honen inguruan. Lehena ekainaren 18an, ostirala, egongo da ikusgai ETB 2an eta gaueko 10etan hasita. Ordubete eskaseko iraupena duela, jende bitxiari buruzko istorioak platoko elkarriketa batekin tartekatuko dira. Esaterako, idazkera mikroskopikoa egiten duen gizaseme bat gerturatuko zaigu ●

■ MIKEL LEJARZA TELE 5-EKO ZUZENDARI BERRIA

Lejarza bilbotarrari lau urte Tele 5en nahikoak izan zaizkio gorenera iristeko. Aurretik Radio Euskadiko zuzendari eta ETBn programetako buru izandakoa da. Lejarzari meriturik kendu gabe, badirudi izendapenaren atzean «Mediaset» italiar taldearen eta «Correo»ren arteko akordioa dagoela (akzioen % 40 eta % 25aren jabe dira hurrenez hurren) ●

Irratinobela berri bat airean da, Iruñerriko euskaldun berriei eskainia. «Tirriki Tarraka» astegunetan dago entzungai, arratsaldeko lauretan hasita. Orora, hamabi saio izanen dira.

EZ ITTO URIK GABE

Irratinobelak «Euskaldun berri baten gorabeherak» du izena. Narratzaile baten eskutik sartzen gara istorioan. Maite protagonista euskaraz aritzeko gai bada ere, oraindik ikasten ari da. Halaxe, bere bizimodu arruntean euskara dela bide gertatzen zaizkion xeblekeriak dira pasadizoen haria; barregariak gehienak, gaizkiulertuak, erdarakadak, norberaren burua lotsagarri uzteko beldurra... Mieltxo izeneko euskaldun zahar batekin harremanetan hasia da, gainera. Akatsak egiten dituelarik, Mieltxok zuzendu egiten du. Maitek «ere» atzizkia gaizki erabiltzen du, «nor-nork» eta «nor-nori-nork» maiz nahasten ditu, behar ez denean «ezer ez» esaten du «ez» esan beharrean. Mieltxo ondoan duela, euskaldunberriek erabiltzen ez dituzten zenbait esamolde erakutsiko dizkio Maiteri, hala nola: «ez itto urik gabe», «joandako urari presarik ez», eta abar.

■ Euskaldun berriek hitzordu dibertigarria dute arratsaldero FMko 91.4an. Berehala identifikatuko dira egoerekin.

Maitek akatsen bat egiten duenean, halako hotsa aditzen da entzuten ari denak jakin dezan hanka sartu duela. Behin hori amaituta «zuzentze eta aberaste» saila dator, non zuzenketari heltzen dioten; egiturak nola esan behar diren ongi, eta abar. Ha-

laber, ikasleendako interesgarriak diren esamoldeak errepikatzen dira. Gero, «Nahas mahas»ean biografia bat, kantak, ipuintxoak, bitxikeriak dituzte kontagai.

IKAko Arturo Kanpionek bultzatu eta ekoiztua, aspaldiko ekimena da «Tirriki Tarraka». Duela bi ikasturte 16 ataleko sorta egin zuten, helburu bikoizta zela: alde batetik, irratiaz paso egiten dutenentzat zerbait egitea irratira hurbilazazteko. Bestetik, ikastorduetatik landa trebatzeko balioko zuen zerbait modu atsegin batean burutzea.

Orain bigarren sorta egin dute planteamendu berarekin, Nekane Otamendi gidoigile izan dutela. Lehenbiziko atalak luzeagoak ziren bitartean, 13-14 minutukoak, oraingoak aldiz, 10 minutu ingurukoak dira ●

◆ BEÑAT DOXANDABARATZ

A u r p e g i a

■ Oskar Torres

«Irrati libreen gakoa informatiboa da»

«Rockamundos» saioa egiten du Santurtziko Pititako Irratian.

Astean 50 emisio ordu dituzte, horietatik 5 euskaraz direlarik. «Nahiz eta herriko kolektiboekin saiatu garen, oso zaila da euskara gehiago sartzea. Santurtzín jende gutxiak daki, eta dakitenek berriaz, ez dute saiorik egin nahi izaten». 25 urteko santurtziarrak ia zortzi urte daramatza irratian. «Pititako kolektiboan zailena bakoitzaren lana irratiarekin lotu ahal izatea da, ordutegi ezberdinak baititu-

gu». «Rockamundos» musika saioa egiteaz landa, informatiboan ere laguntzen du, albisteei garrantzi handia ematen diete eta. «Irrati libre batean, gu-rean behintzat bai, albistegia da gehien zaintzen dugun alderdia, beste irratietan normalki estaltzen diren gaiak plazaratzen ditugulako, ez insumisioaz bakarrik, jendearentzat interesgarriak diren herriari buruzkoak ere» ●

B a g a k

■ ANTENA BERRIA «XORROXIN» ENTZAT

Inguruko lamien eraginez edo, betidanik itzalgunea egon da Zugarra-murdi eta Urdazubin «Xorroxin Irratia» entzuteko. Ez da fitsik ere aditzen, Legate mendian antena badoa goen arren. Sorginkeria hori uxatzeko asmoz, Xorroxinek Udaletara laguntza eskatu ondoren, Zugarra-murdikoak 100.000 pezeta ematea erabaki du. Hala ere, diru bilketan jarraitzen dute, antena berriak sos gehiago balio baitu. Honenbestez, aurki Legateko tontorrera igo eta ETBko antena dagoen toki berean bertze bat jarri eta behingoz irratia entzun ahal izanen dute Zugarra-murdi ●

L A N D A R E A K

Intxusa, «Sambucus nigra» izugarritzko kiratsa botatzen duen landarea da. Azal bikoitza du, barrukoa, berde distiratsua. Gure larruazalaren edozein arazo konpontzeko erabiltzen da.

LARRUAREN DISTIRA

Sasi-akaziaren lorealdi gozoaren ondoren nora-nora joanda ere intxusaren lore laruren kiratsa aditzeko aukera berezia dugu aurten-goan. San Juan lilia deitzen zaio intxusaren loreari eta sekula ezagutu dudana lorealdi oparoena da, bai! maiatz honetakoa. Ea uda amaian eta udazken hasieran heltzen den fruituarena, sorgin-mahatsa, ere ugari-ugaria den.

Amona eta sorginek dioten mirespenaz kanpo intxusa (*Sambucus nigra*) landare baztertua da. Loreak izugarritzko kiratsa du baina aztikeriekin lotu izan da beti eta katuaren mugarrien barruan ia etxeero aurki daiteke. Mirakuluek baino erabilera ugariago dituzten sendagaiak egiten dituzte

gure sorginek intxusarekin. Azal bikoitza du intxusaren egurrak. Barrukoa berdea distiratsua da eta gure larruazalaren edozein arazo konpondu eta diz-diz ederra berreskuratzeko erabiltzen den berarekin

moldatutako ukendua nonahi ezaguna da. Hauxe izan daiteke euskaraz dituen izen mordoaren arazoia. Nik ezagutzen ditudanak saguka, sabukitze, sauko, sauku, sauka, sakuta, sakute, sabuka, sabiko, saretza, plausta, txotxika, txikutxa, intxusa, lintxusa, akaramailua, akamailua, akamelua, akamallua, ziorria eta zaminka. Azalaren hotzikara baino diz-diza garrantzitsuagoa da garai hauetan. Erakusketaren urte-sa-soia iritsi da eta zuldar eta erreka garbitu eta sendatzeko ukendua eman potor-potor kalera irten aurretik. Hotzikararen gozamina aditu nahi duenak, udazkenean fruituarekin egindako dultzea edo mermelada das-tatu, baina, kontuz! hitzik gabe gelditu ●

♦ JAKOBA ERREKONDO

O S A S U N A

Hepatitisaren G birusaren azpimota berri bat aurkitu dute. Espainiako odol-emaila osasuntsuen % 1 agente horrek infektatua dago. Hala ere, ez dago gaixotasun zehatz batekin lotuta.

G BIRUSAREN ADAR BERRIA

Hepatitisaren G birusaren (HGBren) azpimota berri bat aurkitu berri du Jimenez Diaz Fundazioako mediku-talde batek. Hepatologia Zerbitzuko J.M. López-Alcorcho, I. Castillo eta Vicente Carreño doktoreak, Hematologia Zerbitzuko J.F. Tomás doktorearekin batera izan dira aurkikuntza garrantzitsu hori burutu dutenak, «Journal Medical Virology 1999» aldizkarian argitaratu den lanean adierazi bezala.

HGB hori flabobirusen familiako RNA birus bat da, 9,4 Kb-ko luzera duena. Hepatologia Zerbitzuko buru Carreño doktorearen hitzetan, frogatua dago HGBa usua dela Espainiako populazioan eta

odol-emaila itxuraz osasuntsuen % 1 agente horrek infektatua dagoela. Bestalde, orain arte C eta B birusek sortuak bezala diagnostikatutako hepatitis kronikoen %

15ean, HGBa identifikatu da kofaktore gisa. Hala ere, orain arte ez da HGBa gaixotasun zehatz batekin lotu, hepatitis akutu bat sortzeko gai dela aspalditxotik susmatzen den arren. Bestalde, Buenos Aires-eko Unibertsitateko ikertzaile batek eta Ikerketa Zientifikoetarako Goi-mailako Zentroko Ikerketa Biologikoen Saileko beste bik gene bat aurkitu dute (gal U bezala bataiatua); itxuraz, gene horren inaktibazioak posible egiten du pneumokokoen birulentzia modu drastikoan jaitea. Eta ez da ahaztu behar pneumokokoa dela pertsona helduetan meningitisaren, eta umetan pneumonien erantzule nagusia ●

♦ JABIER AGIRRE

Donejakue bidetik higituz

Donejakue bidera hurbilketa bat egiteko, zer dugu Eunate eta Gares ezagutaraztea baino hobeagorik? Honako hau litzateke ibilaldiaren arrazoi soila, hala ere ingurunea miatzeak ulertarazi liezazkiguke kokapenaren arrazoi ezberdin batzuk. Nafarroako erdialdean, oraingoan gainera erdigune geografikoan, Arga eta Robo ibaiek bustitako lur emankorretatik ibiliko gara. Nekeaseko harantxotik Arnotegiko baseliza-gotorlekuraino egingo dugu bidea, pare-parean XIX. mendeko gotorlekua ikusgai dugularik.

Aste honetako ibilbidean arteaz gozatzeko aukera dugu. Txango hau zailtasun gutxikoa eta sobera luzea ez izanik, entrenatu gabeko bizikletazalearentzat ere aproposa izan daiteke. Hau kontuan harturik, Donejakue bidearen ataltxoan arkitektura erromanikoak eskaintzen dizkigun eredu dotoreak lasaitasunez bisitatzea gomendatzen diuzet. Bidearen lehenengo kilometroetan garai bateko sinesmenek zuten garrantzia ageri da; aro horretako bizilagunen mundua hobe ulertzeko aukera dugu. Bigarren atalean berri, nekazari munduko laborarien lanez gain, gizakiek bere boterea

eta ideiak zabaldu eta nagusitzeko eraiki ohi dituzten gotorlekuen aztarnak topatuko ditugu.

Eunate, Erdi Aroko Onat edo Unat izeneko soildutako herrixkaren ondarea dugu (toponimo honek ez du «ehun ate» esan nahi). Eliza honek oin oktagonala du, Torres del Rion dagoenaren antzera. Oin honek Jerusalemgo Hilobi

■ Arnotegiko azken maldan, atzean gotorlekua.

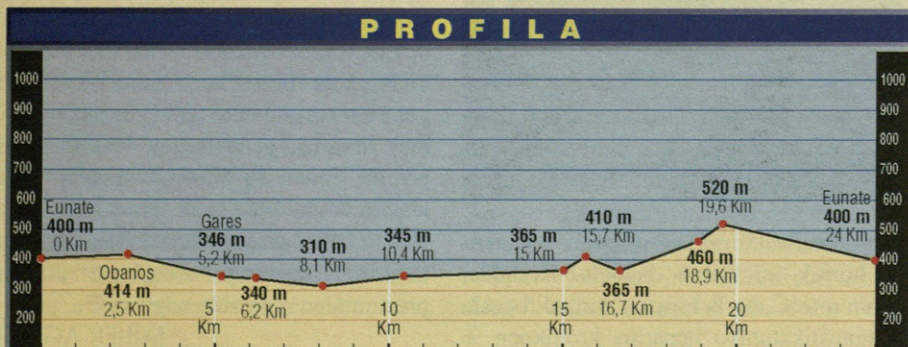
■ Eunateko absidearen zehaztasuna.

MIKEL OZKOIDI

Santuaren antza dauka eta ikerlari batzuen ustez, eliza hilerria izan zen. Beste batzuk aldiz, erromesentzako osasun etxea zela diote. Dena den, Nafarroako bi eredu hauek tenplarioek eraikitakoak izan daitezke. 1170 inguruan eraikita, eredu musulmanaren eragina du; nerbioz osatutako ganga dotorea eta ar-

kodun klaustro oktagonalek inguratzen dago. Bi ate ditu, bata iparraldera eta bestea sartaldera, aparkatoki aldera, hots, gure ibilbidearen abiapuntu eta norabidean.

Abiapuntuan, batzutan irekita egoten den aterpea dago, hor bertan iturri bat ere bada eta handik 200 metrora askaldegi bat. Gares arteko bideak ez du inolako galbiderik, arrasto edo ikur horiak jarraitzea besterik ez dago-eta. Hasieran eskuineko aldapatxoa igo behar da beste iturri batera arte; handik behera pista hobe bati helduz, errepidera iritsiko zarete. Hau gurutzatu eta aurrerago ezkerrera joz, hilerria zuzenduko gara, hemendik aurrera asfaltoa dago eta Muruzabalera doan errepideak zeharkatzen duenez, kontu izan. Aldaparen bukaeran Obanos hiribildua dago; jauntxoaren egoitza gotikoen ereduak nonahi topatuko ditugu. Herriko eliza neogotikoa da eta antzinakoaren atari bat besterik ez da gelditzen. Baina apika herri honetako berezitasuna, Erdi Aroko infanzoiaren biltzarraren egoitza dela da; XIII. mendeko agiri dotore batek

MIKEL OZKOIDI

■ Nekeas errekatxoaren ibarretik igaroko gara.

honen guztien zigiluak zintzilik kontserbatzen ditu.

Ibai terrazatik jaitsi eta errepedea zeharkatu, bide estu batzuetatik Garesko sarreran diren ostatuetara iritsi arte. Aurrerago ezkerretik errepedea utziz erromes aterpea eta Gurutzefika elizara arte, eliza honen berezitasuna aldameneko monastegiarekin elkartzen duen ganga da. Honen azpian XIII. mendeko xake itxurako zutabeak. Kale nagusitik eraikin zibileko eredu ederrak ageri dira, baina ezinbestekoa da Santiagoko parrokia bisitatzea, besteren artean, atari nagusia bost arkiboltaz eratuta dago. Kalearen bukaeran hiribilduari izena ematen dion zubi galanta zeharkatuko dugu. Antso Handiaren garaian eraikia, bere emazteak aginduta.

Zubiaren beste aldean, ezkerrera joango gara, metalezko zubi berrira arte; honela Donejakue bidetik urrunduko gara. Berriz Arga ibaia zeharkatu eta zubi honen bukaeran eskuineko kalea hartuko dugu (5,8 Km), Robo ibaiaren gaineko beste antzinako zubia pasatzeko. Hemendik aurrera ibai ertzetik joanen gara, eta egia esanda, badira toki batzuk nahiko deserosoak; gainera ibaia asko hazi bada, hobe dugu ezkerretik errepedera igo eta Mendigorriara zuzentzea.

(8,1 Km). Pista hobe batekin topo egiterakoan, ezkerretik itzuliko gara errepedera iristeko. Behin asfaltoaren gainean gaudela, eskuinetik segi 10,4 kilometrora arte, ezkerretik irteten den pista hartuz Nekeasko sakanean barneratuz. Hau zeharkatuko dugu, errepede batekin topo

MIKEL OZKOIDI

■ Karlistadetako gotorlekuaren aztarnak.

MIKEL OZKOIDI

■ Arga ibaiko presa batean freskatu nahian.

egin arte (15km), non Morales baserria eta iturri bat aurki daitezkeen. Zati honetan hainbat bidegurutze gaudituko dugu, baina zuzen jarraituko dugu, nahiz eta 13,2 kilometroan ezkerretik abiatzen dena laburbide bat izan.

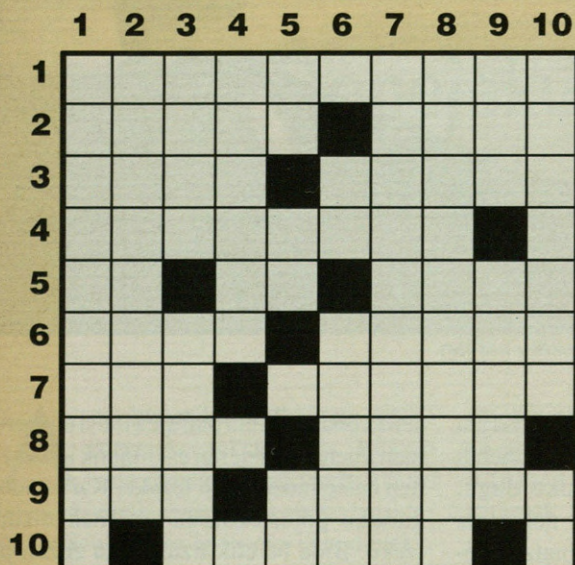
Errepidea (17,4 km) utziz, ezkerretik abiatzen den pista batetik abiatuko gara, igoera txiki baten ondoren beste pista bati aurre egin arte. Ibilbidearen ezkerretik Arnotegiko basilizara igotzen da, lurralde honetako gune estrategikora arte. Ba-

seliza bisitatuta eta paisajea ikusi eta gero, nahi duenak jaitsieran eskuinetik abiatzen den beste bidea hartu lezake, Karlistaden garaiko gotorlekuaren aztarnak bisitatzeko. Bide beretik itzuliz, eta zuzen jarraituz, errepedea hartuko dugu mendate batean, handik behera bidegurutzeraino jaitsiz (22km). Eskuineko aldetik helduz, hasierako pista segiko dugu erromesen bidearekin topo egin arte, handik bukaerara ezer gutxi dago eta ●

◆ MIKEL OZKOIDI

Gurutzegrama

EZKER ESKUIN

- 1.- Ahultasun, geldotasun. 2.- Bizkaieraz, enara. Sastraka.
- 3.- Nago. Emakume zaharra. 4.- Esaten dizuet. Kontsonantea.
- 5.- Idi, hitz elkarketan. Hortz-haginen arteko ehun. Utzi.
- 6.- Pisua. Malkoen jario. 7.- Bete. Altzari-mota. 8.- Iraupen handiko. Bizkaieraz, izotza. 9.- Alderantziz, emakume izena. Europako estatua. 10.- Bokala. Pl., basokada garagardo. Tona.

GOITIK BEHERA

- 1.- Mendigoizalea. 2.- Poztasun. 3.- Itsas hegaztia. Pl., kristauen ospakizuna. 4.- Ganibeta. Bokala. Lehenengoa. 5.- Musika nota. Musika nota. Mila. Musika nota. 6.- Kontsonantea. Urrea. Asturiasko ibaia. 7.- Asteko lehen eguna. 8.- Esku-arma laburrak. 9.- hegazti-mota. gauzak. 10.- EEBBetako ipar-sortaldeko urjauzi ezaguna. Ogi, hitz elkarketan.

Kikeren Umorea

JATEKO ZAIN

Laurogei urteko bi anaia hauek ez ziren eskupekoak erraz banatzen zituzten horietakoak. Mezetara egunero joaten omen ziren, baina beraiek eskainitako limosna eta diru-laguntzekin kandelak pizteko poxpoluetarako ere ez omen zuen egiten apaizak.

Urteak bete zituztenean, eguna ospatzeko jatetxe batean afaltzera bururatu zitzairen.

Mahaian eseri, eskatu beharrekoak eskatu eta dena prest zutela, bat afaltzen hasi zen eta bestea geldirik.

Zerbitzariak hori ikusi eta inguratu egin zen:

-Zerbaiten faltan edo?

-Ez, nire anaiak buka dezan ari naiz itxaroten, ea horzdura pasatzen didan.

Letra Zopa

H	A	I	T	I	M	R	E	U	S	N	T	E	N	D	I
L	A	Z	K	T	N	G	I	X	R	B	I	U	D	U	L
I	O	Z	I	I	A	S	E	M	O	M	O	A	R	L	A
R	S	T	L	R	X	A	R	L	D	R	A	T	K	R	X
R	A	T	S	A	N	T	I	M	A	M	I	Ñ	E	E	T
E	D	R	U	E	R	N	E	N	F	A	I	N	O	A	N
X	U	S	T	R	K	S	O	Z	G	G	A	E	R	I	E
T	A	T	U	O	I	N	A	A	E	Z	K	A	R	I	M
L	Z	E	B	E	N	T	I	S	A	L	H	L	I	A	U
A	Z	A	T	N	A	O	Z	I	S	E	I	O	G	A	L

Aurki itzazu letra zopa honetan Euskal Herriko goipaleolitoko 10 aztarnategiren izenak. Hitzak ezker-eskuin, goitik-behera edo diagonalean azalduko zaizkizu

Aurreko asteko soluzioak

Gurutzegrama

Ezker-eskuin: 1. Guggenheim. 2. Araudia. Ti. 3. Ituna. Meza. 4. Ta. Enbatak. 5. Arga. Esale. 6. Soa. Ere. At. 7. U. Larria. A. 8. Noan. I. Li. 9. Arian. Atal. 10. Kea. Urkabe.

Goitik-behera: 1. Gaitasunak. 2. Urtaro. Ore. 3. Gau. Galaria. 4. Gunea. Ana. 5. Edan. Er. Nu. 6. Ni. Berri. R. 7. Hamaset. Ak. 8. E. Eta. Alta. 9. Itzala. LAB. 10. Miaketa. Le.

★	T	★	B	★	I	★	I	★	B	★	G
A	R	R	A	N	K	U	D	I	A	G	A
★	A	U	T	O	A	★	I	T	Z	A	L
F	A	★	E	R	T	Z	★	Z	E	N	★
★	M	E	R	E	Z	I	M	E	N	D	U
★	B	★	Z	★	H	A	R	A	N	A	K
B	I	B	O	L	I	N	A	★	A	★	I
★	H	A	R	A	★	K	I	N	★	O	N
M	I	H	I	★	L	U	K	I	N	★	K
★	T	I	★	B	A	L	U	★	A	B	E
L	E	K	A	★	G	U	N	E	★	I	R
★	G	E	R	T	U	★	T	U	R	K	I
K	I	T	O	★	N	A	Z	K	A	★	A
★	A	A	★	L	A	S	A	I	T	U	★

E	T	A	S	E	O	I	L	P	G	F	O	R	S	A
R	E	U	D	E	E	N	S	U	G	E	U	R	A	R
R	N	T	I	M	N	S	A	K	M	O	Z	I	D	A
A	P	I	D	A	H	O	H	U	N	L	A	N	B	U
D	O	B	U	L	A	R	R	E	Z	U	R	R	A	K
I	R	U	I	A	G	R	P	E	R	A	E	L	E	A
O	A	K	N	R	A	Z	I	K	P	I	A	N	I	R
A	L	T	A	R	M	I	L	U	G	H	Z	B	S	P
U	A	X	D	A	T	F	A	L	U	K	I	B	A	L
H	T	P	U	S	K	E	I	S	E	T	S	D	A	K

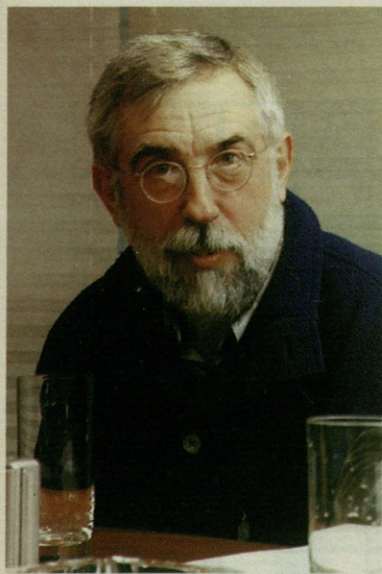
Hitz Gezidunak

	Zokoratu	Intsektu-mota	Gar	Eguzkia	Garoa	Halere
	Zitalkeria	Zati lau	Her. hizk., zer	Automata	Ehizatzen dutenak	Norbait
	Da, haiei			Basoa		
	Bururatu			2		
			Ur korronte handi			Ogi, hitz elkarketan
			Gipuzkoan, zain			Prezipitazio-mota
	Erbioa		Arrazoi		Zein gauzari	
	Adimentsua		Pl., batrazio-mota		Ald., geu	
	Bidaia-kideak	Eguna	Abere belarjalea	Hodi		Potasioa
	Sastegia	Argazkiko herria	Uranioa	Altzari-mota		Zilarra
				Euskal egunkaria		Bizkaiko ibaia
				Dago		
Daukat			Toki	Radona	Letoniako hiriburua	
Hezigabe			Ez ona	Jarri	Toka, nuen	
			Europako estatua			Röntgen
			Igarobideak			Heldu
Iparretarrak		Ipar, soto	Barazki-mota	Kasik		Zakur
Hainbat		Joan nadin	Jupiterren satelitea	Nitrogenoa		Gizon izena
					Modua	
					Duda partikula	
Bizkaiko herria						
Udarea			Kontso, bikoitza	Zer lekutarat		
			Iridioa	Kontsonantea		
			Gipuzkoako hiria		Bular-mutur	
			Bokala		50	
Zuhaitz-mota					Toki	
			Euskal atzizkia			

Argazkia: Zuberoako herria

Denborapasak: LUMA • Txistek: KIKE AMONARRIZ • Komikia: MARKO HARMSPACH

EMILIO LOPEZ ADAN
“BELTZA”

KOSOVO EUSKAL HERRITIK IKUSIA

Kosovoko gerlak polemika handia sortu du Mendebaldean. Gehiago dena, galzorian zen «intelektual konprometituen» espezia berpiztu

du. Etorri handiko ideiak plazaratzen ari dira, eta idazleen arteko joka-partida ozenak eskaintzen dizkigu. Euskal Herrian berriz, iritzi artikulatu batzuk eta Asiskoren marrazkia ageri badira ere, ez da horrelako eztabaida bizirik izan. Zerbaitek apaltzen gaitu.

Gure lehen bihotz taupada kosovotarren aldekoa da: herri berezia da, bere autonomiaz bortizki desjabetua; independentzia nahi du eta estatu handiago batek ukatzen dio. Hemengo abertzaleen sinpatia dauka, derrigor. Baina gero, atzetik, NATO heldu da, arazoan sartu eta Serbia bonbardatu. Bonbardaketak yankeen manu pean egiten dira, eta Espainiak eta Frantziak eta Europa osoko estatuek ematen diete sostengua... Elikatu gaituen ideologia ezkertiarrek kondenatzen ditu NATOren interbentzioak.

EGIA BAT bakarra ez dela eta errealtatea nahasia delako, bakoitzari bereko deklarazioak asmatu dira: «NATO fuera eta Kosovok autodeterminazioa!». Ongi. Ados, lagunak, baina, zinez, nork eta nola behartuko du Serbia kosovotarren eskubideak errespetatzera? Kanpoko interbenziorik gabe onartuko dio Serbiak Kosovori autodeterminatzeko askatasuna? Serbiar nazionalismoak frogak eman ditu eta, azken hamar urtetako politika ikusita, jai dute kosovotarrek beren eskubideak indarrez bermatzen ez badira.

Zeri begira gaude? Kosovo eta Serbiaren arteko konfliktuari bada, interbentzioen aurka egoteko, edo estatuak bere mugen barnean nahi duena egiteko eskubidea onartu behar da, edo bakezale elbarritua izan behar. Kosovotarren eskubideak babesteko, interbentzio militar handiago eta

sakonagoa beharko da. Segur asko, kanpoko etorritako edozein laguntza militar egotetik gerrilleroak armatuko balitu eta Kosovoko independentzia onartuko, ez litzateke atzeritarren desenbarku zapaltzailea, baizik eta aliatuen laguntza preziatua. Garaitzeko posibilitateekin. Eta, nork egin dezake horrelako espediziorik? Ez Txina urrunak hain segur, mugen barnean nahi dena egiteko eskubidea defendatzen duen estatu zentralista, Tibet edo Sin-Kiang direla «separatismoa» ren etsai gorria. Errusiak? Oraindik fresko freskoa dugu Txetxenienaren gomuta; gainera, balizko borondatea balu indar nahiko izango luke?

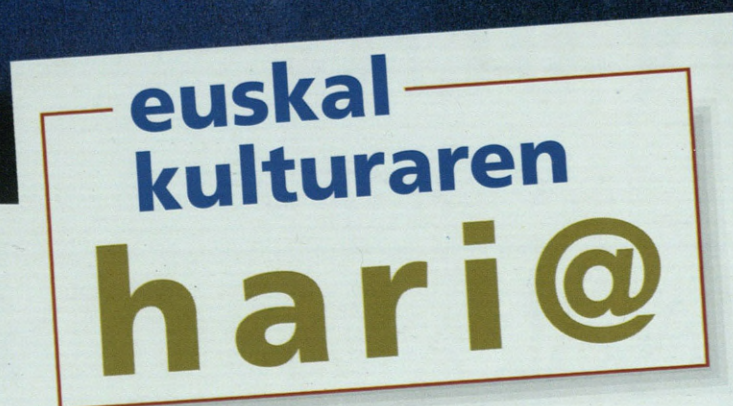
INTERBENTZEKOTAN eta gauzak diren bezala, NATO eta ONU baizik ez zaizkigu geratzen. Dituzten interes geopolitikoak ilunak dira; gainera, estrategia desegokia eta bonbardaketa erdi-itsuak arbuigarriak dira. Berriz, Serbiako nazionalismo inperialistaren aurka Kosovoko herriaren eskubideak indarraz bermatzea, helburu zuzena da. Herri txiki bateko abertzale gisa beste herri txiki bati atxikimendua erakutsi nahi badiogu, ideologikoki arbuizatzen dugun egitura militarren garaipena desiratu beharko genuke. Eskizofrenia zerbait, ezta?

Azken urteetako aldakuntza geo-politikoek nahikoa desfasatuta harrapatu gaituzte. Kapitalismoa beti kapitalista, baina orain Europan eta Ameriketako demokrazia aukeratu du sistema komenigarriena bezala; gure metropolietan, tiranoak laguntzeko garaiak igaro dira, agian luzaz. Bestalde, bloke sozialista pikutara joan da, ekonomian kapitalismoa onartu du eta marxismo-leninismo bihurtu da diktadura politiko hutsaren estakuru. «Nazional-komunismo»aren nostalgia oso aholkulari txarra da. Nik uste, txikiaren alde egoteko erreflexu naturala ideologia baino balore luze eta iraunkorragoa da. Arazoak sortzen badizkigu ere ●

“Atzetik, NATO heldu da, arazoan sartu eta Serbia bonbardatu. Bonbardaketak yankeen manu pean egiten dira, eta Espainiak eta Frantziak eta Europa osoko estatuek ematen diete sostengua... Elikatu gaituen ideologia ezkertiarrek kondenatzen ditu NATOren interbentzioak”

*Euskarazko eduki bila
zabiltza Interneten?*

HONA EGUNEROKO ZERBITZU BERRIA

Hari@ zerbitzuak euskal kulturak prentsa idatzian eman dituen albiste, adierazpen eta iritziak biltzen ditu. Gure web gunean ikus dezakezu; eta nahiago baduzu, egunero zure elektropostan jaso dezakezu, dohainik.

www.argia.com

Euskal Prentsa On Line

Ametzagaiñaren Teknologiaz